

365.66

๒๕๕๑๐

๖.๓

การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยชั้น
ในเรือนจำและทัณฑสถาน

๒๒๙ S.ค. 2539

ปริญญาโท

ของ

สุวิทย์ อึ้งทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

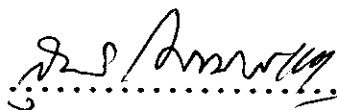
เมษายน 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

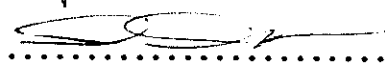
B.52109

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา)

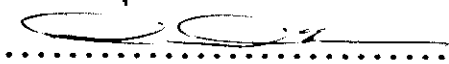
..... กรรมการ

(อาจารย์วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ)

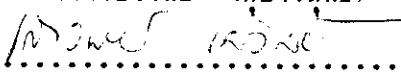
คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา)

..... กรรมการ

(อาจารย์วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตวิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริสุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ ๕๕ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๙

ประกาศผลการ

ปริญาณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้โดยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนและเป็นประธานกรรมการควบคุมปริญาณิพนธ์ อาจารย์วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ฝ่ายวิชาการ กรรมการควบคุมปริญาณิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการสอบปากเปล่า ซึ่งบัณฑิตวิทยาลัยแต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนและเป็นผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม ที่ได้แนะนำให้เสนอเค้าโครงปริญาณิพนธ์เรื่องนี้ เพื่อขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัย จนได้รับทุนเพื่อการวิจัยของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช - ศิริ บัวศรี จำนวน 6,000.-บาท ผู้วิจัยขออุทิศส่วนกุศลแด่ดวงวิญญาณของท่านทั้งสองด้วย

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามครบทั้งสามรอบพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ ขออุทิศส่วนกุศลแก่คุณพ่อพันธ์ อึ้งทอง ที่ล่วงลับไปแล้ว ขอขอบคุณคุณแม่คำมี อึ้งทอง ที่คอยให้กำลังใจอยู่ตลอดเวลา และสุดท้ายขอขอบคุณคุณนิลวรรณ อึ้งทอง ที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการทำปริญาณิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุวิทย์ อึ้งทอง

การศึกษานวนวโนัมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยชั้น
ในเรือนจำและทัณฑสถาน

บทคัดย่อ

ของ

สุวิทย์ อึ้งทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

เมษายน 2539

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในห้าด้าน ได้แก่ ด้านเป้าหมายและนโยบาย ด้านการบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและโครงการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เทคนิคเคสฟาย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญ 22 คน ประกอบด้วยผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรรมการศึกษานอกโรงเรียน อาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสาขาการศึกษาผู้ใหญ่ และผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามรวมสามรอบ รอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดรอบที่สอง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าตัวเลือก และรอบที่สามเหมือนรอบที่สอง แต่เพิ่มตำแหน่งมีพื้นฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งของคำตอบในรอบที่สองของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน การวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้ค่ามีพื้นฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันโดยรวมน่า การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานมีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดสี่ด้าน ได้แก่ ด้านเป้าหมายและนโยบาย ด้านการบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและโครงการสอน และด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่มีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านเป้าหมายและนโยบายว่า มีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดในเรื่องมีศูนย์การเรียนที่มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัย มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ และเปิดสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง จัดบริการการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทุกคนตามระดับความรู้ และอำนวยความสะดวกการศึกษาภาคบังคับ

3. ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในการบริหารและการจัดการว่า มีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดในเรื่อง จัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้เพียงพอ จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัย จัดการศึกษาแบบให้เปล่าทั้งสาขาสามัญและสาขาศรีให้เจ้าหน้าที่ผู้มีวุฒิทางการศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษา จัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษา พัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น มีแผนการจัดการศึกษาที่ชัดเจนและปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง

4. ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านหลักสูตรและโครงการสอนว่ามีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดในเรื่อง หลักสูตรสาขาศรีอาจใช้ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือกรมราชทัณฑ์ทำขึ้นเองตามความเหมาะสม เน้นหนักด้านการปฏิบัติและใช้ประสบการณ์ของผู้เรียน และร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอกเพื่อฝึกทักษะของผู้เรียน หลักสูตรสาขาสามัญให้มีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือจนถึงอุดมศึกษา และโครงการสอนเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมจรรยา

5. ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนว่า มีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดในเรื่อง มีวิธีการสอนที่หลากหลาย จัดตามความเหมาะสมกับเพศ อายุ และระยะเวลาต้องโทษ การสอนสาขาศรีเป็นแบบบูรณาการระหว่างการเรียนกับการทำงาน การสอนระดับประถมควรเป็นแบบชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาเป็นแบบขั้นเรียน ทางไกล หรือตนเอง ตามความพร้อมของสถานศึกษา และการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

6. ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องว่า มีแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดในเรื่อง การประสานงานกับองค์กรทางศาสนา เข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนของศาสนา และประสานความร่วมมือกับหน่วยราชการและหน่วยงานอื่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาของผู้ต้องขังในรูปแบบเครือข่าย

A STUDY OF TRENDS IN PROVISION OF ADULT EDUCATION FOR PRISONERS
IN PRISON AND CORRECTIONAL INSTITUTION

AN Abstract

By

Suvit Ingthong

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Master of Education Degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

April 1995

The purpose of this research was to study the trend on adult education provision for prisoners in prisons and correctional institutions within the Eighth National Economic and Social Development Plan (B.E. 2540-2544) in five aspects: aim and policy, administration and management, curriculum and teaching program, instructional activity, and cooperation with other related agencies, by using the Delphi Technique.

The sample in this research were 22 experts, including administrators in charge of planning and making policies on education from the National Education Commission, Department of Nonformal Education, the faculty members from universities that offered adult education programs and administrators with experience in adult education provision in the Department of Correction. The instruments used for collecting data were questionnaires of three rounds: the first one was the open-ended questionnaire, the second one was the five-point-rating-scale questionnaire, and the third one was the same as the second one but median and interquartile range positions of each individual expert were added. The median and inter-quartile range statistics were used for analyses of the data.

The main research findings were summarized as follows:-

1. The experts reached a consensus as a whole that adult education provision in prisons and correctional institutions had the most possible trend in four aspects, namely aim and policy, administration and management, curriculum and teaching program, and cooperation with other related agencies, but highly possible trend in the instructional activity aspect.

2. The experts reached a consensus in the aim and policy aspect that the most possible trend was on modern and well-equipped resource centres, establishment of educational and mind development sections, and continuous provision of both general and vocational education in all prisons and correctional institutions, provision of adult education to all prisoners according to their educational levels, and at least at the compulsory education level.

3. The experts reached a consensus in the administration and management aspect that the most possible trend was on sufficient personnel and budget allocation, modern educational media and equipment procurement, free education for both general and vocational education, assignment of qualified staff as the heads of educational institutions, establishment of the committees of educational administration, development of education in line with other aspects of work, and a clear-cut and continuously practical educational plan.

4. The experts reached a consensus in the curriculum and teaching program aspect that the most possible trend was on the vocational curriculum of the Department of Nonformal Education being used or designed by the Department of Correction as the case may be, the emphasis on practical work and learners' experiences, and cooperation with external business enterprises for training the learners' skills, various programs on general education ranging from the literacy level to higher education level, and the teaching programs specially emphasised on civic responsibility and morality.

5. the experts reached a consensus in the instructional activity aspect that the most possible trend was on multiple instructional methods, provision according to genders, ages, and periods of detention, teaching of vocational education being integrated between learning and working, teaching at the primary education being the classroom program, secondary education being classroom program, distance learning program, or self-study program depending upon the readiness of the educational institutions, and teaching with an emphasis on the learners' participation in expressing ideas.

6. The experts reached a consensus in the cooperation with other related agencies aspect that the most possible trend was on the coordination with religious organizations to teach on religious principles and teachings, and coordination with government agencies and other agencies for promoting education of the prisoners in the form of networking.

1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย	4
	ความสำคัญของการศึกษาวิจัย	4
	ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	นโยบายและแผนการศึกษาผู้ใหญ่	8
	การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	10
	การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในต่างประเทศ	11
	สรุปการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในต่างประเทศ	23
	การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในประเทศไทย	24
	ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	43
	การกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา	46
	ความหมายและความสำคัญของการกำหนดนโยบาย	46
	ความหมายและความสำคัญของการวางแผน	47
	การวางแผนการศึกษาที่เป็นนโยบายระดับชาติ	48
	แนวโน้มการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการจัดการศึกษนอกระบบโรงเรียน ...	49
	อนาคตศาสตร์การศึกษาและเทคโนโลยีเดลฟาย	54
	อนาคตศาสตร์การศึกษา	54
	เทคโนโลยีเดลฟาย	57
	ความหมายและประวัติความเป็นมาของเทคนิคเดลฟาย	57
	วิธีคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ใช้กับเทคนิคเดลฟาย	60
	กระบวนการวิจัยของเทคนิคเดลฟาย	61

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
งานวิจัยภายในประเทศ	62
งานวิจัยในต่างประเทศ	70
3 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย	72
เกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ	72
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	72
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
การวิเคราะห์ข้อมูล	75
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	78
การให้น้ำหนักคะแนน	78
การหาค่ามัธยฐาน	79
การหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	79
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	79
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย	97
วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย	97
การเลือกผู้เชี่ยวชาญ	97
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	97
การเก็บรวบรวมข้อมูล	98
การวิเคราะห์ข้อมูล	98

บทที่	หน้า
ผลการศึกษาวิจัย	98
อภิปรายผล	101
ข้อเสนอแนะ	117
ข้อเสนอแนะทั่วไป	118
ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป	118
บรรณานุกรม	121
ภาคผนวก	127
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม	128
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามรอบที่ 1	134
ภาคผนวก ค. แบบสอบถามรอบที่ 2	140
ภาคผนวก ง. แบบสอบถามรอบที่ 3	153
ภาคผนวก จ. เปรียบเทียบผลตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 เรียงตามลำดับข้อ	165
ภาคผนวก ฉ. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 เรียงตามลำดับข้อ	170
ภาคผนวก ช. ตัวอย่างการคำนวณหาค่ามัธยฐานและนิสัระหว่างควอไทล์	177
ภาคผนวก ซ. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม	182
ประวัติย่อผู้วิจัย	184

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา	26
2	ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	28
3	ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	30
4	บทบาทและความร่วมมือในการจัดการศึกษาวิชาชีพโดยการปฏิบัติงานจริงแบบ ไตรภาคี	39

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสายสามัญ ปีการศึกษา 2536	31
2 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสายสามัญ ปีการศึกษา 2537	32
3 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสายอาชีพ ปีการศึกษา 2536	34
4 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสายอาชีพ ปีการศึกษา 2537	36
5 สถิติผู้ต้องขังเรียนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2536 และ ปีการศึกษา 2537	41
6 สถิติผู้ต้องขังเรียนธรรมศึกษา ปี พ.ศ. 2536 และ 2537	42
7 จำนวนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและความคลาดเคลื่อน	59
8 มีพื้นฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับ เป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน	80
9 มีพื้นฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับ การบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน	84
10 มีพื้นฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับ หลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	87
11 มีพื้นฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	91
12 มีพื้นฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง	94

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และการแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เพราะการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศให้เป็นผู้รู้จักคิด รู้จักทำ และรู้จักแก้ไขปัญหา ตลอดจนรู้จักใช้ทรัพยากรวัตถุที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด และการที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้นั้น จำเป็นจะต้องมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความคิด ความสามารถ ดังนั้น การศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 1) ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงได้กำหนดไว้เป็นนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับคุณภาพชีวิตไว้ ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) กล่าวคือ การเปิดโอกาสในการขยายการศึกษาพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี การพัฒนาคุณภาพคนให้มีคุณธรรม มีความสามารถ และพลานามัยสมบูรณ์ การเสริมสร้างการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าและการเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพของประชากรด้วยการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการดำเนินงานการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายสำคัญเพื่อเร่งกระจายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับทุกประเภทอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งหลาย ทั้งจัดให้มีการขยายการบริการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม

กับความสามารถทางด้านร่างกาย สมอง และจิตใจของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535 : 41) ในส่วนของการบริหารและการระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษานั้น รัฐบาลได้กำหนดไว้เป็นเป้าหมายในการดำเนินการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา โดยให้หน่วยงานในส่วนกลางทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและวางแผน การกำหนดมาตรฐานการติดตามและประเมินผลการศึกษา ตลอดจนการเร่งระดมสรรพกำลังในหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกลาโหม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน และกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

กรมราชทัณฑ์ เป็นกรมที่สำคัญกรมหนึ่งของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการควบคุมผู้กระทำความผิดและต้องโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล และคำสั่งลงโทษของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย โดยมีลักษณะเป็นการผสมผสานกันระหว่างการใช้เรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถานที่คุมขังและปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีภารกิจหลักที่สำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง คือการแก้ไขฟื้นฟูสภาพจิตใจให้สำนึกผิด มีความพร้อมที่จะประพฤติตนเป็นพลเมืองดี สามารถประกอบอาชีพสุจริตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีภายหลังพ้นโทษ โดยการจัดการศึกษาอบรมและการฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศาสนา ตลอดจนสวัสดิการต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจยกระดับการศึกษาและวิชาชีพของผู้ต้องขัง และเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้วหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก (กรมราชทัณฑ์. 2536 : 1)

จากภารกิจหลักดังกล่าวนี้ กรมราชทัณฑ์จึงได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานจำนวนรวมทั้งสิ้น 112 แห่ง ทั่วประเทศ ดำเนินการจัดการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังภายใต้โครงการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง โดยได้ดำเนินการจัดการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษาสายสามัญ การจัดการศึกษาสายอาชีพ การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ประเภทบุคคลภายนอก การศึกษาระดับอุดมศึกษา จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และธรรมศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษาผู้ต้องขังของเรือนจำและทัณฑสถานที่ผ่านมา ปรากฏว่า การดำเนินงานดังกล่าวยัง

ไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร มีเรือนจำและทัณฑสถานหลายแห่งที่ไม่ได้มีการส่งเสริมการศึกษา ผู้ต้องขังให้เป็นไปตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ อันเนื่องจากการจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อ การศึกษามือช้อย่างจำกัดและไม่เพียงพอ การขาดเจ้าหน้าที่และครูผู้สอนที่มีความรู้ความ สามารถในสาขาวิชาที่ทำการสอน การขาดความร่วมมือและประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน ภาสในของเรือนจำ และหน่วยงานภายนอก และหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนไม่ เหมาะสม เป็นต้น (ประเสริฐ เมฆมณี. 2527 : 150 - 152)

นอกจากนี้จากการสรุปและประเมินผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องแนว ทางในการดำเนินงานจัดการศึกษาสาขาสัมัญและสาขาสีพในเรือนจำและทัณฑสถานระหว่าง วันที่ 13 - 16 พฤษภาคม 2535 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ยังพบว่า ปัญหาและ อุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง คือ การไม่ได้รับความสนับสนุนจาก ผู้บังคับบัญชาระดับผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน ตลอดจนกรมราชทัณฑ์ยังจะ ต้องกำหนดเป็นแผนงานและนโยบายอย่างชัดเจนในการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ ต้องขัง (กรมราชทัณฑ์. 2535 : 31) และจากผลของการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร หัวหน้าสถานศึกษาและครูผู้สอนที่เกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สาขาสัมัญและ สาขาสีพในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า ปัญหาที่สำคัญในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ คือ การขาดแนวนโยบายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทั้งได้เสนอแนะ ให้กรมราชทัณฑ์ควรจะได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้ ต้องขังให้เป็นนโยบายหลักที่สำคัญและเร่งด่วน โดยบรรจุไว้ในแผนงานของกรมราชทัณฑ์ ตลอดจนให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติต่อไป (สุวิทย์ อังทอง และคนอื่น ๆ. 2535 : 51)

จากที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่าการขาดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการ วางแผนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์นั้น ส่งผลให้การ ดำเนินงานที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายเท่าที่ควร ตลอดจนยังประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ นานับประการ

ดังนั้นกรมราชทัณฑ์ควรจะได้มีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษา ผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังให้ชัดเจนยิ่งขึ้น กำหนดหลักสูตรและโครงการสอนให้สอดคล้องกับแผน

พัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขัง และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังดำเนินไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ทั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

เพื่อศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้บริหารการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน และผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รวม 5 ด้าน คือ เป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง การบริหารและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน หลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง กิจกรรมการเรียนการสอน และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการศึกษาวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะทำให้

1. กรมราชทัณฑ์ใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาวางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544)

2. ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน และผู้บริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งทั่วประเทศ ถือเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการศึกษา ผู้ต้องขังให้เจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผู้สนใจในกิจการราชทัณฑ์ได้ศึกษาค้นคว้าและมีความเข้าใจในภารกิจของ กรมราชทัณฑ์มากยิ่งขึ้น และให้ความร่วมมือสนับสนุนงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษานวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เรียกว่า ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ผู้บริหารการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ กลุ่มประชากรในข้อ 1 จำนวนรวมทั้งสิ้น 25 คน (รายละเอียดดังปรากฏในบทที่ 3)

3. การสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จะได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 รอบ

4. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการศึกษาผู้ใหญ่วิชาสามัญและวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน รวม 5 ด้าน ดังนี้

- 4.1 เป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
- 4.2 การบริหารและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน
- 4.3 หลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
- 4.4 กิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
- 4.5 การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้การสื่อความหมายของคำหรือข้อความที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นที่เข้าใจ ชัดเจนตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของคำที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็น หมายถึง การตัดสินใจ การแสดงออกถึงความรู้สึกความเข้าใจ ที่มีต่อบุคคลและเหตุการณ์ที่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ในที่นี้หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน

2. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ได้รับการฝึกอบรมและมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ โรงเรียนมาเป็นอย่างดี

3. แนวโน้ม หมายถึง สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตภายใต้สถานการณ์ที่เป็น ปกติตามความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้หมายถึงความ เป็นไปได้และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน

4. เป้าหมายและนโยบาย หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อชี้แนะให้ผู้ร่วมงานถือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ใน การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง

5. การบริหารและการจัดการ หมายถึง การดำเนินการกิจกรรมทางการศึกษา ในโรงเรียนผู้ใหญ่เรือนจำและทัณฑสถาน สังกัดกรมราชทัณฑ์

6. หลักสูตรและโครงการสอน หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ ทั้งมวลที่จัดให้แก่ผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน

7. กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการเรียนการสอนอันจะ ยังผลให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

8. การประสานความร่วมมือ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือกัน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในหน่วยงานเดียวกันและระหว่างหน่วยงานอื่น ในด้านวัสดุ

อุปกรณ์งบประมาณ ด้านกำลังความคิด เพื่อให้กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9. การศึกษาผู้ใหญ่ หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายที่จัดขึ้นให้แก่ประชาชนที่พัฒนเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา นอกกระบวนการเรียนในโรงเรียนภาคปกติ ในที่นี้หมายถึงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

10. ผู้ต้องขัง หมายถึง บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายอาญา ซึ่งคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาดังถึงที่สุดของศาล ทั้งนี้โดยถูกควบคุมและคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

11. เรือนจำ หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังผู้ต้องขังตามคำสั่งของศาล ในที่นี้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

11.1 เรือนจำพิเศษ หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล

11.2 เรือนจำกลาง หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังผู้ต้องขังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาดังถึงที่สุดของศาล ซึ่งกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ถึง 30 ปี ส่วนโทษจำคุกมากกว่า 30 ปีขึ้นไป จนถึงโทษจำคุกตลอดชีวิต และโทษประหารชีวิตจะควบคุมและคุมขังนักโทษเด็ดขาดไว้เฉพาะที่เรือนจำกลางบางขวาง

11.3 เรือนจำจังหวัด หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังผู้ต้องขังที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาดังถึงที่สุดของศาล โดยกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 15 ปี

11.4 เรือนจำอำเภอ หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังผู้ต้องขังทั้งที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาดังถึงที่สุดของศาล โดยกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 10 ปี

12. ทัณฑสถาน หมายถึง สถานที่ควบคุมและคุมขังทั้งที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล และรวมทั้งผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังตามคำพิพากษาดังถึงที่สุดของศาล ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามประเภทที่ได้จัดแยกไว้แล้ว ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานวิธหนุ่ม ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ และทัณฑสถานเปิด

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้เป็น นโยบายและแผนการศึกษาผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง การกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา แนวโน้มการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน อนาคตการศึกษาและเทคนิคเคลฟาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายและแผนการศึกษาผู้ใหญ่

ในปัจจุบันสภาวะทางสังคมมีความเปลี่ยนแปลง และการศึกษามีความเจริญก้าวหน้า เปิดโอกาสให้คนด้อยโอกาสได้มีโอกาสอย่างกว้างขวาง การให้ผู้ต้องขังสามารถอ่านออกเขียนได้ หรือจบการศึกษาภาคบังคับ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการไม่เพียงพอ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของรัฐบาล แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 แผนมหาดไทย ฉบับที่ 5 และแผนทิศทางการราชทัณฑ์ มีความสอดคล้องกัน ดังนี้

1. นโยบายรัฐบาล ซึ่งเร่งรัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพัฒนาคุณภาพประชากรด้วยการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมที่มีความหลากหลาย

2. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดระบบการศึกษาไว้ว่า เป็นระบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยอาศัยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการศึกษาที่จัดตามแนวระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539)
ส่วนที่ 4 บทที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาและการสาธารณสุข มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการขยายบริการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเตรียมความพร้อม เพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จะนำไปประกอบอาชีพโดยการเร่งรัดการจัดการศึกษาภาคบังคับ ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ปรับปรุงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชน จัดให้มีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบ ตลอดจนส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงาน สนับสนุนการฝึกอาชีพระยะสั้นให้มีความรู้ ฝีมือ และทักษะในการประกอบอาชีพ และสอดคล้องกับตลาดแรงงาน สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 4. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) กำหนดไว้ว่า
เร่งจัดการศึกษาให้มีลักษณะเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายในรูปแบบ และวิธีการให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
 5. แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) กำหนดไว้ว่า เพื่อพัฒนาประชากรในชาติให้มีคุณลักษณะตามนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ มีคุณธรรม มีปัญญา มีสมรรถภาพในการดำรงชีวิต มีทักษะในการประกอบอาชีพ และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม
 6. แผนมหาดไทย ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2535 - 2539) ภาษีได้แผนงานการอ่านวอความยุติธรรม เพื่อแก้ไขให้ผู้ต้องโทษโดยขยายการศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ และศาสนศึกษาให้กว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม
 7. แผนทิศทางการมราชทัณฑ์ (พ.ศ. 2536 - 2545) ดำเนินการให้ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือทุกคน ได้รับการศึกษาวิชาสามัญอย่างน้อยให้อ่านออกเขียนได้ โดยดำเนินการให้ทุกเรือนจำมีโรงเรียนและอาคารเรียนเป็นสัดส่วนเฉพาะ พร้อมทั้งมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ
- ให้การศึกษาวิชาสามัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา และวิชาชีพ
ที่ตลาดแรงงานต้องการ ให้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ จัดให้มี

บุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาดำเนินการ และสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติของผู้ต้องขังทั้งระหว่างอยู่ในเรือนจำและพ้นโทษแล้ว

8. นโยบายและแนวทางปฏิบัติงานราชทัณฑ์ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2536 ข้อ 9 "การพัฒนาการศึกษาและการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง"

การให้การศึกษอบรมแก่ผู้ต้องขัง ทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ ถือเป็นนโยบายสำคัญยิ่ง เป็นวิธีการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังโดยการให้ความรู้ ทักษะ และอบรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมในสังคมโดยปกติสุข ไม่หลงผิดหรือพลั้งพลาดกระทำผิด จึงจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดและพัฒนาให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษอบรมเต็มรูปแบบที่จะดำเนินการได้ควบคู่กันไปอย่างจริงจัง ให้เหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ เพศ อายุ สติปัญญา และพื้นฐานการศึกษา จึงขอให้เรือนจำและทัณฑสถานปรับปรุงพัฒนารูปแบบการศึกษาที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับระบบการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรและกำหนดระยะเวลาการศึกษาวิชาสามัญให้เหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในด้านวิชาการก็ให้ประสานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง สำหรับผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานการศึกษาเดิมและมีความสามารถที่จะศึกษาต่อขั้นสูงได้ ก็ขอให้เรือนจำได้สนับสนุนให้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป

สำหรับการพัฒนาการศึกษาวิชาชีพนั้น ขอให้เน้นเรื่องความรู้ที่ผู้ต้องขังจะได้รับด้วย โดยเฉพาะในด้านการศึกษาวิชาชีพผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ขอให้มีความสนใจในด้านการศึกษาวิชาสามัญควบคู่ไปกับการศึกษาวิชาชีพ และศีลธรรมจรรยาเป็นหลักเป็นพิเศษ อย่าเน้นเรื่องรายได้แต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะผู้ต้องขังวัยหนุ่มอาจทำผิดไปเพราะความวู่วาม พลังพลาด ขาดสติ จึงควรได้รับโอกาสให้กลับตัวเพื่ออนาคตที่ดีต่อไป

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง

การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง โดยการพัฒนาความรู้ ทักษะคติ ให้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ภายหลังพ้นโทษแล้ว การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังมีทั้งสาขสามัญและสาขอาชีพ มีหลากหลายรูปแบบและวิธีการจัด มีจัดทั้งในพระตำหนักและต่างประเทศ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในต่างประเทศ การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในต่างประเทศนั้น ได้รับการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับและมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งจะชื่อนามากกว่าในที่นี้ได้แก่

1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 ด้านวิชาสามัญ นับตั้งแต่ชั้นพื้นฐาน อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ตอนปลาย ประกาศนียบัตรทั่วไป โดยเน้นการศึกษาผู้ใหญ่

1.1.2 ด้านวิชาชีพ ช่างเชื่อม ช่างไม้เฟอร์นิเจอร์ ช่างทำเบาะ การซ่อมอุปกรณ์ในสำนักงาน การให้บริการทางด้านร้านอาหาร การรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ มีการเรียนวิชาศิลปะ ดนตรี ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมุ่งที่จะให้สามารถนำไปใช้ในตลาดแรงงาน

1.1.3 การให้บริการทางห้องสมุดทั่วไปและห้องสมุดกฎหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังเข้าไปศึกษาหาความรู้ทั่ว ๆ ไป ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ค้นคว้า ข้อกฎหมาย เพื่อเป็นทางออกในการต่อสู้เกี่ยวกับคดีความของผู้ต้องขังเอง

1.1.4 ทางด้านศาสนา แบ่งออกเป็น 8 กลุ่มศาสนา เพื่อให้ผู้นำทางศาสนาของชุมชนเข้าไปอบรมตามหลักความเชื่อถือของศาสนานั้น ๆ

สำหรับครูผู้สอน นอกจากจะเป็นข้าราชการในสังกัดแล้ว ยังมีอาสาสมัครเข้ามาทำการช่วยสอนด้วย

1.2 ประเทศญี่ปุ่น ได้จัดจ้างครูผู้สอนมาจากภายนอกและมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยสอน การจัดการศึกษามักจะมุ่งเน้นทางด้านสังคมศึกษา และการใช้ชีวิตประจำวันของสังคมทั่วไปภายนอก เพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจและสามารถเข้าอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข มีการจัดเป็นกลุ่มกิจกรรม ประชุมสัมมนา กลุ่มย่อย

1.2.1 การเรียนการสอนทางด้านวิชาสามัญ มักจะเป็นภาษาอังกฤษ ญี่ปุ่น คณิตศาสตร์ และวิชาพื้นฐานอื่น ๆ คนไม่จบประถมจะต้องจบประถม และมีมัธยมศึกษา ตอนปลายและมีการสอบวัดผลการเรียนด้วย

1.2.2 ทางด้านวิชาชีพ มีการเรียนการสอนวิชาชีพช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ เครื่องไฟฟ้า การทำอาหาร เครื่องจักรกล ช่างเรียงพิมพ์ ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐบาล บางคอร์สผู้ต้องขังต้องจ่ายค่าใช้จ่าใช้ในการเรียนเอง

ภายในเรือนจำบางแห่ง มีโรงเรียนสอนวิชาชีพพื้นฐานสำหรับผู้ต้องขัง โดยแบ่งระดับต้น อายุ 14 - 16 ปี จำนวน 44 แห่ง ระดับกลาง 16 - 20 ปี จำนวน 54 แห่ง ระดับพิเศษอายุ 16 - 23 ปี ซึ่งพิจารณาอาชญากรรมขั้นสูงมี 14 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสอนวิชาชีพทางด้านสุขภาพอนามัยสำหรับผู้ต้องขังหญิงมี 9 แห่ง จากการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน

1.2.3 ทางด้านห้องสมุด มีวารสาร หนังสือพิมพ์ ตำราการประกอบอาชีพให้ผู้ต้องขังได้อ่านเสริมความรู้

1.2.4 กิจกรรมทางด้านศาสนา รัฐบาลเปิดโอกาสให้ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัคร หรือพระทุกศาสนา เข้าไปสั่งสอน บางครั้งมีการนำผู้มีชื่อเสียงเข้าไปให้ความรู้ทางศาสนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของเรือนจำด้วย

1.3 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังดังนี้

1.3.1 วิชาสามัญ มุ่งเน้นให้ผู้ไม่รู้หนังสือต้องอ่านออกเขียนได้ และคนที่เคยเรียนส่งเสริมให้เรียนสูงขึ้น โดยการเรียนทางไปรษณีย์นอกเวลา หรือวิทยาลัยที่สอนทางโทรทัศน์ มีการจัดตั้งโรงเรียนพิเศษในเรือนจำเพื่อให้เรียนกฎหมาย

1.3.2 วิชาชีพ ผู้ต้องขังจะได้เรียนเหมือนโรงเรียนข้างนอก ถ้าจบมัธยมแล้วจะเข้าเรียนวิชาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ประงอาหาร แต่งผม การเลี้ยงเป็ด - ไก่ ช่างไม้ ก่ออิฐ ไฟฟ้า ซ่อมเครื่องยนตการเกษตร โดยผู้ต้องขังต้องมีความรู้ใน 1 หรือ 2 อย่าง ในระหว่างต้องโทษ

1.3.3 ทางด้านห้องสมุด ผู้ต้องขังได้รับการสนับสนุนให้อ่านหนังสือพิมพ์ แมกกาซีน วารสาร ฟังวิทยุ ดูทีวี

1.4 ประเทศสิงคโปร์ มีการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพ โดยเริ่มตั้งแต่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ จนถึงระดับขั้นสูง ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนดโทษโดยมีครูจากกระทรวงศึกษาธิการเข้าไปรับผิดชอบเฉพาะการจัดการเรียนการสอน คนละ

2 ปี เมื่อครบกำหนด ครูจะได้รับการหมุนเวียนออกไปสอนโรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์อื่น ๆ ค่อยไป สำหรับวิชาชีพเน้นในเรื่องสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ตลาดแรงงานต้องการ อาทิเช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างจักรรีด ทำความสะอาด

1.5 ประเทศอังกฤษ เรือนจำ ดาวน์วิว (Downview) ในประเทศอังกฤษ (กรมราชทัณฑ์. 2537) เป็นเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังเด็ดขาด โทษตั้งแต่ 2 ปี จนถึงตลอดชีวิต เนื่องจากผู้ต้องขังภายในเรือนจำเป็นผู้ต้องขังเด็ดขาด ทางเรือนจำได้เน้นการฝึกอบรมไปในทางวิชาชีพ โดยบังคับให้ผู้ต้องขังทำงานกันทุกคน ซึ่งผู้ต้องขังคนใดไม่ทำงานจะถูกทาส่งงานและจะมีผลต่อการลดชั้นต้องโทษรวมไปถึงการถูกตัดสิทธิ์ในการพักการลงโทษ การฝึกวิชาชีพนั้นมีการฝึกอยู่หลายประเภท เช่น งานไม้ ช่างทาสี งานโลหะต่าง ๆ ช่างเชื่อม รวมไปถึงการสอนคอมพิวเตอร์ในแต่ละแผนกจะจำกัดจำนวนผู้เรียนแผนกละไม่เกิน 12 คน ถ้าจำนวนผู้เรียนเกินก็จำเป็นต้องไปเรียนแผนกอื่นทดแทน แต่อาจจะเลือกมาเรียนหรือฝึกวิชาชีพในแผนกที่ต้องการได้อีก การเรียนหรือการฝึกวิชาชีพนั้นเมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วจะมีประกาศนียบัตรให้ ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักฐานในการสมัครงาน และบางหลักสูตรที่เปิดสอนจะใช้วิทยากรจากภายนอกเป็นผู้สอนด้วย

1.6 ประเทศเยอรมัน เรือนจำ ไฮน์บูร์ก (Heinburg) ในประเทศเยอรมัน (กรมราชทัณฑ์. 2537) เป็นเรือนจำสำหรับเยาวชนตั้งแต่อายุ 12 - 14 ปี เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเรือนจำแห่งนี้ ส่วนมากจะมีปัญหาในด้านการศึกษา เรือนจำจึงพยายามเน้นการแก้ปัญหาไปที่การให้การศึกษาคือการฝึกวิชาชีพ โดยเยาวชนสามารถที่จะเลือกฝึกวิชาชีพตามความชอบ แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กัระยะเวลาการจองจำด้วย การฝึกวิชาชีพและการฝึกงานผู้ต้องขังจะได้รับเงินปันผล โดยแบ่งออกเป็น 1 ใน 3 เก็บไว้ใช้หลังจากการปล่อยให้เป็นอิสระ บางส่วนที่เหลือจะนำไปใช้ส่วนตัวในขณะที่เป็นผู้ต้องขัง

เรือนจำในประเทศอังกฤษและเยอรมัน จะเน้นในเรื่องการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยได้นำระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มาใช้อย่างกว้างขวางและจริงจังโดยจะแยกประเภทผู้ต้องขัง เช่น ผู้ต้องขังยาเสพติด ผู้ต้องขังเด็ดขาด เป็นต้น ซึ่งระบบดังกล่าวจะช่วยให้เจ้าพนักงานเรือนจำสามารถทราบสาเหตุแห่งการกระทำผิด

ของผู้ต้องขังแต่ละคน อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผนในการให้การศึกษาอบรม แก่ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลตามสภาพความเหมาะสม

การฝึกอาชีพเรือนจำจะเน้นหนักไปในทางให้ผู้ต้องขังนำความรู้ความสามารถไป ปฏิบัติได้หลังจากพ้นโทษออกไป เพราะฉะนั้นแรงงานหรือการฝึกส่วนใหญ่จะสามารถรองรับ ตลาดแรงงานภายนอก ในส่วนที่เรือนจำทำแทนเอกชนนั้นจะต้องไม่มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรม และแรงงานภายนอก ซึ่งจะเป็นงานเล็ก ๆ น้อย ๆ งานบางอย่างหน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้ ว่าจ้างให้กรมราชทัณฑ์ทำ

1.7 ประเทศสวีเดน ในประเทศสวีเดนในปีหนึ่ง ๆ จะมีผู้กระทำผิดถูกส่ง เข้าควบคุมตัวในเรือนจำประมาณ 16,000 คน และอีก 6,500 คน ถูกคุมประพฤติ มาตรการ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั้งในระบบเรือนจำ และระบบไม่ใช้เรือนจำ คือ การคุมประพฤติ ดังกล่าวรวมเรียกว่าเป็นมาตรการในการ "แก้ไขอบรมผู้กระทำผิด" โดยอยู่ภายใต้ของ กฎหมายราชทัณฑ์ของสวีเดน ซึ่งมีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ (กรมราชทัณฑ์. 2536)

1. รัฐจะใช้วิธีการจำคุกให้น้อยที่สุด และจะสนับสนุนให้มีการใช้ มาตรการปฏิบัติในชุมชนให้เป็นมาตรการหลักในการอบรมแก้ไขผู้กระทำผิด
2. การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ จะต้องควบคู่ไปกับการ ปฏิบัติโดยไม่ใช้เรือนจำ
3. จะต้องพยายามควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำที่ผู้ต้องขังมีมูลค่าเนาอยู่ ยกเว้นในกรณีที่มีความจำเป็นเกี่ยวกับความปลอดภัยของชุมชน
4. ควรมีการนำบริการทางสังคมต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

กฎหมายของสวีเดน กำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้โทษจำคุกโดยเน้นที่การใช้การ จำกัลดเสรีภาพเป็นการลงโทษผู้กระทำผิด และเพื่อสนับสนุนให้ผู้ต้องขังปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ดังนั้น งานของเรือนจำจึงเน้นในเรื่องการเตรียมผู้ต้องขังให้กลับเข้าสู่สังคม โดยไม่กระทบ ต่อความปลอดภัยของสังคม ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือกับกรมแรงงาน และกรมประจำ สงเคราะห์ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เพื่อที่จะให้ผู้ต้องขังได้ค่อย ๆ ปรับตัวในการกลับเข้าสู่

สังคม ผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้ลาไปศึกษาแล้วเรียน หรือทำงานภายนอกเรือนจำโดยไปเข้าเฝ้ากลับหรือลาไปเยี่ยมบ้านได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วันต่อเดือน

ในด้านการศึกษา เรือนจำได้จัดชั้นเรียนให้ผู้ต้องขังในระดับต้นและชั้นเรียนด้านวิชาที่พบบางสาขา นอกจากนี้ยังอนุญาตให้ผู้ต้องขังลาออกไปเรียนหนังสือภายนอกเรือนจำได้โดยไปเข้ากลับเฝ้า และเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เรือนจำได้จัดห้องสมุดไว้ให้ผู้ต้องขังโดยเฉพาะภายในห้องสมุดมีหนังสือมากมายและมีโครงการเชื่อมโยงกับห้องสมุดในตัวเมือง โดยผู้ต้องขังสามารถยืมหนังสือในห้องสมุดต่าง ๆ โดยผ่านห้องสมุดของเรือนจำ ห้องสมุดนี้เป็นห้องสมุดอยู่ในแผนของผู้ต้องขัง และมีสภาพสตรีเป็นบรรณารักษ์อยู่เพียงคนเดียว

ในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนา เรือนจำได้จัดสถานที่ที่เป็นโบสถ์ของเรือนจำขึ้น เพื่อให้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือใช้เป็นที่พักผ่อน

ด้านการฝึกวิชาชีพ เรือนจำมีโรงฝึกงานด้านช่างไม้ เพื่อผลิตงานไม้และเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็กจำนวนไม่มาก ผู้ต้องขังทำงาน 10 - 15 คน แต่มีเครื่องมือที่ทันสมัยมาก นอกจากนี้ยังมีโรงซักรีด รับซักรีดเสื้อผ้าด้วยเครื่องจักรที่ทันสมัยให้กับผู้ต้องขัง และหน่วยงานรัฐบาลภายนอก และมีโรงงานทำแผ่นป้ายพลาสติกขนาดเล็กอีกหนึ่งแห่ง นอกจากนั้นจะเป็นงานฝีมือหรืองานศิลปหัตถกรรม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเรือนจำแห่งนี้จะไม่เน้นเรื่องการทำงานของผู้ต้องขัง แต่จะเน้นเรื่องการฝึกสอนให้ผู้ต้องขังมีความรู้และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในขณะที่อยู่ในเรือนจำเพื่อมิให้เกิดการฟุ้งซ่าน ผู้ต้องขังที่ทำงานจะได้รับค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างคนงานภายนอกเรือนจำทั่ว ๆ ไป แต่เรือนจำไม่ต้องจัดหาวัตถุดิบมาผลิตสินค้า เพราะรัฐเป็นฝ่ายจัดให้ รวมทั้งเครื่องมือที่ทันสมัย นอกจากนี้เรือนจำยังไม่ต้องกังวลเรื่องการตลาด เพราะจะมีบริษัทภายนอกซึ่งเป็นคู่สัญญาจะมารับไป หรือจัดส่งให้กับหน่วยราชการ แต่รายได้ทั้งหมดตกเป็นของรัฐ แต่รัฐต้องลงทุนด้านการฝึกวิชาชีพและเครื่องจักรเครื่องมือต่าง ๆ และจ่ายค่าแรงให้ผู้ต้องขัง

จากการพิจารณางานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำในประเทศสวีเดน จะเห็นว่ามีการฝึกวิชาชีพไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะในประเทศสวีเดนการเตรียมให้ผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมโดยมีอาชีพ หรือประสบการณ์ในการทำงานนั้น ได้หันไปใช้วิธีให้ผู้ต้องขังลาออกไปทำงานภายนอกเรือนจำได้ ทำให้ผู้ต้องขังได้รับประสบการณ์จริงในการทำงานสังคมภายนอกในบรรยากาศการทำงาน เพื่อนร่วมงาน นายจ้าง

ผู้ต้องขังจะต้องประสบเมื่อพ้นโทษ ซึ่งจุดนี้จะเห็นได้ว่าการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ไม่อาจให้ประสบการณ์จริงกับผู้ต้องขังได้ นอกจากนี้งานที่ผู้ต้องขังออกไปทำภายนอกยังมีงานมากมาย ซึ่งในเรือนจำไม่สามารถจัดการฝึกให้ได้ทั่วถึงตามความถนัด หรือความต้องการส่วนบุคคลได้

1.8 ประเทศฟินแลนด์ การปฏิบัติกับผู้ต้องขังในประเทศฟินแลนด์ได้เน้นเรื่องการอบรมแก้ไขในการเตรียมการให้ผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมและพยายามปลดปล่อยผู้ต้องขังเร็วกว่ากำหนดโทษตามคำพิพากษาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังกลับตัวและหลีกเลี่ยงผลกระทบในทางลบจากการจองจำ

ด้านการศึกษา ที่จัดในทัณฑสถานได้เน้นในจุดนี้เป็นพิเศษ มีการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ หลายระดับ ทั้งการเรียนคอมพิวเตอร์ การเรียนในชั้นเรียน นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดที่ทันสมัย สามารถให้บริการผู้ต้องขังได้เต็มที่ หากต้องการหนังสืออื่น ๆ ที่ห้องสมุดไม่มีก็ติดต่อขอยืมจากห้องสมุดในเมืองได้

ด้านการฝึกวิชาชีพ มีการฝึกวิชาชีพด้านการเกษตรเป็นหลัก ผู้ต้องขังจะทำพืชสวนครัว ปลูกดอกไม้ เลี้ยงสัตว์ และผลไม้ โดยมีร้านจำหน่ายหน้าทัณฑสถาน และมีผู้มารับไปจำหน่ายอีกต่อเป็นประจำ นอกจากการเกษตรแล้ว ยังมีการฝึกวิชาชีพด้านการทำอาหาร มีครัวที่สะอาดทันสมัยเหมือนกับโรงครัวภายนอก ผู้ต้องขังจึงได้เรียนรู้จากเครื่องมือที่เหมือนกับการทำงานภายนอก เจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังจะรับประทานอาหารจากครัวดังกล่าว งานฝีมือหรืองานศิลปะเป็นงานฝึกวิชาชีพอีกแขนงหนึ่งที่ผู้ต้องขังทำ และที่ขาดไม่ได้สำหรับการฝึกวิชาชีพของทัณฑสถานแห่งนี้คือ การให้ผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอกทัณฑสถานในโรงงานหรือสถานที่ทำงานในเมืองได้ โดยไปเช้ากลับเย็น ทำให้ผู้ต้องขังได้ฝึกงานจากสภาพแวดล้อมจริง ๆ ได้ประสบการณ์จริง

ด้านศาสนา ทัณฑสถานมีโบสถ์ให้ผู้ต้องขังได้ประกอบพิธีหรือสวดมนต์ นอกจากนี้ยังมีสถานที่เชื่อมแบบถึงตัว ในวัดห้องใหญ่มีน้ำนึ่งชาหลาย ๆ แก้ว ผู้ต้องขังกับญาติสามารถนั่งคุยกันโดยไม่มีเจ้าหน้าที่นั่งฟัง กล่าวอีกนัยหนึ่งการเชื่อมของทัณฑสถานแห่งนี้ เป็นการเชื่อมแบบถึงตัวหรือแบบพบญาติของไทย ไม่มีการเชื่อมแบบผ่านลูกกรงหรือกระจกกั้นกลาง โดยเหตุที่ผู้ต้องขังมีจำนวนน้อย อาคารสถานที่เชื่อมแบบผ่านลูกกรงหรือกระจกกั้นกลางมาก ประกอบ

กับผู้ที่ต้องขังวัยหนุ่มที่ยังไม่มีลักษณะร้าย และคิดหาเสกติดจึงสามารถจัดการเชื่อมญาติแบบถึงตัวได้ตลอดทั้งปี

ห้องนอนของผู้ต้องขัง จัดว่าเป็นห้องนอนที่สะดวกสบายเพราะมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกพร้อม มีโทรทัศน์ มีวิทยุ และโต๊ะเขียนหนังสือ อ่านหนังสือ และเตียงนอน พรหม บางห้องมีตู้ปลาสวยงาม และห้องส้วมภายใน นอกจากนั้นเรือนังจะมีระเบียบ ทางเดินตกแต่งด้วยไม้ประดับ สะอาด ระเบียบร้อยและมีห้องนั่งเล่น ซึ่งมีโทรทัศน์รวมมีครัวสำหรับทำอาหารรับประทานเองและทัณฑสถานยังมีห้องชาน้ำเพื่อใช้ในฤดูหนาวอีกด้วย ลักษณะของสภาพความเป็นอยู่ดังกล่าว ไม่แตกต่างไปจากความเป็นอยู่ของชาวสวีเดนในสังคมภายนอกเท่าใดนัก การถูกจองจำจึงหมายถึง การถูกลงโทษโดยการจำกัดเสรีภาพเท่านั้น

1.9 ประเทศนอร์เวย์ กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ มีเรือนจำและทัณฑสถานอยู่ทั้งสิ้น 45 แห่ง เป็นเรือนจำปิด 16 แห่ง ที่เหลือเป็นทัณฑสถานเปิด และเรือนจำท้องถิ่น แต่สิ่งที่แตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ คือนอร์เวย์ ไม่มีการจัดตั้งทัณฑสถานบำบัดพิเศษ เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมโดยเฉพาะผู้ต้องขังในเรือนจำของนอร์เวย์จะไม่มีการแยกตามประเภทของความผิด แต่จะแยกตามพฤติกรรมในการกระทำผิด และพฤติกรรมก่อนการกระทำผิด กล่าวคือ จะพิจารณาว่าเป็นผู้ต้องขังที่กระทำผิดโดยพลั้งพลาดหรือผู้ต้องขังที่กระทำผิดโดยสันดาน หรือมีการกระทำผิดซ้ำ ดังนั้น ผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมอาจถูกคุมขังปะปนอยู่กับผู้ต้องขังคดีอื่น ๆ โดยพิจารณาจากลักษณะของพฤติกรรมว่าเป็นผู้กระทำผิดโดยสันดานหรือไม่

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ จะเริ่มจากการที่ศาลมีคำพิพากษาคดีเสร็จเด็ดขาดแล้วเป็นต้น เมื่อผู้ต้องขังถูกจองจำไป 1 ใน 3 ของกำหนดโทษ ก็มีโอกาสที่จะลากลับบ้านได้ หรือลาออกไปทำงานหรือเรียนหนังสือ และเมื่อถูกจองจำมาครบ 2 ใน 3 ของกำหนดโทษ ก็จะได้รับพักการลงโทษ ซึ่งอาจจะมีการคุมประพฤติ หรือไม่ก็ได้ การพักการลงโทษของนอร์เวย์เป็นไปโดยอัตโนมัติ คือ เมื่อครบกำหนด 2 ใน 3 ก็จะได้รับพักการลงโทษ แต่จะมีบางคนที่อาจไม่ได้รับการพักการลงโทษ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่ายังไม่เหมาะสม เช่น ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่

การจำแนกเรือนจำในประเทศนอร์เวย์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ เรือนจำที่มีความมั่นคงระดับสูง สำหรับคุมขังผู้ต้องขังโทษสูงและผู้ต้องขังที่ไม่น่าไว้วางใจ เรือนจำที่มีความ

มั่นคงระดับกลางและเรือนจำที่มีความมั่นคงระดับต่ำ หรือทัณฑสถานเปิดสำหรับคุมขังผู้ต้องขัง
ใกล้พ้นโทษหรือมีโทษระยะสั้น ผู้ต้องขังมีเสรีภาพมากในการใช้ชีวิตในทัณฑสถานเปิด และ
สามารถกลับบ้านได้ ทัณฑสถานเปิดบางแห่งมีลักษณะเป็นหมู่บ้านที่ผู้ต้องขังช่วยกันดูแลตนเอง

ลักษณะที่สำคัญของการราชทัณฑ์ในนอร์เวย์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ งานด้านการศึกษา
ของผู้ต้องขัง ด้านการแพทย์ ทันตแพทย์ และห้องสมุดเป็นงานที่เรือนจำได้ให้บริการที่มีอยู่ใน
ชุมชนทั้งสิ้น กล่าวคือ ผู้ต้องขังใช้บริการเหมือนดังเป็นสมาชิกในชุมชนคนหนึ่ง โดยเรือนจำ
จัดหาสถานที่และชุมชนจะจัดอุปกรณ์และวิทยากร หรือแพทย์ พยาบาล มาบริการให้ผู้ต้องขัง

1.10. ประเทศเดนมาร์ก หลักการสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศ
เดนมาร์ก คือ

1.10.1 เรือนจำเป็นทางเลือกสุดท้ายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพราะ
เดนมาร์กไม่นิยมใช้โทษจำคุก แต่จะใช้โทษจำคุกเมื่อหลีกเลี่ยงไม่ได้

1.10.2 การปฏิบัติตัวต่อผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังได้ใช้ชีวิตเหมือนอยู่ในสังคม
ภายนอก

1.10.3 หลักการปกครองตนเอง ได้รับความไว้วางใจให้ปกครองตนเอง
ในการใช้ชีวิตประจำวันในคุก ผู้ต้องขังในเรือนจำจะต้องซื้อและทำอาหารรับประทานเอง
โดยได้รับเงินตามที่กำหนดในการซื้อจากร้านค้า และทำอาหารเองโดยมีการฝึกสอนให้ ผู้
ต้องขังจะต้องรับผิดชอบค่าน้ำดื่ม และการซักเสื้อผ้าของตนเอง

1.10.4 การปล่อยพักโทษและดูแลหลังปล่อย ผู้ต้องขังจะได้รับการปล่อย
พักโทษเมื่อได้จำคุกมา 2 ใน 3 ของกำหนดโทษ ประมาณร้อยละ 92 ของผู้ต้องขังที่ได้รับ
การตัดสินโทษเกินกว่า 3 เดือน ของกำหนดโทษเพื่อปล่อยตัวพักโทษก็จะมี การดูแลหลังปล่อย
ทุกราย

1.10.5 บุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ที่กลมกลืน เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะไม่แต่ง
เครื่องแบบที่ดูเป็นทางการ หรือคล้ายทหาร ตำรวจ แต่จะเหมือนข้าราชการพลเรือนทั่วไป
ไม่พกอาวุธ

ด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะต้องทำงานหรือเข้าชั้นเรียนในเรือนจำ วัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ทำงานโดยไม่อยู่ว่างเปล่า และมีโอกาสได้เรียนรู้และฝึกวิชาชีพต่าง ๆ โดยผู้ต้องขังที่ทำงานจะได้รับค่าตอบแทนเช่นเดียวกับคนงานภายนอก

สำหรับในด้านการศึกษา นั้น กรมราชทัณฑ์ได้เน้นการให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา เช่นเดียวกับที่คนในสังคมภายนอกได้รับโดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ลาไปเรียนนอกเรือนจำได้ และรวมถึงการจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาภายในเรือนจำด้วย

1.11 ประเทศออสเตรเลีย โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง (Inmate Education Programs) ได้จัดโปรแกรมระหว่างปี 1992/1993 ดังนี้ คือ

1.11.1 การศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง. ทัณฑสถานที่ศูนย์ราชทัณฑ์พาราเมตตา เมื่อต้นปี 1993 ได้จัดตั้งทัณฑสถานพาราเมตตา ซึ่งสามารถจัดกิจกรรมได้มาก โดยเฉพาะจัดการศึกษาที่สำคัญ 2 ระดับ คือ

1) ชั้นล่างของอาคารประกอบด้วยห้องสมุด สิ่งอำนวยความสะดวกในการอ่านสำหรับผู้ต้องขัง ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง และสำนักงานเพื่อแนะแนวการศึกษาและแหล่งการศึกษา

2) ชั้น 2 จะประกอบด้วย ห้องคอมพิวเตอร์เทคโนโลยี ชั้นเรียน การรู้หนังสือ ห้องฝึกครูและสำนักงานการศึกษา

1.11.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสหระดับการศึกษา ซึ่งจัดโดยศูนย์ราชทัณฑ์มุลสวาว และการศึกษาด้านอาชีพและต่อเนื่อง (NSWTAFE) ครูจะออกแบบและสร้างชั้นเรียนเอง ผลที่จัดก็คือการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษา และ TAFE จะให้รางวัลสำหรับผู้จบหลักสูตรการศึกษาดังกล่าว

1.11.3 การพัฒนาหลักสูตรและเอกสารเผยแพร่ ประกอบด้วย

1) ชุดการอ่านสำหรับผู้ต้องขัง (Bay Reader Series) ในเดือน ก.พ. 1993 โครงการ Bay Reader Series ได้สิ้นสุดลง ศูนย์ราชทัณฑ์ต่าง ๆ จึงได้ยึดทรัพยากรการสอนเหล่านี้โดยออกแบบและผลิตโดยผู้ต้องขังในชั้นเรียนการรู้หนังสือที่ Ramand Centre โดยมีผู้แนะนำจาก Belinda Holland ควบคุมการทำงาน ครูสอนการรู้หนังสือ ผู้ต้องขังได้พัฒนานิยายและบทกวีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตของพวกเขาในศูนย์ราชทัณฑ์

2) ชุดการเรียนรู้ด้านการรู้หนังสือสำหรับผู้ต้องขัง ชุดการเรียนรู้ด้านการรู้หนังสือสำหรับนักโทษ (ปี 1991) จัดพิมพ์ครั้งที่ 2 ของการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังของ NSW ได้รับเลือกบรรจุในหนังสือ "The Resource Book for New Workers in Adult Literacy 1992" หนังสือสำหรับคนงานใหม่ของการรู้หนังสือผู้ใหญ่ ซึ่งผลิตโดยหน่วยเอกสารการเรียนรู้หนังสือการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) หลักสูตรสันทนากาสำหรับผู้ต้องขัง หลักสูตรนี้จัดทำขึ้นเพื่อความสะดวกทางกายภาพและสันทนากาของผู้ต้องขังใหม่ภายใต้การแนะนำอย่างใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ศูนย์ทัณฑสถาน สถาบันการบริการทัณฑสถาน สมาคมสุขภาพของออสเตรเลีย as Geoff Soville ผู้บรรยายอาวุโสมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ซิดนีย์ และสภาสุขภาพของออสเตรเลีย ซึ่งอนุมัติให้เป็นเอกสารเผยแพร่ด้านส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งจะเผยแพร่และรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมส่งเสริมสุขภาพ

4) เอกสารเผยแพร่ IEP กาม Guan International ระหว่างปี 1992/1993 เอกสารเผยแพร่ของ IEP ได้รับจากศูนย์ราชทัณฑ์ทั่วโลกเสริมกับเอกสารกองอาชญากรรม มหาวิทยาลัย Rutger, New Jersey, U.S.A.

5) โปรแกรมริเริ่มการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง โปรแกรมส่งเสริมผู้ต้องขังก่อนได้รับการปล่อยตัว ซึ่งจัดทำโดย Emu Plans ศูนย์ราชทัณฑ์ในปลายปี 1992 มีกลุ่มผู้ต้องขังก่อนการปล่อยตัวประมาณ 7 - 10 คน พบกลุ่มอย่างสม่ำเสมอโดยได้รับการประสานงานด้านข้อมูล และการแนะแนวสำหรับผู้ต้องขังเพื่อการปล่อยตัว เจ้าหน้าที่การศึกษาอาวุโสได้จัดโปรแกรมอบรมที่มีผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานในท้องถิ่นกว่า 20 แห่ง ซึ่งสามารถช่วยเหลือผู้ต้องขังผู้ซึ่งมีเวลาอีกประมาณ 3 เดือน ก่อนได้รับการปล่อยตัว

6) การส่งเสริมด้านอาชีพของ IEP IEP ได้คิดค้นการส่งเสริมด้านอาชีพพื้นฐานสำหรับผู้ต้องขัง การศึกษาด้านศิลปอาชีพ คอมพิวเตอร์ และหลักสูตรด้านวัฒนธรรมโดยทำงานพร้อมกับศูนย์อบรมด้านอาชีพ

7) โครงการทดลองด้านคอมพิวเตอร์สำหรับผู้ต้องขัง (LTC) เป็นโครงการทดลอง 6 เดือน สำหรับผู้ต้องขัง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- (1) อนุญาตให้ผู้ต้องขังใช้ LTCs ในห้องพัก

ของพวกเขา

- (2) ขยายโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังใน

ห้องเรือน

- (3) เสริมหลักสูตรคอมพิวเตอร์ที่มีอยู่จริง

1.12 สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) จุดประสงค์ของการคุมขังนักโทษไต้หวัน คือ การฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่เมื่อนักโทษถูกจัดให้ไปคุมขังตามข้อพิจารณาให้อยู่ห่างไกล ระหว่างคุณและบ้านของผู้ต้องขัง โทษคดี ตามบันทึกการเป็นผู้ต้องโทษ และคดีด้านเงื่อนไขทางร่างกายและจิตใจ คุณแต่ละแห่งจะมีศูนย์การต้อนรับ เมื่อนักโทษมาถึงจะได้รับการปฐมนิเทศเรื่องกฎระเบียบของคุณ ข้ออนุญาตและสิทธิของนักโทษ และเกณฑ์การปลดปล่อย จากนั้นมีการทดสอบนักโทษด้านบุคลิก กลไกการประสานงาน ทักษะชีวิต การประกอบอาชีพ การอ่าน และทักษะด้านคณิตศาสตร์ ผลการสอบนี้จะใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนโปรแกรมที่เหมาะสม สำหรับฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ของนักโทษ

นักโทษที่มีคุณสมบัติและสนใจด้านวิชาการขั้นสูงสามารถเข้าเรียนต่อโรงเรียนของทัณฑสถาน โรงเรียนนี้เป็นการผสมผสานระหว่างโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ของคุณ แต่จะแยกและเป็นอิสระจากคุณ โรงเรียนนี้ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ และสามารถมอบประกาศนียบัตรระดับมัธยมศึกษาและปลายให้แก่นักโทษที่เรียนจบตามหลักสูตร

สำหรับผู้เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ภาชนะบรรจุจะจัดโรงงานให้สำหรับการอบรมเทคนิค เช่น เครื่องยนต์เล็ก การซ่อมเครื่องไฟฟ้า การจัดการพิมพ์ เป็นต้น ในทุก 6 เดือน นักโทษสามารถรับการทดสอบซึ่งจัดโดยกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย และสามารถออกประกาศนียบัตรให้ผู้ที่ผ่านการทดสอบ

การสอนศีลธรรมเป็นส่วนที่สำคัญมากในโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ซึ่งนักโทษทุกคนประสงค์ที่จะเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1. การบรรยายกลุ่มเรื่องมาตรฐานศีลธรรมของสังคม กฎหมาย และระเบียบบ้านเมือง โดยที่มีบุคคลจากสังคมมาเป็นผู้บรรยาย
2. การแนะนำรายบุคคลในเรื่องปัญหาส่วนตัวและด้านอารมณ์

3. โปรแกรมด้านศาสนาซึ่งแต่ละคนสามารถเลือกที่จะเข้ารับความรู้ โดยผู้มีผู้นำทางศาสนาจากชุมชนได้รับเชิญมาเป็นผู้บรรยายและจัดพิธีการให้

คุณยังร่วมมือกับโรงงานทำธุรกิจส่วนบุคคลในด้านงานฝีมือ เสื้อผ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ นักโทษที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวนี้สามารถได้รับค่าจ้างอย่างน้อย 20 % จากอัตราการตลาดรวมทั้งได้รับโบนัสด้วย โรงเรียนเหล่านี้นอกจากช่วยเหลือนักโทษด้านการเงินแล้วยังส่งเสริมให้เกิดนิสัยการล้างสมองด้วย

ในแต่ละวันนักโทษจะดำเนินชีวิตไปเหมือนอยู่ในค่ายทหาร กิจกรรมทุกอย่างจัดขึ้นให้นักโทษเป็นกลุ่มโดยไม่ได้แยกเป็นรายบุคคล

เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายการฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ และเพื่อกระตุ้นให้นักโทษในเรื่องนี้จึงมีระบบการให้คะแนนความก้าวหน้าซึ่งแบ่งนักโทษออกเป็นกลุ่ม 4 ระดับ กลุ่มระดับแรกจะได้รับการเข้มงวดมาก ในขณะที่ระดับอื่น ๆ จะได้รับสิทธิพิเศษมากขึ้น เช่น นักโทษเกรด 4 จะได้อยู่ในห้องซึ่งคู่ สามารถเก็บข้าวของส่วนตัวได้ และได้รับอนุญาตให้เวลาออกเยี่ยมญาติมากขึ้น และที่สำคัญในแต่ละเดือนนักโทษเกรด 4 สามารถลดโทษเวลาทั้งหมดโดยทุก 16 วัน ในทางตรงกันข้ามนักโทษเกรด 1 ในแต่ละเดือนจะได้รับการลดโทษเพียง 2 วัน และนักโทษในเกรด 2 และ 3 จะได้รับการพิจารณาให้ย้ายไปอยู่คุกเปิดซึ่งจะได้รับสิทธิพิเศษมากขึ้น พวกเขาจะได้รับการดูแลเป็นอย่างดีในการพบปะกัน สามารถกลับบ้าน 2 - 3 วันในแต่ละเดือน และอยู่กับครอบครัวได้ 7 วันในห้องพักที่จัดให้ในคุก นักโทษที่ได้รับการปฏิบัติเป็นอย่างดีจะได้รับการส่งเสริมให้เข้าโปรแกรมการฝึกวินัยตนเอง เพื่อการจัดเป้าหมายทุกอย่างของชีวิต นักโทษจะได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ทัณฑสถาน เลือกรจากกลุ่มเป็นผู้ช่วยโรงงาน เป็นเสมียนเสริมและบุคลากรควบคุมโรงงานที่มีคุณภาพ แต่ละเดือนพวกเขาจะจัดประชุมนักโทษทุกวันและการสัมมนาการทำงานเพื่อปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงชีวิตของพวกเขา การเลื่อนตำแหน่งนักโทษ หรือเลื่อนเกรด การเป็นนักโทษเป็นการจัดโดยขึ้นอยู่กับการพิจารณาของคณะกรรมการบริหาร ซึ่งได้รับการอนุมัติแต่งตั้งจากกระทรวงยุติธรรม

เมื่อนักโทษก่อความรุนแรงเรื่องกฎระเบียบ พวกเขาจะถูกขังเดี่ยว ถูกห้ามเยี่ยม และลดเกรด หรือส่งไปอยู่คุกอื่น ดังนั้นนักโทษที่ก่อความวุ่นวายอาจถูกส่งไปอยู่คุกเกาะกรีนแลนด์ ซึ่ง

อยู่อย่างโดดเดี่ยวในเกาะเล็ก ๆ และสถานคุมขังจะอยู่อย่างลำบากมาก อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายสำหรับการบำรุงนักศึกษาคณะคนดกราว \$150 ต่อเดือน

สรุปการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในต่างประเทศ

จากการศึกษาประสบการณ์การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในต่างประเทศมีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

1. แนวความคิดในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังจะขึ้นอยู่กับปรัชญาและความเชื่อในการแก้ไขผู้กระทำความผิดซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศในแถบเอเชียส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการกักขังและการลงโทษให้หลายจำ และการให้การศึกษาตามความเหมาะสมแต่ในประเทศยุโรปโดยเฉพาะประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ซึ่งมีระบบราชทัณฑ์ที่ก้าวหน้า รัฐบาลจะให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องขังมากที่สุด และจะใช้มาตรการการปฏิบัติในชุมชนเป็นมาตรการในการอบรมแก้ไขผู้กระทำความผิด และเมื่ออยู่ในเรือนจำก็จะมีความเป็นอยู่คล้ายกับการอยู่ภายนอก โดยแนวความคิดในเรื่องนี้คือ การลงโทษเป็นการจำกัดเสรีภาพเท่านั้น

2. หลายประเทศในยุโรปได้นำระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาใช้เพื่อจำแนกลักษณะการกระทำความผิดของผู้ต้องขังให้เป็นพวกเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการวางแผนให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งมักจะมีสาเหตุการทำความผิดหรือปัญหาของการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกัน แต่ในประเทศนอร์เวย์จะไม่แยกผู้ต้องขังตามลักษณะของการกระทำความผิด แต่จะแยกตามพฤติกรรมในการกระทำความผิดแทน

3. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในประเทศยุโรปมักนิยมใช้ชุมชนเป็นฐานในการให้การศึกษาอบรม กล่าวคือ ผู้ต้องขังจะได้รับการอนุญาตให้ออกไปจากเรือนจำเพื่อศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาภายนอกชุมชนได้ และในช่วงเวลาเย็นจึงจะกลับมามีอยู่ในเรือนจำ

4. การให้การศึกษาโดยใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งการแสวงหาความรู้ ข่าวสาร และความบันเทิง ซึ่งเป็นรูปแบบของการให้การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน

2. การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังในประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ในสมัยปัจจุบัน ได้เปลี่ยนจากระบบการลงโทษให้เด็ดขาด สอดคล้องกับความผิดที่ได้กระทำลงไป เลิกระบบทาส โหดร้ายเพื่อตอบแทนแก้แค้น มาเป็นระบบอบรมแก้ไข ส่งเสริมการศึกษา และพัฒนาจิตใจให้ผู้ต้องขังรู้สึกสำนึกผิดชอบ กลับตัวประพฤติตนเป็นคนดี ให้การฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อจะได้มีความรู้ความสามารถนำไปประกอบสัมมาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ภายหลังจากพ้นโทษ มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อสังคมส่วนรวมตลอดไป

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 แผนมหาดไทย ฉบับที่ 5 และแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 ต่างก็กำหนดให้มีการส่งเสริมการศึกษาของชาติ จัดความไม่รู้หนังสือและส่งเสริมพัฒนาการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งด้านการศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ ธรรมศึกษา พลศึกษา และห้องสมุดเรือนจำ เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงเห็นได้ชัดเจนและยืนยันเป้าหมายได้แน่นอนว่า กรมราชทัณฑ์มีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งจะต้องเร่งดำเนินการให้ได้ผลเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ได้มีการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังทั้งด้านการศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ ธรรมศึกษา พลศึกษา และห้องสมุดเรือนจำ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง และมีปัญหาอุปสรรคในการจัดตั้งต่อไปนี้

2.1 หน่วยงานที่ให้ความร่วมมือ ในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันได้แก่

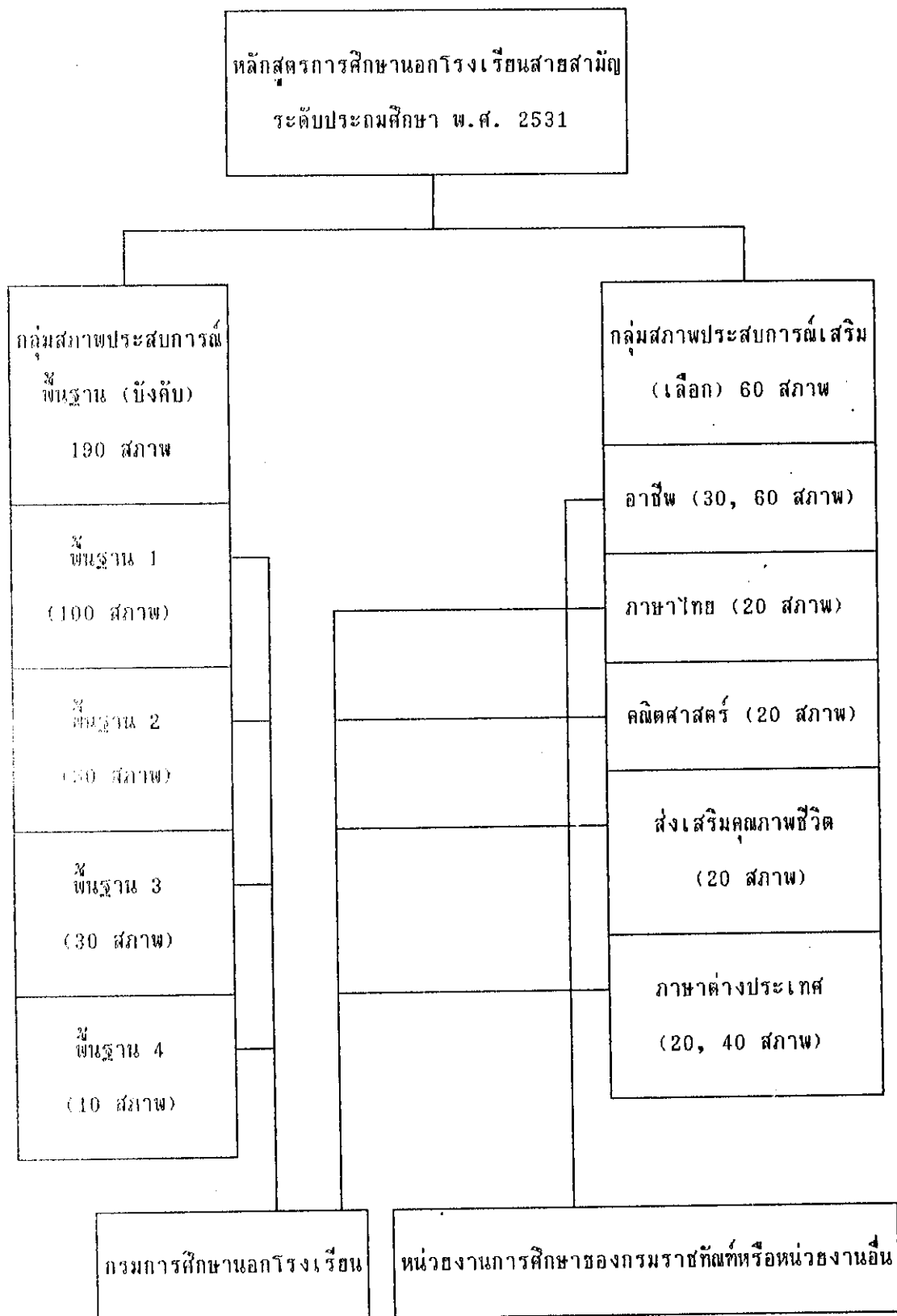
2.1.1 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญและสายอาชีพ ดังนี้

1) การศึกษาสายสามัญ กรมราชทัณฑ์จัดการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หลักสูตร ได้แก่

(1) หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2531

กรมการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสภาพประชากรพื้นฐาน (วัยบังคับ) 190 สภาพ แบ่งเป็นพื้นฐาน 1 (100 สภาพ) พื้นฐาน 2 (50 สภาพ) พื้นฐาน 3 (30 สภาพ) และพื้นฐาน 4 (10 สภาพ)

หน่วยงานการศึกษาของกรมราชทัณฑ์หรือหน่วยงานอื่นรับผิดชอบจัดการเรียนการสอน
ในกลุ่มสภาพประสบการณ์พื้นฐาน (เลือก) 60 สภาพ ซึ่งมุ่งให้กลุ่มเป้าหมายเลือกเรียนวิชาชีพ
60 สภาพเป็นหลัก แต่ก็เปิดโอกาสให้เลือกเรียนวิชาอื่น ๆ ได้ เช่น ภาษาไทย (20 สภาพ)
คณิตศาสตร์ (20 สภาพ) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต (20 สภาพ) ภาษาต่างประเทศ (20, 40 สภาพ)

ภาพประกอบ 1 ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ
ระดับประถมศึกษา

(2) หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยม

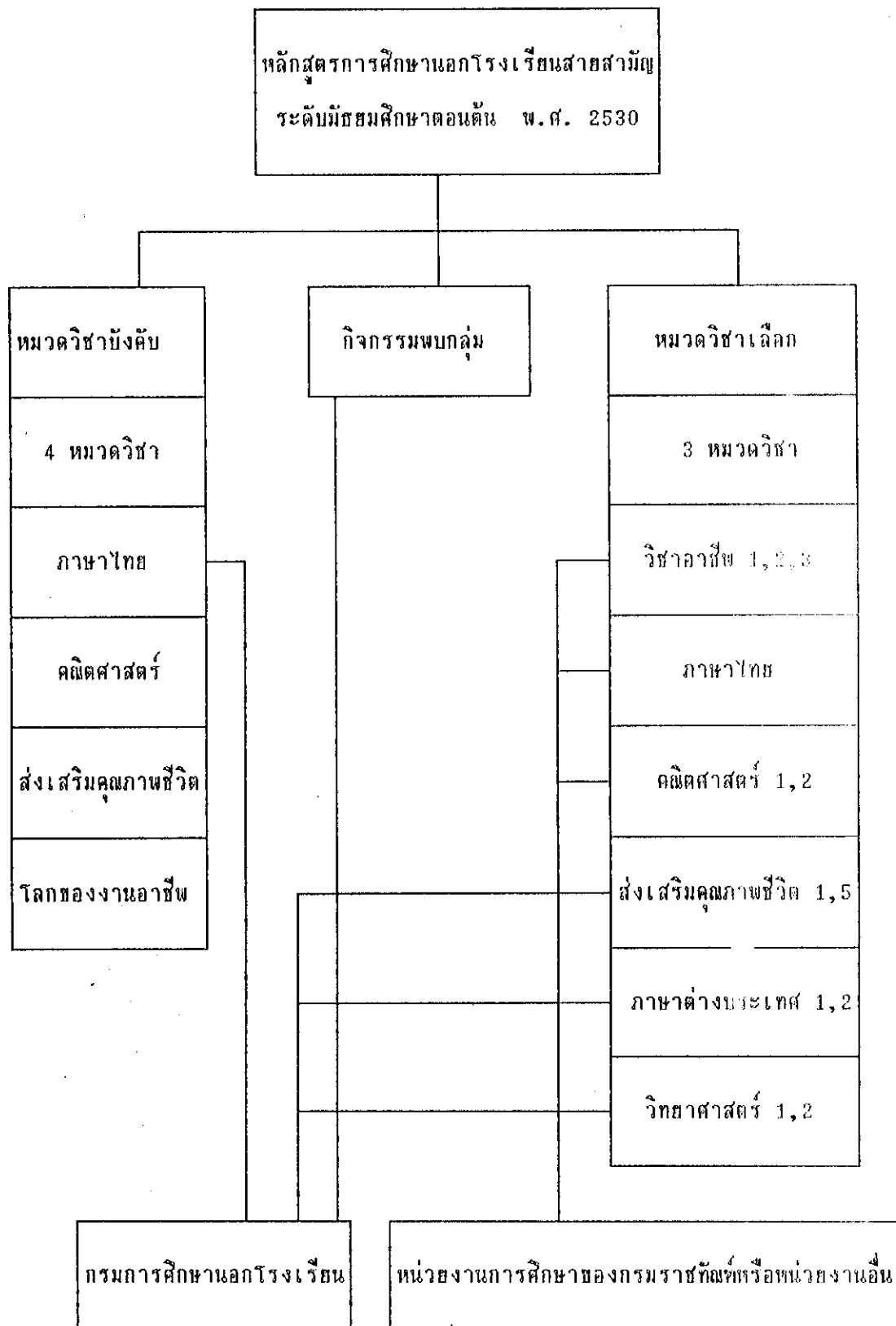
ศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530

กรมการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบการเรียนการสอน

ในหมวดวิชาบังคับ (4 หมวดวิชา) คือ หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาคณิตศาสตร์ หมวดวิชา
ส่งเสริมคุณภาพชีวิต หมวดวิชาโลกของงานอาชีพ และประสานงานกิจกรรมพบลุ่มตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

หน่วยงานการศึกษาของกรมราชทัณฑ์หรือหน่วยงานอื่น

รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาเลือก โดยมุ่งให้ผู้ต้องขังเลือกวิชาเลือกด้านวิชาชีพ
3 หมวดวิชา (ในหลักสูตรเปิดโอกาสให้มีวิชาเลือกอื่น ๆ อีก ได้แก่ ภาษาไทย 1 หมวดวิชา
คณิตศาสตร์ 2 หมวดวิชา ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 5 หมวดวิชา ภาษาต่างประเทศ 2 หมวดวิชา
และวิทยาศาสตร์ 2 หมวดวิชา แต่ถ้ากลุ่มเป้าหมายเลือกเรียนวิชาเลือกอื่น ๆ ก็สามารถทำได้

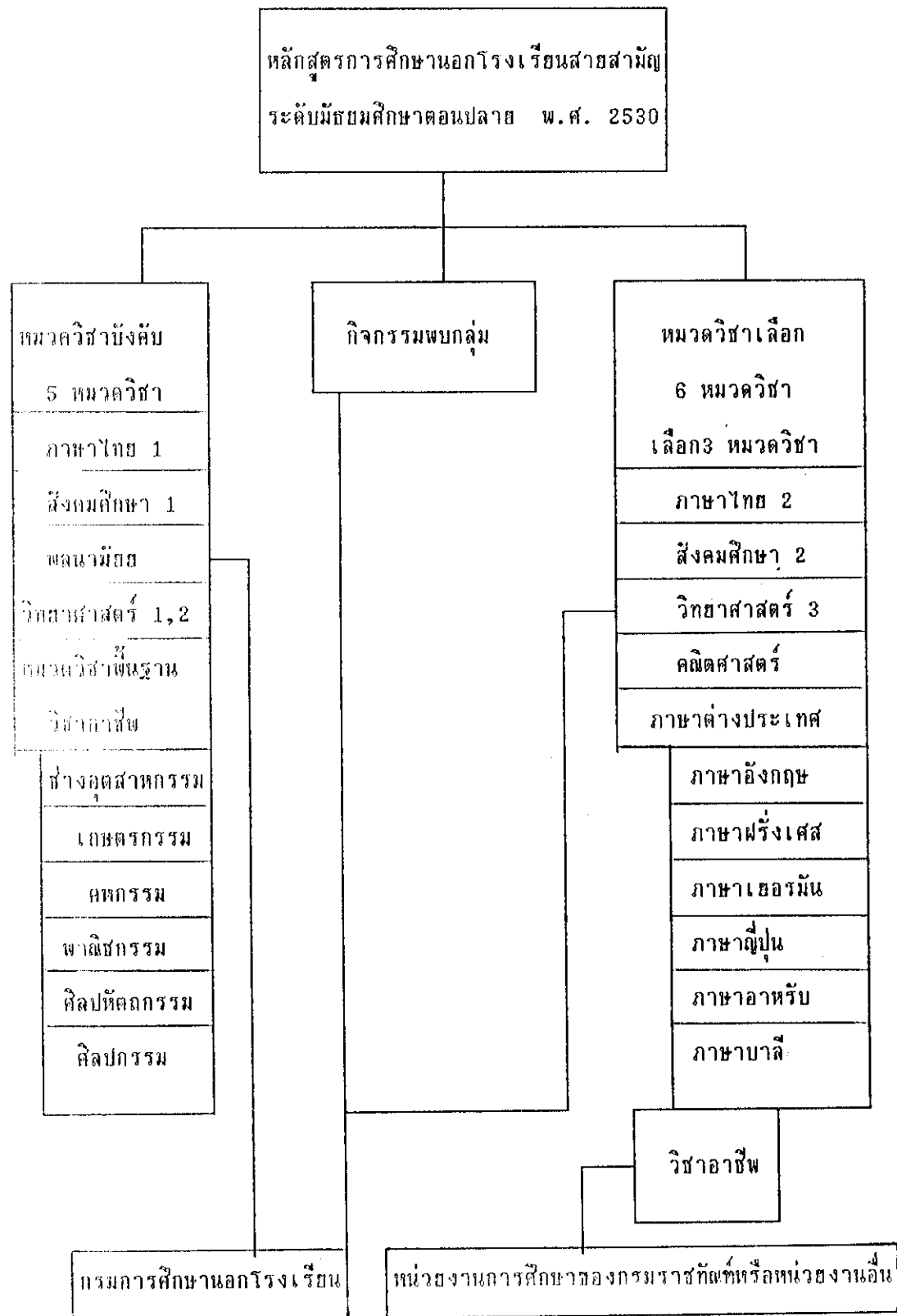
ภาพประกอบ 2 ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(3) หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา

ตอนปลาย พ.ศ. 2530

กรมการศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบการเรียนการสอนในหมวดวิชาบังคับ (5 หมวดวิชา) คือ หมวดวิชาภาษาไทย 1 หมวดวิชาสังคมศึกษา 1 หมวดวิชาพลานามัย หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ และหมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ และประสานงานกิจกรรมพหุกลุ่มตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและรับผิดชอบหมวดวิชาเลือกอีก 6 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาภาษาไทย 2 หมวดวิชาสังคมศึกษา 2 หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ 3 หมวดวิชาคณิตศาสตร์ หมวดวิชาภาษาต่างประเทศ และหมวดวิชาชีพ

หน่วยงานการศึกษาของกรมราชทัณฑ์หรือหน่วยงานอื่น รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาอาชีพ หลักสูตรนี้ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอาชีพหรือทำงานอยู่แล้ว ให้สามารถเทียบโอนอาชีพที่ทำอยู่นั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนสาธิตตามหลักสูตรนี้ได้ถึง 3 หมวดวิชา ใน 6 หมวดวิชาเลือก

ภาพประกอบ 3 ความรับผิดชอบการจัดการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตาราง 1 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสายสามัญ ปีการศึกษา 2536

ระดับที่เปิดสอน	จำนวน แห่ง	เข้าเรียน	เข้าสอบ	สอบได้	ร้อยละ
<u>ภาคเรียนที่ 1</u>					
ระดับประถมศึกษา (ป.6)	107	4,147	3,586	3,396	94.70
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	53	1,619	1,214	1,168	96.21
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)	8	206	157	157	100.00
รวม		5,972	4,975	4,721	94.89
<u>ภาคเรียนที่ 2</u>					
ระดับประถมศึกษา (ป.6)	111	5,230	3,965	3,753	94.65
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	60	2,322	1,607	1,578	98.19
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)	11	197	175	172	98.28
รวม		7,722	5,738	5,503	95.90

ที่มา : สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง,
เอกสารอัดสำเนา)

ตาราง 2 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสายสามัญ ปีการศึกษา 2537

ระดับที่เปิดสอน	จำนวน แห่ง	เข้าเรียน	เข้าสอบ	สอบได้	ร้อยละ
<u>ภาคเรียนที่ 1</u>					
ระดับประถมศึกษา (ป.6)	112	5,471	4,596	4,372	95.12
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	70	2,610	2,057	1,991	96.79
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)	18	271	258	231	89.53
รวม		8,352	6,913	6,594	95.38
<u>ภาคเรียนที่ 2</u>					
ระดับประถมศึกษา (ป.6)	112	5,958	4,947	4,711	95.22
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	87	3,226	2,849	2,759	96.84
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)	23	272	259	256	98.84
รวม		9,456	8,055	7,726	96.91

ที่มา : สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง.

เอกสารอัดสำเนา)

2. การศึกษาสาขอาชีวะ กรมราชทัณฑ์ได้ประสานงานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน และมอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการรับสมัครและคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าเรียนให้เหมาะสมกับอาชีพ อาวุธ ภูมิปัญญา สุขภาพร่างกาย ประสบการณ์ และความสนใจ การจัดการศึกษาทางด้านอาชีวะปัจจุบันมีหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

(1) หลักสูตรกลุ่มสนใจ เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นตามความสนใจของผู้เรียน มีจำนวนชั่วโมงเรียนไม่เกิน 30 ชั่วโมง เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาจบในตัวเองไม่ขัดต่อศีลธรรม ความมั่นคง และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2) หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เป็นหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่จบในตัวเอง ตั้งแต่ 30 ชั่วโมงขึ้นไปแต่ไม่เกิน 300 ชั่วโมง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้เฉพาะส่วนที่ตนต้องการ เมื่อจบรายวิชาใดก็มีความรู้เฉพาะเรื่องนั้น หรือจะเรียนต่อเนื่องจนจบครบตามหลักสูตรก็ได้ เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพพื้นฐาน พัฒนางานที่ทำอยู่หรือนำไปประกอบอาชีพอิสระได้ มีอยู่ 6 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดวิชาอุตสาหกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม เกษตรกรรม และหมวดวิชาอาชีพทั่วไป

(3) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปอ.) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาสเข้ามาเรียนในสถานศึกษาหรือนอกระบบโรงเรียน หลักสูตรอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะความยากจน มีรายได้น้อยอยู่ห่างไกลสถานศึกษา และประสงค์จะประกอบอาชีพอยู่ในภูมิลำเนาควบคู่ไป ใช้เวลาในการเรียน 3 ปีเต็ม เมื่อเรียนจบหลักสูตรจะได้รับประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.) มีความรู้สามัญเท่ากับผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

(4) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทางไกล หลักสูตรนี้มุ่งให้โอกาสผู้มีพื้นฐานความรู้ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าที่ประกอบอาชีพมีรายได้อยู่แล้วประสงค์จะเพิ่มพูนความรู้และทักษะวิชาชีพในสาขาที่ตนทำอยู่ หรือสาขาที่ตนสนใจเข้าเรียนตามหลักสูตรนี้ โดยวิชาเรียนทางไกลใช้สื่อผสม เมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วจะได้รับประกาศนียบัตร ปวช. ทางไกล ซึ่งมีความรู้สามัญเท่ากับผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ตาราง 3 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสาขาสีฟ ปี 2536

วิชาที่เปิดสอน	จำนวน แห่ง	เข้าเรียน	เข้าสอบ	สอบได้	ร้อยละ
<u>ภาคเรียนที่ 1</u>					
ช่างตัดผมชาย	97	1,713	1,669	1,562	93.58
ช่างไม้ครุภัณฑ์	83	1,917	1,906	1,906	100.00
ช่างเชื่อมโลหะ	47	917	888	883	99.43
ช่างไฟฟ้า	23	447	410	336	81.95
เกษตรกรรม	52	968	912	903	99.01
อื่น ๆ (ช่างแกะสลัก ช่างจักสาน ช่างเครื่องดนตรี ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย ฯลฯ)	109	2,799	2,763	2,763	100.00
รวม		8,761	8,548	8,353	97.71

ตาราง 3 (ต่อ)

วิชาที่เปิดสอน	จำนวน แห่ง	เข้าเรียน	เข้าสอบ	สอบได้	ร้อยละ
<u>ภาคเรียนที่ 2</u>					
ช่างตัดผมชาย	98	1,803	1,659	1,643	99.03
ช่างไม้ครุภัณฑ์	89	2,096	1,836	1,834	99.89
ช่างเชื่อมโลหะ	57	952	864	854	98.84
ช่างไฟฟ้า	23	510	478	458	95.87
เกษตรกรรม	53	999	910	901	99.01
อื่น ๆ (ช่างแกะสลัก ช่างจักสาน ช่างเครื่องดนตรี ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย ฯลฯ)	110	3,416	2,942	2,924	99.38
รวม		9,776	8,689	8,897	99.13

ที่มา : สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง.

(เอกสารอัดสำเนา)

ตาราง 4 สถิติการจัดการศึกษาผู้ต้องขังสาขอาชีพ ปีการศึกษา 2537

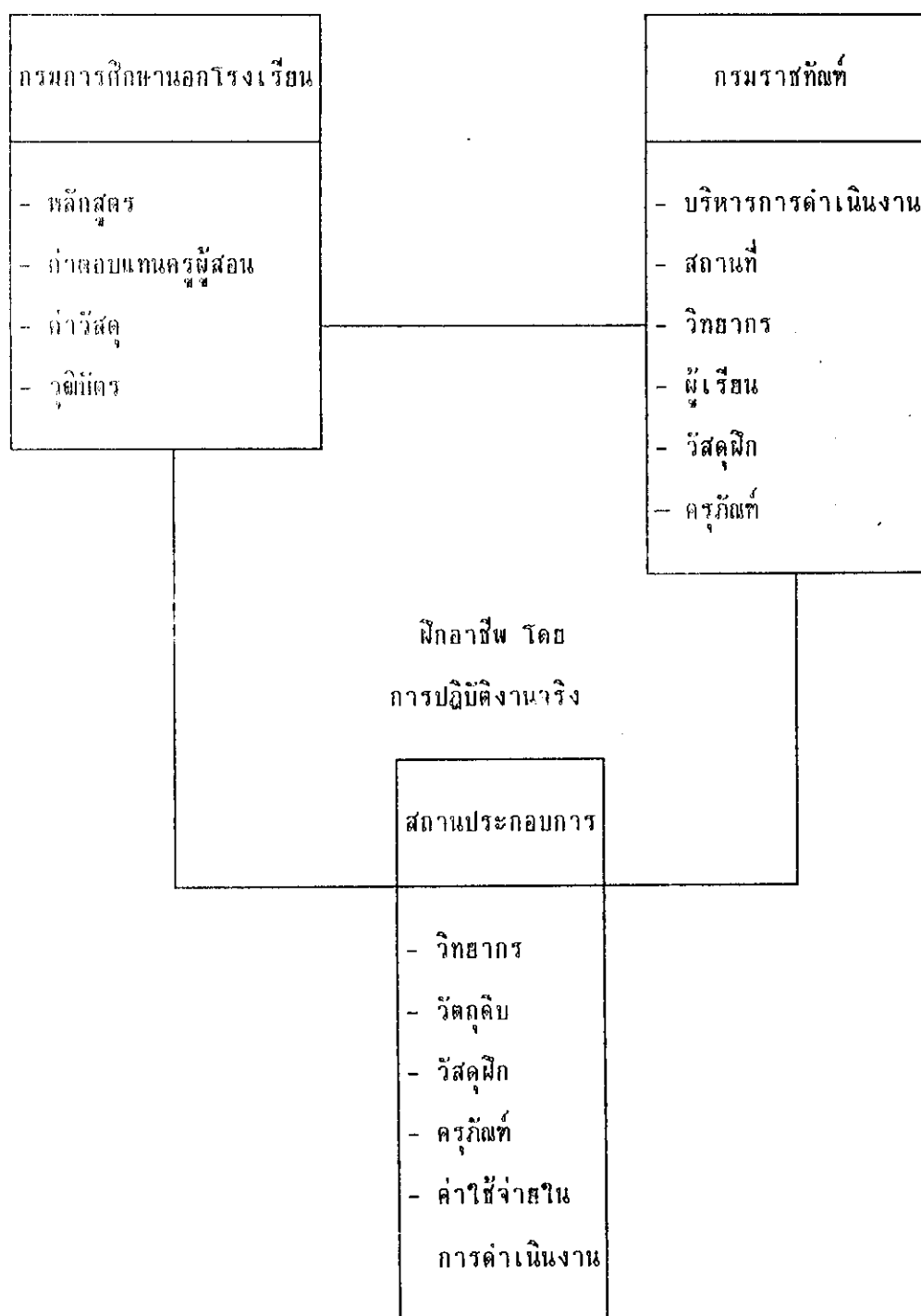
วิชาที่เปิดสอน	จำนวน แห่ง	เข้าเรียน	เข้าสอบ	สอบได้	ร้อยละ
<u>ภาคเรียนที่ 1</u>					
ช่างตัดผมชาย	91	1,859	1,701	1,631	95.88
ช่างไม้ครุภัณฑ์	85	1,982	1,921	1,875	97.60
ช่างเชื่อมโลหะ	60	1,118	1,066	1,059	99.34
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	18	379	345	333	96.52
เกษตรกรรม	53	1,130	1,1032	1,032	100.00
อื่น ๆ (ช่างแกะสลัก ช่างจักสาน ช่างเครื่องดนตรี ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย ฯลฯ)	108	3,848	3,552	3,475	97.83
รวม		10,316	9,617	9,405	97.79

ตาราง 4 (ต่อ)

วิชาที่เปิดสอน	จำนวน แห่ง	เข้าเรียน	เข้าสอบ	สอบได้	ร้อยละ
<u>ภาคเรียนที่ 2</u>					
ช่างตัดผมชาย	87	1,791	1,664	1,648	99.03
ช่างไม้ครุภัณฑ์	76	1,724	1,649	1,636	99.21
ช่างเชื่อมโลหะ	53	1,068	1,026	1,021	99.51
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์	16	338	279	278	99.64
เกษตรกรรม	48	1,052	969	966	99.69
อื่น ๆ (ช่างแกะสลัก ช่างจักสาน ช่างเครื่องดนตรี ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างเสริมสวย ฯลฯ)	108	3,748	3,553	3,552	99.97
รวม		9,721	9,140	9,101	99.57

ที่มา : สำนักพัฒนาคุณนัสี กรมราชทัณฑ์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง,
เอกสารอัดสำเนา)

(5) แนวทางการจัดการศึกษาวิชาชีพโดยการประสานความร่วมมือ ซึ่งสามารถดำเนินการ โดยการจัดการศึกษาวิชาชีพในเรือนจำ ทณฑสถาน จะเป็นความร่วมมือในลักษณะของไตรภาคี คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมราชทัณฑ์ และสถานประกอบการภาคเอกชน โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะเป็นผู้อนุมัติหลักสูตรการให้วุฒิบัตร และจัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนวิทยากร และค่าวัสดุฝึก กรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้บริหารและดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ผู้สอน สถานที่ และวัสดุฝึก สถานประกอบการเอกชนซึ่งมีโครงการร่วมกับกรมราชทัณฑ์ในการใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตสินค้าต่าง ๆ ทำให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์ ทั้งในด้านรายได้และพัฒนาฝีมือแรงงาน ดังนั้น สถานประกอบการจะมีบทบาทในการจัดหาวัตถุดิบ วัสดุฝึก วิทยากรและค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการ

ภาพประกอบ 4 บทบาทและความร่วมมือในการจัดการศึกษาวิชาชีพ โดย การปฏิบัติงานจริง
(แบบไตรภาคี)

2.1.2 กรมอาชีวศึกษา กรมราชทัณฑ์ประสานความร่วมมือกับวิทยาลัยสารพัดช่าง ซึ่งตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการจัดการศึกษาวิชาชีพระยะสั้นให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถานที่อยู่ในพื้นที่โดยการสนับสนุนในด้านหลักสูตร วิทยากรผู้สอนและอุปกรณ์การเรียนการสอนพร้อมวัสดุฝึกงานบางอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งไปยังกลุ่มผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษ เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงภายหลังพ้นโทษแล้ว นอกจากนี้ ยังมีศูนย์วิศวกรรมเกษตรบางพูน ที่ให้การสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังเป็นอย่างดี

2.1.3 สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมราชทัณฑ์ประสานความร่วมมือกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลางและสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค ในการจัดการศึกษาวิชาชีพระยะสั้นให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ โดยเฉพาะวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ โดยสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจะจัดส่งวิทยากรผู้สอน อุปกรณ์ในการฝึกภาคปฏิบัติ เข้าไปดำเนินการสอนแก่ผู้ต้องขังตามหลักสูตรที่ผู้เรียนสนใจ และเรือนจำมีความพร้อม เรือนจำและทัณฑสถานอำนวยความสะดวกตามความสมควรในการดำเนินงานจัดการศึกษาวิชาชีพดังกล่าว

2.1.4 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรมราชทัณฑ์ได้ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความสนใจอยากจะศึกษาแล้วเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป และมีการลงทะเบียนเรียนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชนำข้อสอบเข้ามาทำการสอบให้ในเรือนจำและทัณฑสถานที่ผู้ต้องขังลงทะเบียนเรียน ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติในการศึกษา มสธ. ดังต่อไปนี้

1) การสมัครเป็นนักศึกษา ให้เรือนจำและทัณฑสถานประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังทราบเกี่ยวกับระเบียบการรับสมัครของ มสธ. และเมื่อมีผู้ต้องขังสนใจอยากจะศึกษา ให้เรือนจำและทัณฑสถานรายงานขออนุญาตกรมราชทัณฑ์ และสมัครลงทะเบียนเรียนต่อไป โดยผู้เรียนเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งสิ้น

2) การเรียนการสอน มสธ. ในเรือนจำและทัณฑสถาน เรือนจำหรือทัณฑสถาน จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมจัดเป็นห้องเรียน มีสื่อการเรียนการสอน เช่น วิทยุเทป โทรทัศน์ เอกสารชุดวิชาต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียน โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมดูแลใช้สื่อต่าง ๆ โดยผู้เรียนเป็นผู้จัดหาเอง

ตาราง 5 สถิติผู้ต้องขังเรือน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2536 และ 2537

หลักสูตร	พ.ศ. 2536		พ.ศ. 2537	
	แห่ง	ผู้เรียน	แห่ง	ผู้เรียน
โครงการต่อเนื่อง ปริญญาตรี	41	51	52	212
	41	132	52	491
รวม		183		703

ที่มา : สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง.
เอกสารอัดสำเนา)

2.1.5 องค์การทางศาสนา เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งนอกจากจะจัดให้มีการอบรมทางด้านศีลธรรมตามแต่ลัทธิศาสนาของตน โดยมีความมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังได้ตระหนักถึงการทำความดี ละเว้นความชั่ว และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้ ตลอดจนเพื่อให้ผู้ต้องขังได้นำไปเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษไปแล้ว นอกจากนี้ เรือนจำและทัณฑสถานยังจัดให้มีการศึกษาธรรมศึกษา ตามหลักสูตรของทางการคณะสงฆ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก มีการจัดสอนไปละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ โดยมีความมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสศึกษาและเข้าใจในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาตามสมควรแก่โอกาส

ตาราง 6 สถิติผู้ต้องขังเรียน ธรรมศึกษา ปี พ.ศ.2536 และ 2537

ระดับการศึกษา	พ.ศ. 2536		พ.ศ. 2537		
	แห่ง	ผู้เรียน	แห่ง	ผู้เรียน	
ธรรมศึกษาตรี	110	2,476	110	3,220	
ธรรมศึกษาโท	89	769	94	1,064	
ธรรมศึกษาเอก	56	197	70	381	
รวม		3,442		4,674	

ที่มา : สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง.

เอกสารอัดสำเนา)

จากที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในประเทศไทย ส่วนใหญ่ไปร่นกรมหลักสูตรและเนื้อหา มักจะเน้นหนักไปทางด้านที่เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ ซึ่งมีหลายหน่วยงานดำเนินการอยู่ที่ทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับการจัดการศึกษาสายสามัญจะมีการดำเนินงานอยู่เพียงหน่วยงานเดียว คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายยังดำเนินการได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ส่วนการดำเนินการให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็มีเพียงส่วนน้อย ดังนั้นการพัฒนายุทธศาสตร์และวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสรับการศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีพ ตลอดจนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จึงมีความจำเป็นจะต้องดำเนินการเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคมากมายจากหลาย ๆ ฝ่าย พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับครูผู้สอน ครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ มีคุณสมบัติไม่ตรงกับหลักสูตรที่สอน ไม่ผ่านการอบรมหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน มีจำนวนน้อยและต้องปฏิบัติหน้าที่หลายอย่าง

2.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียน ผู้เรียนคือผู้ต้องขังได้รับมอบหมายจากโรงงานต่าง ๆ ให้ทำงานมากเกินไป ไม่มีเวลาเข้าชั้นเรียนหรือร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มตามหลักสูตร และมีการโยกย้ายเรือนจำอยู่บ่อยทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง

2.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่เรียน เรือนจำและทัณฑสถานหลายแห่งไม่มีสถานที่เรียนเป็นเอกเทศ อาศัยส่วนหนึ่งของโรงงานได้แก่เรือนนอน หรือโรงเลี้ยงอาหาร เป็นสถานที่เรียน มีเสียงดังรบกวนทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียน

2.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ โรงเรือนผู้ใหญ่เรือนจำและทัณฑสถานได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังแต่ละปีน้อยเกินไป ไม่เพียงพอในการดำเนินงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนการสอน

2.2.5 ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหาร ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังเท่าที่ควร ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นงานด้านผลิตสินค้า

ออกจำหน่ายมากกว่า ปลอ่ยให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามล่ำพัง

2.2.6 ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารระดับกรม ผู้บริหารระดับกรมไม่เข้าใจงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง ไม่มีแผนงานโครงการที่แน่นอน ขาดการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

โกวิท สากิยลักษณ์ (2535 : 6 - 7) ได้สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังไว้ 7 ประการ คือ

1. ปัญหาด้านบุคลากรทางการศึกษา กรมราชทัณฑ์มีนโยบายที่จะให้มีครูผู้สอนอยู่ในทุกเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้งานด้านการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังได้ผลดียิ่งขึ้น ควรจะได้มีการปรับปรุงอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับงาน เมื่อครูต้องทำหน้าที่ของผู้คุมและอยู่เวรยามด้วย ต้องเข้าสอนตามเวลาไม่มีเวลาพักผ่อน ทำให้การสอนไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร

2. ปัญหาด้านงบประมาณ กรมราชทัณฑ์ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการศึกษาน้อยมาก คือ ประมาณปีละ 250,000 บาทต่อโรงเรียนผู้ใหญ่ประมาณ 112 แห่งทั่วประเทศ จึงส่งผลทำให้โรงเรียนผู้ใหญ่ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็นและเป็นผลให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานล้าหลังกว่าที่อื่น

3. ปัญหาด้านระยะเวลาเรียน ผู้ต้องขังบางคนเข้ามาอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานชั่วระยะเวลาหนึ่งตามคำพิพากษาของศาล แต่เมื่อมีการพระราชทานอภัยโทษหรือพักการลงโทษจะทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสเรียนจบหลักสูตรน้อยลง แม้ว่าทางเรือนจำและทัณฑสถานบางแห่งอนุญาตให้ผู้ต้องขังกลับมาทำการสอบได้ แต่ก็ละโอกาสนี้เสีย

4. ปัญหาด้านการขาดอาคารเรียนและห้องเรียนที่ถาวร เนื่องจากกรมราชทัณฑ์ยังมีความขัดข้องในด้านงบประมาณ จึงทำให้ไม่มีอาคารสถานที่และห้องเรียนเป็นสัดส่วน ทำให้ขาดความเหมาะสม

5. ปัญหาด้านหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบ่อย จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของตำราแบบเรียนและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของเก่าตลอดทั้งยังมีปัญหาในเรื่องทุนที่จะต้องจัดซื้อตำราแบบเรียนตามหลักสูตรใหม่

6. ปัญหาด้านครูผู้สอน ผู้สอนหนังสือที่แท้จริงในเรือนจำนั้นคือ เจ้าพนักงานเรือนจำซึ่งทางเรือนจำเห็นว่าเป็นผู้สนใจในงานการศึกษา จึงคัดเลือกมาเป็นครูสอนหนังสือ ซึ่งไม่เคย

ศึกษาวิชาครูและจิตวิทยาการศึกษามาก่อน ผู้สอนจึงไม่มีความถนัด ไม่มีความชำนาญ จึงทำให้การ
สอนได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร

7. ปัญหาด้านผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาระดับผู้บัญชาการเรือนจำบางคนไม่เห็นความ
สำคัญของการศึกษา มุ่งแต่ฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้เรือนจำ ไม่ให้การสนับสนุนเจ้าพนักงาน
ที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษา ไม่เคยมองเห็นถึงความเสี่ยงและคามอดทนของเจ้าพนักงานที่อุทิศ
ตนเพื่อการสอนหนังสือให้แก่ผู้ต้องขัง

นอกจากนี้ การสรุปผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง แนวทางในการดำเนินงาน
การจัดการศึกษาสาขาสัมัญและสาขาศีพในเรือนจำและทัณฑสถาน ระหว่างวันที่ 13 - 16 พฤษภาคม
2535 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สาข
สัมัญและสาขาศีพในเรือนจำและทัณฑสถาน สรุปได้ดังนี้คือ (กรมราชทัณฑ์. 2535 : 20 - 31)

1. ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนถูกย้ายเรือนจำระหว่างภาคการศึกษา
ผู้เรียนได้รับมอบหมายจากกองงานให้ทำงานมากเกินไป ประสบปัญหาทางครอบครัวทำให้เกิดความ
วิตกกังวล มีปัญหาส่วนตัวอันเนื่องมาจากมีโรคประจำตัว มีพื้นฐานความรู้เดิมแตกต่างกันมาก ผู้เรียนมี
ทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และการขาดหลักฐานการศึกษาเดิม

2. ปัญหาด้านตัวครูผู้สอน จำนวนครูมีไม่เพียงพอ ครูผู้สอนต้องปฏิบัติหน้าที่หลายอย่าง
ต้องเข้าเวรยามทำให้ไม่มีเวลาพอในการเตรียมการสอน คุณภาพของครูไม่ได้มาตรฐาน ครูผู้สอน
และผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผู้สอนไม่เข้าใจหลักสูตร ขาด
เทคนิควิธีการสอนและจิตวิทยาการสอนผู้ใหญ่ และผู้สอนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขัง

3. ปัญหาด้านสถานที่และที่ตั้งของโรงเรียน ได้แก่ ไม่มีโรงเรียนเป็นเอกเทศ ขาด
โต๊ะ และเก้าอี้ หากมีอยู่ก็อยู่ในสภาพชำรุดใช้การไม่ได้ สภาพแวดล้อมของห้องเรียนอยู่ในสภาพที่
ไม่เหมาะสม เช่น มีเสียงดังรบกวนจากโรงงาน มีกลิ่นเหม็นรบกวน มีฝุ่นละอองจากโรงงาน
และแสงสว่างไม่เพียงพอ เป็นต้น

4. ปัญหาด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ การขาดงบประมาณด้านการจัดการศึกษา
ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น สไลด์ เทป วิทยุ โทรทัศน์ และ
วีดิทัศน์ ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ฝึกปฏิบัติ หากมีก็อยู่ในสภาพชำรุดไม่สามารถใช้การได้

5. ปัญหาด้านการบริหารงานโรงเรียนผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนาจการทัณฑสถานไม่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษอย่างจริงจัง ขาดนโยบายและแผนงานในการจัดการศึกษาที่ชัดเจน ไม่มีหน่วยงานวิจัย นิเทศการศึกษา และติดตามประเมินผล

การกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา

1. ความหมายและความสำคัญของการกำหนดนโยบาย นโยบาย หมายถึง หลักการหรือแนวทางการดำเนินงาน (Course of Action) ขององค์การ ซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ชี้นำให้ร่วมปฏิบัติงานในองค์การถือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน (จรัส สุวรรณมาลา. 2529 : 5) หน่วยงานโดยทั่วไปทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะมีการกำหนด "นโยบาย" หรือแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานของตนเสมอ นโยบายจึงเป็นกระบวนการในการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตนั่นเอง การกำหนดนโยบายมีความสำคัญต่อการบริหารงานของหน่วยงานหลายประการ คือ

1.1 นโยบายเป็นเครื่องชี้นำการวางแผน อมร รักษาสิทธิ์ (2522 : 345) มีความเห็นว่า นโยบายเป็นเครื่องชี้นำการวางแผนเพราะนโยบายเป็นหลักการและกลวิธีที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นความหมายที่แคบ นโยบายในความหมายที่กว้างนั้นจะครอบคลุมถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะไปถึงหลักและกลวิธีที่จะหาทางปฏิบัติตามหลักการและกลวิธีที่วางไว้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่านโยบายในความหมายกว้างและจะเป็นการกำหนดนโยบายของหน่วยงานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการวางแผน รวมทั้งการกำหนดลักษณะของโครงการกิจกรรมของหน่วยงาน และการเตรียมการอื่น

1.2 นโยบายเป็นเครื่องชี้นำการบริหาร กลุค (Glueck. 1977 : 339) กล่าวว่า นโยบายนั้นจะเป็นเครื่องชี้นำในการบริหารงานที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 1.2.1 นโยบายช่วยสนับสนุนให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง
- 1.2.2 นโยบายช่วยเพื่อประสิทธิภาพในการบริหาร
- 1.2.3 นโยบายเป็นเครื่องมือสำคัญในการประสานงาน

ในเรื่องความสำคัญของนโยบายนี้ เทอร์รี่ (Friedrich. 1963 : 79 ; อ้างอิงมาจาก Terry. n.d.) ได้แบ่งนโยบายออกเป็น 3 ระดับ ตามลักษณะของการบริหารงาน ดังนี้

1. นโยบายขั้นพื้นฐาน หรือนโยบายหลักซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ (National Policy) เป็นนโยบายระดับสูงสุดกำหนดขึ้นเพื่อชี้แนะหรือใช้เป็นแนวทาง การกำหนดนโยบายและการบริหารงานในระดับรองลงมา นโยบายประเภทนี้จะมีลักษณะกว้าง ๆ และมีความยืดหยุ่นสูง สะกดในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์
2. นโยบายทั่วไป หรือนโยบายที่กำหนดโดยผู้บริหารระดับปานกลางที่กำหนดขึ้นตามเจตนารมณ์ของนโยบายพื้นฐาน ลักษณะของนโยบายทั่วไปมักจะเน้นในเรื่องวิธีการบริหารทั่วไป
3. นโยบายเฉพาะแผนงาน หรือนโยบายเฉพาะกิจ นโยบายประเภทนี้กำหนดขึ้นในระดับหน่วยการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน ลักษณะของนโยบายประเภทนี้ มักจะประกอบอยู่ในแผนงานของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงแนวทางและวิธีการปฏิบัติงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และชัดเจน

2. ความหมายและความสำคัญของการวางแผน การวางแผนเป็นการพิจารณาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ปรารถนาเปรียบเสมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันกับอนาคต เป็นการคาดการณ์สิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นการวางแผนจึงเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่พิจารณากำหนดแนวทางปฏิบัติงาน มีรากฐานการตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ ความรู้และการคาดคะเนอย่างใช้ดุลพินิจ (Koontz and Others. 1984 : 17) ส่วนขั้นตอนและรายละเอียดของการวางแผนนั้น อาจ会有ความแตกต่างกันไปตามสาระและประเภทของแผนนั้น อย่างไรก็ตามในส่วนรวมจะมีกิจกรรมที่ชัดเจนอยู่ 2 ส่วน คือ

2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน ทั้งนี้รวมหลักการที่จะสามารถใช้เกณฑ์มาตรฐานในการติดตาม วัด และประเมินผลการดำเนินงานและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นด้วย

2.2 การคาดคะเนสภาพการณ์ในช่วงเวลากำหนด โดยมุ่งที่จะลดความแปรปรวนขององค์ประกอบ ทั้งภายในและภายนอกองค์การที่จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานต่อสภาพการ

เปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นต้น ผลการคาดคะเนจะ
ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้มีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนบรรลุ
วัตถุประสงค์และเป้าหมายนั้น

การกำหนดแผนงานเพื่อการปฏิบัติงานนั้น จำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ แผน
งานที่จำแนกตามภารกิจ และแผนงานที่จำแนกตามลักษณะของปัญหา

1. แผนงานที่จำแนกตามภารกิจ โดยมีระดับภารกิจของผู้รับผิดชอบแผนงานและระยะ
เวลาของแผนงานเป็นข้อกำหนด ได้แก่

1.1 แผนงานระยะยาว มีช่วงเวลามากกว่า 5 ปีขึ้นไป

1.2 แผนงานระยะปานกลาง มีช่วงเวลาระหว่าง 3 - 5 ปี

1.3 แผนงานระยะสั้น มีช่วงเวลาระหว่าง 1 - 3 ปี

2. แผนงานที่จำแนกตามลักษณะของปัญหา ได้แก่

2.1 แผนงานเฉพาะกรณี เป็นแผนงานที่การดำเนินงานจะสิ้นสุดภายในตัวเอง
และกิจกรรมนั้น ไม่มีความต้องการที่จะต้องดำเนินการซ้ำอีก การวางแผนเฉพาะกรณีเช่นนี้จะ
พบในลักษณะของแผนงานรองที่มีผลกระทบหรือเชื่อมโยงกับแผนงานอื่น กระทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
ของแผนงานหลัก

2.2 แผนงานประจำ เป็นแผนงานที่มีกิจกรรมในการดำเนินงานซ้ำกันโดยไม่มี
ช่วงเวลาสิ้นสุด จะจัดทำเป็นแผนงานประจำ

3. การวางแผนงานการศึกษาที่เป็นนโยบายระดับชาติ. การวางแผนงานการศึกษาที่
เป็นนโยบายระดับชาตินั้นจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบอยู่หลายหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วย
งานจะมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้คือ (สุภรณ์ ศรีพหล. 2524 : 8 - 10)

3.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2521 กำหนดให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำ
แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายการศึกษาของชาติทุกระดับทุก
ประเภท ลักษณะสำคัญของหน่วยงาน คือ มีหน้าที่เป็นสำนักนโยบายและแผนทางด้านการศึกษาของ
ประเทศ หน้าที่หลักที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

3.1.1 จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ คือ แผนนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระยะยาวที่ระบุนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา ซึ่งแผนการศึกษาฉบับปัจจุบันที่ใช้กันอยู่คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

3.1.2 จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ คือ แนวทางในการจัดการศึกษาในช่วงระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยจะนำหลักการสำคัญ ๆ ที่มีในแผนการศึกษาแห่งชาติมาจัดทำเป็นโครงการบรรจุในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

3.1.3 การวางนโยบายเฉพาะเรื่อง เป็นแผนนโยบายการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาเร่งด่วนที่รัฐบาลมุ่งจะแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานในลักษณะนี้จะทำเป็นนโยบายและแผนดำเนินงานตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้

3.2 ทบวงมหาวิทยาลัย รับผิดชอบการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเฉพาะที่อยู่ในส่วนความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

3.3 กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบการดำเนินงานจัดทำแผนงานทางการศึกษาของหน่วยงานในสังกัดในส่วนที่เป็นการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู อุดมศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน การจัดทำแผนงานดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐ

3.4 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รับผิดชอบดำเนินงานจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยได้รวมเอาแผนพัฒนาการศึกษาไว้ด้วย

แนวโน้มการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน

รัฐบาลได้มีเจตจำนงอย่างแน่วแน่ในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งระบุแนวนโยบายการศึกษาของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้ (วิชา อุตศาสตร์ และอุดม เชษกีวงศ์. 2523 : 42 - 43)

1. รัฐพึงจัดให้มีการประสานกันระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งให้มีภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา
2. รัฐพึงเร่งรัดและสนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นอันดับแรก
3. รัฐพึงเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาได้ภายในขอบเขตที่รัฐกำหนด แต่รัฐจะต้องดูแลให้สถานศึกษาของเอกชนทุกระดับ ทุกประเภททั้งที่จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน ดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน และโครงการทางการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้การศึกษาที่เอกชนจัดจะต้องไม่แสวงหาผลกำไรเกินควร
4. การศึกษาวิชาชีพในการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าการศึกษาจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหาอาชีพหรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง
5. การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหาอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง
6. ให้จัดสร้างวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ตลอดจนจัดหาวิธีการและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันในคุณภาพการศึกษาทั้งที่จัดในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
7. รัฐพึงเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาสำหรับการศึกษาทุกระดับ และเน้นความสำคัญของการศึกษา หลักการของความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

อุดม เชัยทิวศ์ (2534 : 244 - 245) ได้กล่าวถึงแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเป็นไปในทิศทางที่มุ่งจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ให้ช่วยเสริมเติมแต่งการศึกษาในระบบโรงเรียนและสานต่อ

จากการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนสามารถได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ยังเป็นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันของประชาชนในเมืองและในชนบท

2. แม้ว่าแนวโน้มในอนาคตนั้นกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังคงมี 3 ลักษณะที่สำคัญ คือ กิจกรรมที่ให้ความรู้พื้นฐาน กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพ รวมทั้งกิจกรรมให้ข่าวสารข้อมูล เนื้อหาหลักสูตรต้องมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น วิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาได้ ตลอดทั้งหลักสูตรและเนื้อหาวิชาควรจะต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่น

3. เนื่องจากสังคมไทยมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมเกษตรอุตสาหกรรม ดังนั้นการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอาจจะต้องใช้วิธีการหลายรูปแบบเพื่อให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้จะมีการส่งเสริมการใช้แหล่งวิทยาการชุมชนและผู้ชำนาญท้องถิ่นเป็นผู้สอนตลอดทั้งส่งเสริมให้สื่อมวลชนทุกรูปแบบเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากที่สุด

4. เพื่อให้การกระจายกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวางและทั่วถึง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกระดับให้มากขึ้น ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติในพื้นที่เพื่อระดมสรรพกำลังและใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

5. เพื่อให้การบริหารงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะมีการลดความซ้ำซ้อนระหว่างขั้นตอนการบริหารงานในแต่ละหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และส่งเสริมให้องค์กรในระดับท้องถิ่นและประชาชนให้มาร่วมกันในการกำหนดแผนงานและดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

6. จะมีการกำหนดแนวนโยบายในการประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการที่ชัดเจน

7. แนวโน้มในอนาคตหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีการวางแผนสำหรับการติดตาม ประเมินผล และการวิจัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประยูร ศรีประสาธน์ (2528 : 98 - 205) ได้ให้แนวคิดหลักในการพิจารณาจัดการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลักของคนไทยในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้ยังคงเป็นอาชีพทางการเกษตรกรรม แต่เป็นเกษตรกรรมแบบใหม่ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการจัดการที่เหมาะสมโดยเกษตรกรจะต้องมีความรู้เรื่องการคัดเลือกพันธุ์พืช การตลาด การจำแนกคุณภาพของผลผลิต และการแปรรูปผลผลิต
2. แนวคิดในการแก้ปัญหาการว่างงาน มีแนวทางอยู่สามประการ ประการแรก ได้แก่ การขยายสวัสดิการสังคม เน้นการพัฒนาชนบท การวางแผนครอบครัว มีการวางแผนและปฏิบัติตามแผนอย่างดี ประการที่สอง ได้แก่ การส่งแรงงานออกไปทำงานต่างประเทศและ ประการที่สาม ได้แก่ การสร้างงานขึ้นมาใหม่ภายในประเทศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถและระดับฝีมือของผู้สำเร็จการศึกษา การจัดการศึกษาต้องเน้นไปในลักษณะที่มุ่งให้ผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับออกไปประกอบอาชีพได้เป็นส่วนใหญ่ ไม่จัดการศึกษาในลักษณะต่อเนื่องให้ผู้เรียนมุ่งศึกษาต่อไปเรื่อย ๆ
4. การจัดการศึกษาวิชาอาชีพนอกโรงเรียน ควรจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพนอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง การจัดการเรียนการสอนให้มีความคล่องตัว มีบรรยากาศในการกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเกิดความชำนาญในวิชาอาชีพ เปิดโอกาสให้หน่วยงานและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพเฉพาะอย่าง และต้องมีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่พัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน
5. การส่งเสริมการมีงานทำ ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมีบริการจัดหางาน โดยถือว่าการจัดหางานให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสถานศึกษา จัดให้มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างสถานศึกษากับภาคเอกชนและท้องถิ่น ทั้งในรูปของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องสนองความต้องการของท้องถิ่น และในรูปของการร่วมมือในการฝึกงานของนักศึกษาและการหางานทำของผู้สำเร็จการศึกษา

6. การวิจัยและส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชนบท ควรส่งเสริมการวิจัยและกิจกรรมพัฒนาชนบทที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงพัฒนาอาชีพและการดำรงชีวิตในท้องถิ่นได้ ต้องหาวิธีฝึกบุคลากรที่จะอุทิศตัวเพื่อการฝึกอาชีพและพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คิลโก (Kilgo. 1970 : 251 - 253) แห่งมหาวิทยาลัยฮอลาบามา ได้เสนอความเห็นว่าการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นขึ้นอยู่กับตัวครูผู้สอน ซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

1. ใช้กระบวนการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องพยายามรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล และจะต้องพยายามให้ผู้เรียนในห้องรู้จักกันด้วย

2. ใช้การวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้อื่น

3. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นได้ ใช้อุปกรณ์และการสอนหลาย ๆ วิธี

4. ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านเวลา ขนาดของชั้นเรียน ความสามารถที่ต่างกัน และภูมิหลังของผู้เรียน

5. มีความสุขกับการสอน

6. สอนทักษะทั้งสี่ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน ไปพร้อม ๆ กับเนื้อหาวิชา

7. สนใจในเวลาที่สอนและขอบวิชาที่สอน

8. ต้องคำนึงเสมอว่าความกล้า ความเห็นชา และความเป็นศัตรูเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนและการเรียนรู้ ตรงกันข้าม ความรู้สึกปลอดภัย การยอมรับ และความสุภาพทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี

9. เข้าใจวัตถุประสงค์ของการสอน และพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้

10. ผู้สอนต้องพยายามส่งเสริมวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง นั่นคือ การแสวงหาความรู้อย่างไม่รู้จบ

สำหรับในการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ซึ่งมีความแตกต่างไปจากเด็กรุ่น สมาคมการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติ (National Association for Public Continuing and Adult Education : NAPCAE. 1972 : 1 - 5) ได้กล่าวถึงบรรยากาศที่ช่วยส่งเสริมให้การเรียนการสอนผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ใหญ่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ

1. ให้งานที่ผู้ใหญ่สามารถทำได้เสร็จในระยะเวลาอันสั้นเพื่อความภาคภูมิใจเมื่อทำงานนั้นสำเร็จลง
 2. จะต้องย้ายในจุดหรือประเด็นที่มีความสำคัญ
 3. ควรให้ความสำคัญกับการหยุดพักในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพราะการเรียนการสอนในระยะเวลาที่ยาวนานติดต่อกันจะทำให้เกิดการเหนื่อยล้า
 4. ในการเรียนรู้ทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะเรียนได้ช้า มีความคิดเป็นแบบแผนของตัวเองซึ่งยากแก่การเปลี่ยนแปลงเพื่อยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ผู้สอนต้องพยายามชี้ให้เห็นว่าเป็นลักษณะธรรมชาติโดยทั่วไปของผู้ใหญ่
 5. การที่ผู้ใหญ่ได้ร่วมเรียนกับผู้อายุน้อยกว่าจะทำให้มีความรู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตนเอง กลัวการแข่งขัน ครูผู้สอนจึงควรให้กำลังใจอยู่เสมอ
- เวอร์ดูอิน และคนอื่น ๆ (Verduin and others. 1977 : 24) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนผู้ใหญ่ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งจะประกอบไปด้วย
1. การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ให้ชัดเจน
 2. การกำหนดแนวทางปฏิบัติ
 3. การกำหนดเนื้อหาและจัดลำดับของเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน
 4. การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอน
 5. การกำหนด และเลือกวิธีการสอน
 6. การดำเนินการเรียนการสอนในสภาพบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้
 7. การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

อนาคตศาสตร์การศึกษาและเทคนิคเฉพาะ

1. อนาคตศาสตร์การศึกษา (Educational Futurism) มนุษย์เรามีความคิดเกี่ยวกับความเป็นไปของอนาคตมานานแล้ว และการคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของมนุษย์ได้วิวัฒนาการตามลำดับ มนุษย์รู้จักการทำนายอนาคตด้วยการศึกษาจากประวัติศาสตร์หรือข้อมูลในอดีตและเมื่อสังคมเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไป ความสามารถของมนุษย์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์

ข้อมูลได้เพิ่มพูนขึ้น กรรมวิธีในการทำอนาคตจึงมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า มนุษย์เรารู้จักธรรมชาติ และสามารถควบคุมหรือผลักดันอนาคตไปในทิศทางที่ต้องการได้ แนวความคิดดังกล่าวนี้เรียกกันว่า "อนาคตศาสตร์" หรือ "อนาคตศึกษา" (Futurism) ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาความเป็นไปได้แนวโน้มและทางเลือกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับอนาคตศาสตร์มีอยู่หลายรูปแบบ เช่น แนวความคิดเรื่องอนาคตที่อาจเป็นไปได้ การศึกษาทางเลือกต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น และการนำเอาทางเลือกบางอย่างไปใช้กระตุ้นให้มนุษย์ตระหนักถึงภัยอันตรายบางอย่างและหาทางป้องกันหรือแก้ไขไม่ให้อันนั้นเกิดขึ้น แต่การประยุกต์ใช้ศาสตร์แห่งอนาคตกับเรื่องเฉพาะด้านที่สำคัญ คือ อนาคตศาสตร์ทางการศึกษา (Educational Futurism)

ความสนใจในเรื่องอนาคตศึกษานี้เริ่มมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 1960 แต่เพิ่งจะเผยแพร่อย่างจริงจังภายหลังที่ อัลวิน ทอฟฟเลอร์ (Alvin Toffler) ได้เขียนหนังสือเรื่องฟิวเจอร์ช็อก (Future Shock) ในปี 1970 ซึ่ง ทอฟฟเลอร์ ได้อธิบายให้เห็นถึงความก้าวหน้าของสังคมมนุษย์ไปสู่อนาคตที่รวดเร็วเกินไปจนมนุษย์ปรับตัวไม่ทันจนต้องประสบกับภาวะต่าง ๆ หลายประการ ตั้งแต่การแนะนำวิกฤตการณ์ (Crisis Counselling) การควบคุมเทคโนโลยีจนถึงการใช้อนาคตวิทยาทางสังคม (Social Futurism) แต่สิ่งสำคัญที่ ทอฟฟเลอร์ เน้นมากคือความสามารถของระบบโรงเรียนและการศึกษาตลอดชีวิต (ซีรวิธน์ นิจนตร. 2525 : 32)

อนาคตศาสตร์การศึกษาซึ่งเป็นเนื้อหาเฉพาะด้านของอนาคตศาสตร์ (Hack. 1976 : 3 - 6) ได้เกิดขึ้นและมีพัฒนาการไปตามแบบแผนเดียวกันกับอนาคตศาสตร์อื่นโดยทั่วไป แต่จะมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปของระบบการศึกษา เช่น รูปแบบหรือลักษณะของโรงเรียนในอนาคต วิธีการศึกษาในอนาคตผลกระทบของอนาคตต่อการศึกษา ความจำเป็นที่จะต้องมีการวัดกรรมการศึกษาบางประเภท เป้าหมายของการศึกษาในอนาคต นโยบายทางการศึกษา ความต้องการทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป เนื้อหา และการจัดหลักสูตร วิชาชีพของบุคลากรทางการศึกษา สมรรถภาพของระบบโรงเรียนและการเงินของโรงเรียน เป็นต้น ผลการศึกษาค้นคว้าของนักอนาคตศาสตร์การศึกษานี้ ปรากฏว่า มีทั้งสาระที่แตกต่างกันและที่สอดคล้องต้องกัน แต่ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอนาคตศาสตร์การศึกษาจะต้องมีลักษณะที่แตกต่างจากปัจจุบันเป็นอันมาก ข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ของนักอนาคตศาสตร์การศึกษามีหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. ด้านเป้าประสงค์ของระบบการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ยังเป็นไปตามเป้าหมายเดิม แต่จะมีส่วนเพิ่มเติมในด้านที่ว่าระบบการศึกษาจะต้องมีการขึ้นาให้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Mutual Interdependency) ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่เปราะบางและทรัพยากรที่ลดน้อยลงไปอันเนื่องจากแรงผลักดันจากเทคโนโลยีสมัยใหม่
2. ด้านโปรแกรมการศึกษา จะมุ่งไปที่เอกัตบุคคลมากขึ้น มีลักษณะเปิดกว้างกว่าเดิมและต้องอาศัยสถาบันต่าง ๆ เทคโนโลยีและทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในสังคมอย่างกว้างขวาง
3. ด้านการจัดองค์กรของโรงเรียน หรือหน่วยงานที่จะร่วมมือกับโรงเรียน หรือสถานศึกษาในอนาคตจะไม่มีลักษณะแบบราชการ (Nonbureaucratic) แต่จะมีลักษณะการจำแนกแยกย่อยไปตามโปรแกรมต่าง ๆ รวมทั้งมีระบบข้อมูลที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น
4. ด้านระบบการควบคุมสั่งงาน (Governance Base) ของสถาบันการศึกษาจะกระจายออกไปกว้างขวางกว่าเดิม กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการศึกษามากขึ้น บทบาทและโครงสร้างในการควบคุมงานจะเปลี่ยนแปลงไป
5. ด้านผู้บริหารหน่วยงานการศึกษา จะมีบทบาทใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ทั้งนี้เพราะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีความสามารถและความรอบรู้ถึงภาพรวมทั้งหมดของระบบการศึกษา และการจัดองค์กรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี

สำหรับระเบียบวิธี (Methodology) ในการศึกษาอนาคตศาสตร์นั้น นักอนาคตศาสตร์การศึกษา นิยมใช้การคาดคะเนหรือเทคนิคพยากรณ์อนาคตเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้า การพยากรณ์ดังกล่าวมีหลายวิธี ซึ่งโจเซฟ (Hencley and Yates. 1974 : 4 ; อ้างอิงมาจาก Joseph. n.d.) ได้รวบรวมไว้ในนามานุกรมเทคนิคการพยากรณ์อนาคต (Tosenomy of Techniques for Forecasting the Future) เช่น การกะประมาณแนวโน้ม (Trend Esetrapolation) การสร้างภาพจินตนาการ (Scenorio Forecasting) การพยากรณ์ด้วยตารางมิติ (Matrice Forecasting) การจำลองเหตุการณ์ในอนาคต (Simulation) การคาดคะเนแบบมาร์คอฟ (Marcov Chain Forecasting) และเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) เป็นต้น

2. เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ในปัจจุบันการศึกษาวิจัยมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานขององค์กรหรือหน่วยงาน ทั้งนี้เพราะการกำหนดนโยบายและแผนงานเปรียบเสมือนเป็นเครื่องชี้นำเพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปสู่เป้าหมายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นนักวิจัยจึงได้ค้นคิดและหาเทคนิควิธีการสำหรับการวิจัยในเชิงอนาคตขึ้นหลายวิธี แต่การวิจัยเชิงอนาคตที่ได้รับการยอมรับและมีผู้ให้ความสนใจมากที่สุดได้แก่ การวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟาย

2.1 ความหมายและประวัติความเป็นมาของเดลฟาย นักอนาคตศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า "เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques)" ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงอนาคตดังนี้

เฮลเมอร์ และเรสเชอร์ (ประยูร ศรีประสาธน์. 2523 : 51 ; อ้างอิงมาจาก Helmer and Rescher. n.d.) ได้ให้คำนิยามของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นโครงการที่จัดทำอย่างละเอียดรอบคอบในการที่จะสอบถามบุคคลด้วยแบบสอบถามในเรื่องต่าง ๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นกลับมา โดยมุ่งที่จะรวบรวมผลการพิจารณาตัดสินใจและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในส่วนที่เกี่ยวกับเวลา ปริมาณและหรือสภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็น

ส่วน ดูคานิส (Ducanis. 1970 : 154) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายไว้ว่าเป็นการทำนายเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่จะเป็นไปได้ในอนาคต เทคนิคนี้มุ่งที่จะลดผลกระทบหรืออิทธิพลจากบุคคลอื่นในกรณีที่ไม่ต้องการให้มีการเผชิญหน้ากัน

รัสป์ (Rasp. 1973 : 29 - 60) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิคของการรวบรวมการพิจารณาตัดสินใจที่มุ่งจะเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจแต่เดิมที่จำกัดขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะหรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือมติของที่ประชุม

ทอร์นตัน และคนอื่น ๆ (Thornton and Others. 1975 : 17) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นวิธีที่จะขัดเกลาและได้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกับของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

แอนเดอร์สัน (Anderson. 1975 : 121) ได้ให้ความหมายของคำว่า เทคนิคเดลฟาย ไว้ในหนังสือพจนานุกรมทางการประเมินผลการศึกษาไว้ว่า เป็นวิธีการเพื่อระดมความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขและหาความเชื่อมั่นในการทำนายแนวโน้มในอนาคต

จากความหมายดังกล่าวมาแล้ว จึงสรุปได้ว่า เทคนิคเดลฟาย คือ กระบวนการในการแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกับความเป็นไปได้หรือแนวโน้มในอนาคตหรือสภาพที่ต้องการให้เป็นไปโดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งโดยทั่วไปเทคนิคเดลฟายจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ไม่ต้องเผชิญหน้ากัน และไม่ทราบซึ่งกันและกันว่ามีใครเป็นผู้เชี่ยวชาญบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดอิทธิพลด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่ง ตลอดจนไม่ต้องการให้ผลกระทบท่อการพิจารณาตัดสินใจของคนใดคนหนึ่ง
2. ผู้เชี่ยวชาญทุกคนต้องตอบแบบสอบถามตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้แล้วให้ครบถ้วนทุกขั้นตอน
3. เพื่อให้ได้ความเห็นที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ เทคนิคเดลฟายจึงนิยมใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการถามซ้ำหลายรอบ
4. ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้น จะใช้สถิติเกี่ยวกับการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางและการวัดการกระจาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดการกระจายคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้มีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น

การศึกษาวิจัยโดยเทคนิคเดลฟายนี้ได้เริ่มปรากฏชัดเจนอย่างมีระบบในปี พ.ศ. 2495 แต่ได้ถูกปกปิดเป็นความลับมาโดยตลอด อันเนื่องมาจากเป็นวิธีการที่ใช้เพื่อการศึกษาและวิจัยทางทหารในกองทัพของสหรัฐอเมริกา และเมื่อได้รับการเปิดเผยต่อวงการด้านการศึกษาวิจัยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2505 ภายหลังจากที่กองทัพสหรัฐอเมริกาได้ใช้ไปแล้วนานถึง 10 ปี (เกษม บุญอ่อน. 2522 : 26) ผู้ที่ค้นคว้าและพัฒนาเทคนิคเดลฟายนี้คือ เฮลเมอร์ และดาลกี (Helmer and Dalkey) ซึ่งเป็นนักวิจัยของบริษัทแรนด์ (Rand Corporation) และได้ใช้ชื่อ "เดลฟาย" เนื่องจากเดลฟายเป็นชื่อของวิหารอันศักดิ์สิทธิ์ในสมัยกรีก ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มักชอบไปขอคำทำนายพยากรณ์อนาคต หรือเหตุการณ์ที่สำคัญ (สุธรรม์ จันทร์หอม. 2526 : 95) ต่อมาเขาได้เขียน

บทความเรื่อง การทดลองประยุกต์ใช้วิธีการเดลฟายสำหรับผู้เชี่ยวชาญ (An Experimental Application of the Delphi Method to the use of Expert) ลงในวารสารการจัดการ (Management Science) ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือนเมษายน 2506 ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้เทคนิคเดลฟายได้แพร่หลายกระจายไปอย่างกว้างขวาง

ส่วนในประเทศไทยนั้นได้มีผู้นำเทคนิคเดลฟายมาใช้ในการศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลาย เช่น สุนทร โคตรบรรเทา (1978 : 175) ได้ทำปริญญานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกเพื่อเสนอต่อมหาวิทยาลัยโอเรกอน ในเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศไทย : การประเมินความต้องการเกษม บุญอ่อน (1979 : 151) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การฝึกหัดครูไทยในอนาคต ส่วนสมสมัย บุญอ่อน (2524 : 1 - 149) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อนาคตของการฝึกหัดครูไทย : เทคนิคเดลฟายในขณะที่ยังสมบูรณ์ ดันยะ (2524 : 1 - 386) ได้ทำการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาเอกเพื่อเสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เรื่องการพัฒนาลัทธิสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอนของครูประจำการในปี 2525 พงศ์ศิริ สาลี (2525 : 1 - 15) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคต และในปีเดียวกันนี้ ภัฏฐา สรรพศรี (2525 : 1 - 125) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มการวิจัยการศึกษาในอนาคต ในปีต่อมา อุ่นตา นพคุณ และคนอื่น ๆ (2526 : 1 - 198) ได้ทำการศึกษาวิจัยคุณภาพของประชาชนในกรุงเทพมหานครตามเป้าหมายทางการศึกษา : สภาพปัจจุบันและแนวโน้มวัน เคชพิชัย (2527 : 432) ได้ศึกษาวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายในการสร้างเกณฑ์เพื่อประเมินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานประเภทชั้นเรียนในเขตการศึกษา 2 ส่วน ไพศาล นาคนิสม (2528 : 161) ได้ทำการศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับบทบาทของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดภาคใต้ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย และในปี 2533 อารยา นครเขตต์ (2533 : 1 - 142) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาวิชาชีพพระสงฆ์ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น จากงานวิจัยดังกล่าวนี้ จึงคาดได้ว่าในอนาคตเทคนิคเดลฟาย จะเป็นที่รู้จักและนิยมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปกำหนดนโยบายและแผนงานในอนาคตมากยิ่งขึ้น

2.2 วิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมที่ใช้กับเทคนิคเดลฟาย ความสำคัญของการศึกษาวิจัย โดยใช้เทคนิคเดลฟายนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการในการคัดเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วม ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมจะต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญ หรือมีความเป็นเลิศในสาขาวิชานั้น ๆ หรือเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยมีความต้องการได้ถูกต้อง (สมบูรณ์ ดันตะ. 2524 : 67 ; อ้างอิงมาจาก Pill. 1971 : 58) ดังนั้นในการเลือกกลุ่มบุคคลเพื่อเป็นผู้เข้าร่วมจึงต้องใช้วิธีการคัดเลือกและพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้กลุ่มผู้เข้าร่วมที่มีความเหมาะสมมากที่สุด จึงจะได้ผลสรุปในการศึกษาวิจัยที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้ นอกจากนี้แล้ว กลุ่มผู้เข้าร่วมจะต้องมีความเต็มใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยในการที่จะให้ข้อมูลหรือตอบข้อคำถามจากแบบสอบถามด้วยความบริสุทธิ์ใจ และปราศจากอคติใด ๆ ที่อันอาจส่งผลให้การวิจัยนั้น ๆ ขาดความเชื่อถือได้ในส่วนของการกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมนั้นไม่มีการกำหนดแน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นสำคัญ เพราะหากกลุ่มผู้เข้าร่วมมีลักษณะที่เหมือนกัน (Homogeneous Group) หรือไม่มีความแตกต่างก็อาจใช้กลุ่มผู้เข้าร่วมจำนวนประมาณ 10 - 15 คน แต่ถ้าเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วมต่างหากก็อาจต้องใช้จำนวนกลุ่มผู้เข้าร่วมมากขึ้นจึงจะได้ความเชื่อมั่นสูง (Sunthorn Kothbantau. 1978 : 28) ส่วน เกษม บุญอ่อน (2522 : 28) ได้เสนอผลการวิจัยของ โทมัส ที แมคนิลแลน (Thomas T. Macnillan) ที่ได้เสนอแนะเกี่ยวกับจำนวนกลุ่มผู้เข้าร่วมที่จะใช้เพื่อการศึกษาวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายว่า เมื่อกลุ่มผู้เข้าร่วมมีจำนวนตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป จะมีความคลาดเคลื่อนน้อยมาก ดังปรากฏในตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 7 จำนวนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและความคลาดเคลื่อน

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ	ช่วงของความคลาดเคลื่อน	ความคลาดเคลื่อนลดลง
1 - 5	1.02 - 0.70	0.50
5 - 9	0.70 - 0.58	0.12
9 - 13	0.58 - 0.54	0.04
13 - 17	0.54 - 0.50	0.04
17 - 21	0.50 - 0.48	0.02
21 - 25	0.48 - 0.46	0.02
25 - 29	0.46 - 0.44	0.02

2.3 กระบวนการวิจัยของเทคนิคเดลฟาย กระบวนการวิจัยของเทคนิคเดลฟายนี้ ผู้วิจัยจะต้องขอความร่วมมือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านการคัดเลือกไว้แล้วเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามตั้งแต่สองรอบขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นสามหรือสี่รอบหรือมากกว่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่มีความสอดคล้องกัน (Concensus) กระบวนการวิจัยของเทคนิคเดลฟายอาจกล่าวสรุปได้เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

ขั้นตอนแรก ในขั้นตอนแรกนี้ผู้วิจัยส่วนใหญ่จะใช้แบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open-ended Form) โดยผู้วิจัยจะกำหนดหรือระบุข้อความตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในลักษณะกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามความคิดเห็นโดยอิสระและปราศจากอคติใด ๆ

ขั้นตอนที่สอง จะเป็นการพัฒนาแบบสอบถามโดยผู้วิจัยจะยึดแนวทางจากการตอบข้อความของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากแบบสอบถามปลายเปิดในขั้นตอนแรก แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อสรุปรวมเข้าด้วยกัน และนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงจัดส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบเป็นรอบที่สอง ทั้งนี้โดยให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกตอบโดยระบุระดับน้ำหนักตามลำดับความสำคัญตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่สาม ผู้วิจัยจะต้องนำคำตอบที่ได้รับคืนจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่สองทั้งหมด เพื่อนำไปวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ซึ่งโดยปกติจะกระทำ ในรูปของมัธยฐาน (Median) หรือฐานนิยม (Mode) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วจึงจัดส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตอบอีกในรอบที่สาม ซึ่งในแบบสอบถามรอบที่สามนี้ ผู้วิจัยได้แสดงคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทราบว่าตนมีความคิดเห็นแตกต่างกันจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่ามีความเห็นด้วยกับตำแหน่งที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันหรือไม่ หากผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นด้วย หรือยังคงยืนยืน คำตอบของตนก็ให้แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งนั้นไว้ด้วย (Weatherman and Suvenson. 1974 : 109)

สำหรับกระบวนการในการวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟายนี้ มักจะใช้แบบสอบถามสี่รอบด้วยกัน แต่ในการศึกษาวิจัยในบางกรณีอาจใช้แบบสอบถามเพียงสองหรือสามรอบเท่านั้นโดยเฉพาะถ้าผู้วิจัยเริ่มการวิจัยในขั้นตอนแรกด้วยแบบสอบถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญลงมติ หรือจัดอันดับความสำคัญเมื่อถึงแบบสอบถามในครั้งที่สองหรือสามแล้วไม่พบความเปลี่ยนแปลงในการตอบแบบสอบถามหรือมีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แคบมาก เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการวิจัยก็สามารถยุติลงได้ (อารธา นครเขตต์. 2533 : 32 ; อ้างอิงมาจาก สมบูรณ์ ต้นชะ. 2524 : 70)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

พงศ์ศิริ ลำลี (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคต ในปี พ.ศ. 2535 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 21 คน ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า แนวโน้มที่สำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเน้นปรัชญาให้คนคิดเป็นและรู้จักพึ่งตนเองโดยยึดความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาของประชาชนเป็นหลัก และจะเป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีบทบาทต่อการพัฒนาคนในทุก ๆ ด้านตลอดจนการพัฒนากำลังคนที่ยอยู่นอกระบบโรงเรียน
3. กลุ่มเป้าหมายประชากรในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จะต้องให้บริการอย่างเร่งด่วน คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ยากไร้
4. ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะจัดกิจกรรมที่ทำให้คนมีความรู้ทันต่อวิทยาการที่เปลี่ยนแปลง และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดทักษะและเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจตลอดจนกิจกรรมเพื่อพัฒนาครอบครัวและชุมชน
5. รูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะใช้รูปแบบใดก็ได้ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย ประชากร และสภาพการณ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องประกอบในการพิจารณา
6. กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะลดบทบาททางด้านปฏิบัติการลง และเพิ่มบทบาททางด้านการวางแผน ประสานงาน ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและงบประมาณเพิ่มขึ้น
7. บุคลากรทางด้านการศึกษาอกระบบโรงเรียนจะมีหลายประเภท ทั้งข้าราชการ อาสาสมัคร และประชาชนทั่วไป ส่วนในด้านการบริหารงานจะมีการมอบอำนาจและกระจายอำนาจออกไปสู่ระดับท้องถิ่นมากขึ้น
8. จะคงยังมีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาอกระบบโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานในระดับนโยบาย ส่วนการประสานงานในระดับตำบลจะมีสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ
9. จะมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนมากขึ้น
10. สถาบันอุดมศึกษาจะเป็นผู้ทำการผลิตบุคลากรทางด้านการศึกษาอกระบบโรงเรียน โดยมีหลักสูตรที่เน้นการนำเอาไปใช้และมีทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้น ส่วนทางด้านทฤษฎีและหลักการจะเน้นน้อยลง

11. สำหรับโครงการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นจะมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และจะมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบในการให้บริการตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายประชากร ซึ่งเป็นการวิจัยแบบสหวิทยาการ ตลอดทั้งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2527 : 83 - 86) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวางแผนงานของผู้บริหารโรงเรียนในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารจำนวน 105 คน และครูผู้สอนจำนวน 304 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาอุปสรรคในการวางแผนงานซึ่งเกิดจากตัวของผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารไม่มีความรู้ในด้านการวางแผน ประเมินผลงานแผนงานไม่ถูกต้องและบริหารแผนงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

2. ปัญหาอุปสรรคในการวางแผนงานที่เกิดจากครูและบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามแผน บุคลากรในโรงเรียนไม่ได้ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ครูไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนงานของโรงเรียน และครูขาดความตั้งใจที่จะดำเนินงานตามแผน

3. ปัญหาอุปสรรคในการวางแผนงานที่เกิดจากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและค่านิยมวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นอุปสรรคต่อการวางแผน

4. ปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากตัวแผนงานเอง ได้แก่ การขาดสถิติข้อมูลในการวางแผนงาน วางโครงการใหญ่เกินไป กำหนดวัตถุประสงค์ไว้สูงเกินไป และนโยบายวัตถุประสงค์ไม่บรรลุผล

ไพศาล นาคนิสม (2527 : บทคัดย่อ) ได้ใช้เทคนิคเดลฟายเพื่อการศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับบทบาทของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2534 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านงานการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 41 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบร่วมกับองค์กรในท้องถิ่นให้มากขึ้น
2. มีการประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียนให้ประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ได้รู้จักมากยิ่งขึ้น
3. สำรวจปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สอดคล้องกับการพัฒนาชนบทแนวใหม่
4. ประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานสีกระทรวงหลัก
5. เร่งรณรงค์ให้ประชาชนรู้หนังสือให้ครอบคลุมพื้นที่
6. เน้นให้ผู้เรียนเกิดสติปัญญา การปฏิบัติจริง การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกประเภท
7. เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งในด้านบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกวิชาอาชีพ
8. สอดแทรกกระบวนการคิดเป็นและการจัดการให้มากขึ้นในการฝึกอาชีพทุกประเภท
9. เน้นให้ประชาชนมีความสนใจรับผิดชอบและช่วยตนเองให้มากขึ้น

วินัย สายหงษ์ (2528 : 92 - 93) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพระยะสั้นของครูผู้สอน และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาช่างเครื่องยนต์ วิชาช่างตัดเสื้อผ้าสตรี และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด มีความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เกี่ยวกับครูผู้สอน ครูผู้สอนควรรู้นโยบายแนวคิดและจิตวิทยาการเรียนการสอน ผู้ใหญ่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ควรทำหน้าที่แนะนำมากกว่าการสอนโดยตรง และควรควรเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ มีวุฒิตรงกับสาขาที่สอน
2. เกี่ยวกับผู้บริหาร ผู้บริหารควรจัดให้มีการนิเทศตรวจสอบระหว่างการสอนควรให้มีการประชาสัมพันธ์และแนะนำอย่างต่อเนื่อง ควรสำรวจความรู้ผู้เรียนก่อนทำการสอน ควรติดตามผลผู้เรียนหลังจบการเรียนแล้ว และควรให้มีการเปิดสอนวิชาอาชีพหลาย ๆ รูปแบบในเวลาเดียวกัน

3. เกี่ยวกับผู้เรียนและการจัดชั้นเรียน ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ควรให้การยึดหยุ่นเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำของผู้เรียน ควรให้มีเกณฑ์มาตรฐานในการจัดสรรเครื่องมืออุปกรณ์ และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามาเรียน หรือขยับเลื่อนการเรียนได้ตามความต้องการ

4. เกี่ยวกับหลักสูตร และเนื้อหาวิชา ควรเน้นการปฏิบัติ ควรยึดหลักให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น หลักสูตรควรยึดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ควรเปลี่ยนแปลงเนื้อหาหลักสูตรอยู่เสมอ ควรเน้นให้ผู้เรียนได้มองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพ วัตถุประสงค์ ของหลักสูตรควรเน้นการนำไปใช้เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ และควรแยกเนื้อหาหลักสูตรออกเป็นรายวิชา

5. เกี่ยวกับสื่อการเรียน ควรปรับปรุงสื่อการเรียนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการ ควรจัดให้มีแบบเรียนครบตามที่หลักสูตรกำหนดและควรจัดบริการสื่อเสริม

6. เกี่ยวกับการประเมินผล ควรประเมินความสนใจ ความตั้งใจ และผลงานของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุรีย์ นาคนิยม (2528 : 50 - 57) ได้ทำการศึกษาวิจัยปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่สาขาสีพหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในเขตการศึกษา 2 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาผู้ใหญ่สาขาสีพหลักสูตรระยะสั้น จำนวนรวมทั้งสิ้น 710 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาด้านการเรียนการสอน นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเนื้อหาวิชานั้นเป็นเนื้อหาที่ง่ายเกินไป เป็นเนื้อหาที่ไม่มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ ทั้งเนื้อหาที่เรียนไม่ตรงกับความต้องการของนักศึกษา ตลอดทั้งเวลาในการเรียนไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

2. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพนั้นเก่าไม่ทันสมัย ทั้งอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา

3. ความต้องการด้านการเรียนการสอน นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้เพื่อนในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง ต้องการให้เปิดหลักสูตรต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น และต้องการให้ครูผู้สอนมีความสนิทสนมเป็นกันเองกับนักศึกษา

4. ความต้องการในด้านการบริการที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้จัดบริการแนะแนว ต้องการไปดูงานและออกฝึกงานในแหล่งสถานประกอบการจริง และมีความต้องการให้เชิญผู้ประกอบการประเภทต่าง ๆ มาให้ความรู้เกี่ยวกับตลาดแรงงาน

5. ความต้องการให้มีบริการด้านจัดหางานให้ทำหลังจบการศึกษาแล้ว ทั้งยังมีความต้องการให้จัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับซื้ออุปกรณ์ในการเริ่มต้นการประกอบอาชีพ หรือให้ช่วยติดต่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในราคาถูกเป็นพิเศษสำหรับนักศึกษาเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

6. เหตุผลในด้านการมาเรียนฝึกอบรมวิชาชีพพระษะสัน นักศึกษาส่วนใหญ่สมัครเข้าเรียนเพื่อต้องการพัฒนาตนเอง มีความสนใจในวิชาชีพที่เรียน ต้องการหาประสบการณ์ และฝึกความชำนาญเพิ่มเติมเพื่อการประกอบอาชีพ

7. เหตุผลในด้านสังคมในการเรียนของนักศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการมาเรียนจะช่วยทำให้รู้จักผู้คนมากขึ้นต้องการมีเพื่อนมากขึ้น และเห็นว่าวิชาชีพที่เรียนเป็นอาชีพที่มีเกียรติในสังคม

ทวีรัตน์ นาคเนียม (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกสมาธิที่มีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง ผลการวิจัย พบว่า ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกสมาธิยอมรับว่าการฝึกสมาธิเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ต่อตัวเขาเอง ทำให้จิตใจสงบ อารมณ์โกรธลดน้อยลง มีเหตุผลมากขึ้น และสนใจในการศึกษาธรรมะมากขึ้น กรมราชทัณฑ์ควรเน้นการอบรมฟื้นฟูจิตใจโดยใช้วิธีการอบรมสั่งสอนทางด้านศีลธรรม จัดหาสถานที่เหมาะสมในเรือนจำเป็นที่ให้ผู้ต้องขังได้ฝึกสมาธิ และกรมราชทัณฑ์ควรให้การอบรมทางด้านศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมแก่พนักงานเรือนจำด้วย เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นแบบอย่างตลอดจนเป็นผู้ให้คำแนะนำให้โทษผู้ต้องขัง

อารธา นครเขตต์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ใช้เทคนิคเดลฟายในการศึกษาวิจัยแนวโน้มในการจัดการศึกษาวิชาชีพพระษะสันของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในช่วงปี พ.ศ. 2535 - 2539 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในระดับผู้บริหารของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมทั้งสิ้น 29 คน ผลของการวิจัย พบว่า

1. เป้าหมายของการศึกษาวิชาชีพพระษะสัน จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้ผู้เรียนนำไปพัฒนาอาชีพเดิมให้ดีขึ้น จะให้ความรู้ที่เกี่ยวกับอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและให้ผู้เรียนมีรายได้เพิ่มขึ้น และลดรายจ่าย

2. การบริหารการศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้น มีแนวโน้มที่จะมีการประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมทรัพยากรมาใช้ร่วมกัน และจะกระจายอำนาจการบริหารไปสู่หน่วยงานในส่วนภูมิภาค เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการตัดสินใจดำเนินงานให้ทันต่อเหตุการณ์โดยเน้นการจัดการให้แก่กลุ่มเป้าหมายหมู่บ้านยากจนเป็นอันดับแรก และอาศัยข้อมูลพื้นฐานและความจำเป็นของท้องถิ่น

3. ด้านหลักสูตรและโครงการสอนวิชาอาชีพระยะสั้น มีแนวโน้มที่จะจัดทำหลักสูตรเป็นชุดวิชาให้ผู้เรียนเลือกเรียนเป็นตอนสั้น ๆ เพื่อให้เรียนจบเร็ว และให้มีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของผู้เรียน จะยึดสภาพและปัญหาในการประกอบอาชีพของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตร และจะพัฒนาหลักสูตรเพิ่มมากขึ้นทั้งหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรท้องถิ่น

4. ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพระยะสั้น มีแนวโน้มที่จะจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนอย่างต่อเนื่อง และจะให้โอกาสผู้เรียนอภิปรายระดมความคิดเห็นเพื่อให้เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพก่อนตัดสินใจเลือกเรียน เมื่อตัดสินใจเลือกเรียนอาชีพใดแล้วจะมีอิสระในการเลือกเนื้อหาและวิธีเรียนได้ตามความประสงค์

สุจินดา อินทรมณี (2535 : 115) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับประถมศึกษาในเรือนจำ และทัณฑสถาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดวุฒิทางครู มีงานอื่นต้องรับผิดชอบ นอกเหนือจากการสอน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเท่าที่ควร และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง

2. ผู้เรียนไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษาอย่างจริงจัง เป็นการศึกษาเพิ่มมากกว่าการเรียนสายสามัญ ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เนื่องจากมีความบกพร่องทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

3. สื่อการสอนมีไม่เพียงพอหรือบางแห่งไม่มีเลย ผู้สอนไม่มีความรู้ในการใช้สื่อ

4. สถานที่เรียน ไม่เป็นสัดส่วน คับแคบ มีสิ่งรบกวน โต๊ะเก้าอี้ ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน

กรมราชทัณฑ์ จะต้องส่งเสริมสนับสนุนงานการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยการจัดหาบุคลากรที่มีวุฒิทางครูให้มาปฏิบัติหน้าที่สอนโดยเฉพาะและเพียงพอ กับจำนวนผู้เรียน ประสานงานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การจัดหาบุคลากรผู้สอนเข้ามาสอนในเรือนจำและทัณฑสถานและสนับสนุนด้านงบประมาณการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำจึงจะสัมฤทธิ์ผล

จำเนียร จันทรงาม (2536 : 152) ได้ทำการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนตาม หลักสูตรวิชาอาชีวพระศาสน์ในเรือนจำและทัณฑสถาน ผลการศึกษาวิจัยพบว่าปัญหาที่สำคัญ ได้แก่

1. ครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ ต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นนอกจากการสอน ต้องเข้าเวรรักษาการณากลางคืน และวันหยุดราชการด้วย ทำให้เกิดความเหนื่อยล้า ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน
2. ผู้เรียนมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับครอบครัว ทั้งนี้เพราะผู้เรียนบางคนเป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องรับผิดชอบครอบครัวโดยตรง ผู้เรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาต่ำทำให้การเรียนช้า และยังต้องทำงานอย่างอื่นหนักอีกด้วย ไม่มีเวลาศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ขาดแรงจูงใจ สภาพแวดล้อมทั่วไปไม่อำนวย
3. สื่อการเรียนการสอนไม่ดี มีไม่เพียงพอ และที่มีอยู่ก็ไม่ทันสมัย ชำรุด ใช้การไม่ค่อยได้ ขาดงบประมาณในการจัดหา ขาดผู้แนะนำในการผลิตและใช้สื่อที่ดี ทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
4. หลักสูตรและเนื้อหาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเนื้อหาในหลักสูตรวิชาชีพระศาสน์ได้กำหนดไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทุกกระบวนการ โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำนำมาใช้โดยมิได้ปรับเนื้อหาให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน และผู้เรียนไม่มีโอกาสเลือกวิชาที่ตนสนใจ และต้องการนำไปประกอบอาชีพ
5. การวัดและประเมินผล ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์วิธีการประเมินผลที่ดี ขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และไม่มีติดตามผลหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว

วรรณรา บุญยืน (2537 : 144) ได้ทำการศึกษาวิจัยสาเหตุของความสนใจในการเรียนของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทัณฑสถานวัยหนุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูที่ยินดีรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษาให้ความเป็นกันเอง เป็นมิตรกับนักศึกษาเป็นสาเหตุของความสนใจในการเรียนมากที่สุด และทำให้ผู้เรียนรู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจในการเรียน กล้าแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ

2. เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีความรักสามัคคีกัน มีความโอบอ้อมอารีแบ่งปันสิ่งของ เช่น หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียนแก่กันและกัน และเพื่อนที่คอยกระตุ้นให้สนใจการเรียน ทำให้บรรยากาศในการเรียนอบอุ่นน่าเรียน

3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจในการเรียนมากที่สุด ได้แก่ การสอนโดยใช้สื่อ เช่น เทปโทรทัศน์ วีดีโอ และการสอนโดยการสาธิต ครูสาธิตให้นักเรียนดูและให้นักเรียนมีโอกาสได้ทดลองทำด้วยตนเอง และการได้ทราบจุดประสงค์ของการเรียนในวิชาที่จะเรียน

4. ห้องเรียนแยกเป็นสัดส่วน อากาศถ่ายเทได้ดี มีแสงสว่างเพียงพอ มีแหล่งความรู้ เช่น ห้องสมุด หรือตู้หนังสือสำหรับค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม มีการจัดบอร์ดแสดงผลงานด้านการศึกษาไว้ในห้องเรียน

2. การวิจัยในประเทศ เบเคอรา (Becerra. 1974 : 6887 - A) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน พบว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวกับสถานศึกษานั้น ๆ ผู้บริหารและผู้แทนชุมชนต้องร่วมมือกันและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาตามหน้าที่ บทบาทและนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้และผู้บริหารจะต้องเข้าใจ สนใจถึงความแตกต่างของชุมชนด้วย

สุนทร โคตรบรรเทา (Kohltbantau. 1978 : 104 - 105) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศไทยโดยใช้เทคนิค เฉลยพาย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการในภาพตะวันออกเฉียงเหนือ ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า ข้อความที่ได้รับการพิจารณาสูงสุดและจำเป็นต่อการศึกษาในชนบทคือ การสร้างความเป็นประชาธิปไตย และมีความเชื่อรัฐบาลประชาธิปไตยในการสร้างให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการเพิ่มความสามารถในการฟังภาษาไทย และยกระดับพื้นฐานการศึกษาให้ดีขึ้นด้วย

สมิท (Smith. 1971 : 2377 - A) ได้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชน ในการวางแผนและพัฒนาการศึกษาพบว่า

1. สมาชิกคณะกรรมการ ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา
2. คณะกรรมการจากประชาชนจะไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียน ดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนรู้เห็นหรือรับรู้
3. คณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้า ขึ้นกว่าเดิมมากหากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

รอสแมน และบันนิง (Rossman and Bunning. 1978 : 139 - 155) ได้ทำการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของนักการศึกษาผู้ใหญ่ในอนาคต เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มที่เกี่ยวกับ สมรรถภาพของนักการศึกษาผู้ใหญ่ ในปี พ.ศ. 1985 โดยใช้เทคนิคเดลฟาย โดยผู้เชี่ยวชาญเป็น อาจารย์ที่สอนวิชาการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ในระดับบัณฑิตศึกษาในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา จำนวน 141 คน ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า คุณสมบัติของนักการศึกษาผู้ใหญ่ ปี พ.ศ. 1985 จะต้องมีความรู้ เกี่ยวกับความต้องการและการพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเข้าใจตนเอง ขบวนการ เปลี่ยนแปลงในวัยผู้ใหญ่ ความรู้เกี่ยวกับหลักการสำคัญของการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ และจะต้องเป็นผู้ที่ สามารถประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ ส่วนทักษะที่จำเป็นนั้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้มีความเห็นที่ สอดคล้องกันว่านักการศึกษาผู้ใหญ่จะต้องมีทักษะในการกำหนดความต้องการทางการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ เฉพาะบุคคล ทักษะในการพัฒนาตนเอง การติดต่อสื่อสารการส่งเสริมความสามารถของบุคคล และ ทักษะในการสอน

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) ในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสอบถามไว้ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร การวางแผน และกำหนดนโยบายการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. เป็นนักวิชาการที่มีผลงานทางด้านการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการสุ่มอย่างมีจุดหมาย (Purposive Sampling) จากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 25 คน ดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ เลขาธิการและรองเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รวม 2 คน
2. มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แห่งละ 1 คน
รวม 5 คน

3. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ รองอธิบดีฝ่ายวางแผน ผู้เชี่ยวชาญพิเศษกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้อำนวยการกองส่งเสริมปฏิบัติการ ผู้อำนวยการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน ผู้อำนวยการกองแผนงาน และนักวิชาการศึกษา รวม 8 คน

4. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย ได้แก่ รองอธิบดีฝ่ายพัฒนา ผู้ตรวจการราชทัณฑ์ ผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง ผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ และผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการศึกษอาบรรม รวม 10 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาขอบเขตและสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน พร้อมทั้งขอคำปรึกษาจากคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ในการสร้างแบบสอบถามตามกรอบที่ต้องการศึกษา ดังนี้

1. เป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
2. การบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน
3. หลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
4. กิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
5. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม มีดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามรอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended form) มีข้อความเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ตามกรอบที่กำหนดไว้ทั้ง 5 ด้าน จำนวน 6 ข้อ

หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และผู้ทรงคุณวุฒิจากกรมราชทัณฑ์ เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนจะนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ปรากฏในภาคผนวก ข.

2. แบบสอบถามรอบที่สอง เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบลิเคิร์ต (Likert) ชนิดห้าระดับตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถามรอบแรก และจะได้จัดส่งให้ผู้เชี่ยวชาญให้อันดับความสำคัญของแต่ละข้อความตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล โดยให้ระบุระดับความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับ เป็นไปได้มากที่สุด เป็นไปได้มาก เป็นไปได้ปานกลาง เป็นไปได้น้อย และเป็นไปได้น้อยที่สุด ปรากฏในภาคผนวก ค.

3. แบบสอบถามรอบที่สาม เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะและข้อความเหมือนกับแบบสอบถามรอบที่สอง แต่ผู้วิจัยได้ระบุตำแหน่งมัธยฐาน (Median) พิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile-Range) และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่สอง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีโอกาสทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้งว่าจะคงคำตอบเดิมไว้หรือจะเปลี่ยนแปลงตามความเห็นส่วนใหญ่ของผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏในภาคผนวก ง.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการศึกษาวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญทราบและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามวิธีการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) จำนวนสามรอบ รวมผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ 25 คน ปรากฏในภาคผนวก ก.

2. นำแบบสอบถามรอบแรกซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 25 ฉบับไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2538 และรวบรวมเก็บคืนมาได้ 22 ฉบับ ขาดไป 3 ฉบับ ในวันที่ 10 เมษายน 2538 รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่หนึ่ง 60 วัน

3. นำแบบสอบถามรอบที่สอง ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าห้าตัวเลือก ขนาด 50 ข้อ จำนวน 22 ฉบับ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้อันดับความสำคัญของแต่ละข้อความด้วยตนเอง ตั้งแต่วันที่ 10 พฤษภาคม 2538 และรวบรวมเก็บคืนมาได้ทั้งหมดในวันที่ 30 มิถุนายน 2538 รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่สอง 51 วัน

4. นำแบบสอบถามรอบที่สาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีข้อความเหมือนกับแบบสอบถามรอบที่สอง แต่เพิ่มตำแหน่งมัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่สอง จำนวน 22 ฉบับ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ทบทวนคำตอบของตนอีกครั้งว่าจะคงคำตอบเดิมหรือจะเปลี่ยนตามเสียงส่วนใหญ่ ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2538 และรวบรวมเก็บคืนมาได้ทั้งหมด ในวันที่ 25 สิงหาคม 2538 รวมเวลาในการเก็บข้อมูลในรอบที่สาม 41 วัน

รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามทั้งสามรอบเป็นเวลาทั้งสิ้น 152 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบแรกที่เป็นข้อความปลายเปิด (Open-ended Form) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง (Content Analysis)
2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามรอบที่สองและรอบที่สามด้วยการหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วนำมาแปลผล

3. ผู้วิจัยนำเอาข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทั้งในด้านมัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์มาสรุปเสนอเป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการจัดการศึกษา ผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ดังรายละเอียดในบทที่ 4

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่ามัธยฐาน (Median) ใช้สูตร (Glass and Stanley. 1970 : 58 - 59)

$$Mdn = L + I \left[\frac{\frac{N - F_1}{2}}{F_2} \right]$$

เมื่อ	Mdn	แทน	มัธยฐาน
	L	แทน	ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นคะแนนที่มีมัธยฐานตกอยู่
	I	แทน	อันตรภาคชั้นคะแนน
	N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด
	F ₁	แทน	ความถี่สะสมจากชั้นคะแนนต่ำสุดถึงชั้นคะแนนที่เป็นขีดจำกัดบนที่มีมัธยฐานตกอยู่
	F ₂	แทน	ความถี่ของชั้นที่มีค่ามัธยฐานตกอยู่

2. หาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ใช้สูตร (Glass and Stanley. 1970 : 77)

$$I.R. = Q_3 - Q_1$$

เมื่อ I.R. แทน อินเตอร์ควอไทล์ เรนจ์
 Q_3 แทน ควอไทล์ที่ 3
 Q_1 แทน ควอไทล์ที่ 1

สูตรหาค่า $Q_1 = L + I \left[\frac{\frac{N - F_1}{4}}{F_2} \right]$

สูตรหาค่า $Q_3 = L + I \left[\frac{\frac{3N - F_1}{4}}{F_2} \right]$

เมื่อ L แทน ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นคะแนนที่มีมัธยฐานตกอยู่
 I แทน อินเตอร์ภาคชั้นคะแนน
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด
 F_1 แทน ความถี่สะสมจากชั้นคะแนนต่ำสุดถึงชั้นคะแนนที่เป็น
 ขีดจำกัดบนที่มีมัธยฐานตกอยู่
 F_2 แทน ความถี่ของชั้นที่มีค่ามัธยฐานตกอยู่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามรวมสามรอบ รอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) จากคำตอบในรอบแรกผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่สอง แบบมาตราส่วนประมาณค่าห้าตัวเลือก 5 ข้อ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญให้อันดับความสำคัญ เมื่อได้รับคำตอบกลับมาได้นำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ เนื่องจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่สองยังไม่สอดคล้องกันจึงได้นำผลการวิเคราะห์ไปสร้างแบบสอบถามรอบที่สามอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีข้อความเหมือนแบบสอบถามรอบที่สอง แต่เพิ่มตำแหน่งมัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ๆ ตอบในรอบที่สอง นำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทราบผลการตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่สอง และทบทวนคำตอบของตนเองอาจเปลี่ยนคำตอบใหม่ให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ถ้ายังยืนยันตามคำตอบเดิมให้แสดงเหตุผลประกอบ เมื่อได้รับแบบสอบถามรอบที่สามกลับมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และนำมาแปลความหมายดังต่อไปนี้

การให้น้ำหนักคะแนน แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าตัวเลือก ผู้วิจัยได้ให้น้ำหนักคะแนนและแปลความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มากที่สุด
- 4 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มาก
- 3 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้ปานกลาง
- 2 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อย
- 1 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อยที่สุด

การหาค่ามัธยฐาน (Median) ผู้วิจัยได้คำนวณหาค่ามัธยฐานของค่าตอบแต่ละข้อ วิธีการคำนวณปรากฏในภาคผนวก ช. แล้วนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.21 - 5.00 หมายถึงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้น และข้อความนั้นเป็นไปได้อย่างมากที่สุด

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.41 - 4.20 หมายถึงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้น และข้อความนั้นเป็นไปได้อย่างมาก

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 2.61 - 3.40 หมายถึงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้น และข้อความนั้นเป็นไปได้อย่างปานกลาง

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.81 - 2.60 หมายถึงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้น และข้อความนั้นเป็นไปได้น้อย

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.00 - 1.80 หมายถึงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความนั้น และข้อความนั้นเป็นไปได้น้อยที่สุด

การหาพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ผู้วิจัยได้คำนวณหาความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 และควอไทล์ที่ 3 วิธีการคำนวณปรากฏในภาคผนวก ช. และนำมาแปลความหมายดังนี้

ถ้าข้อความใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตั้งแต่ 1.80 ลงมาแสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นสอดคล้องกัน และถ้าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใดมีค่าตั้งแต่ 1.81 ขึ้นไป แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกัน

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งพิจารณาจากค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ แนวโน้มเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน แนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง แนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการ

ศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง แนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง และแนวโน้มเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

1. แนวโน้มเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบาย ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยการคำนวณหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ ดังตาราง 8

ตาราง 8 มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ระดับความคิดเห็น
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการสอนการศึกษาผู้ใหญ่แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	4.41	1.04	มากที่สุด
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดบริการการศึกษาออกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังทุกคน ตามระดับความรู้ในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต	4.72	1.14	มากที่สุด
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาอย่างน้อยจบภาคบังคับของรัฐบาล	4.58	1.18	มากที่สุด

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมการยก ระดับความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ต้องขังโดยเฉพาะ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มอายุไม่เกิน 25 ปี	4.06	1.15	มาก
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมให้ ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาวิชาชีพที่ตลาด แรงงานต้องการ อย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชา ก่อนพ้นโทษ	4.00	1.06	มาก
กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีฝ่ายการศึกษาและ พัฒนาจิตใจขึ้นใน เรือนจำและทัณฑสถาน ทุกแห่ง เพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษา อบรมผู้ต้องขังโดยตรง	4.71	0.97	มากที่สุด
กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีตำแหน่งนักวิชาการ ศึกษารับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง โดยเฉพาะ	3.95	1.05	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีหน่วยงานนิเทศการ ศึกษาชั้นเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้าน การศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั่วประเทศ	3.61	1.31	มาก
กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็น ศูนย์การเรียนมีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ	4.88	0.89	มากที่สุด
ผู้ต้องขังทุกคนที่ตั้งใจศึกษาแล้วเรียนอยู่ใน ระเบียบวินัยของเรือนจำและทัณฑสถาน ควร ได้รับประโยชน์ตอบแทนตามความเหมาะสม	3.80	1.21	มาก
รวม	4.27	1.10	มากที่สุด

จากตาราง 8 แสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นโดยรวมสอดคล้องกันว่า แนวโน้มเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 เป็นไปได้มากที่สุด มีค่ามัธยฐาน 4.27 มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเป็นไปได้อย่างมากที่สุดในเรื่องกรมราชทัณฑ์กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียนรู้มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ ให้มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจขึ้นในเรือนจำ และทัณฑสถานทุกแห่งเพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังโดยตรง เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง จัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังทุกคนตามระดับความรู้ในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาอย่างน้อยจบภาคบังคับของรัฐบาล นอกนั้นเห็นว่าเป็นไปได้อย่างมาก

2. แนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยการคำนวณค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ ดังตาราง 9

ตาราง 9 มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ระดับความคิดเห็น
ผู้บริหารระดับกรมให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขัง โดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้อย่างเพียงพอ	4.72	0.60	มากที่สุด
ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ควรมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษารับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยตรง	4.32	1.07	มากที่สุด
หัวหน้าสถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน มีอำนาจในการอนุมัติผลการเรียนและออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้จบหลักสูตร	3.49	0.91	มาก

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งแต่งตั้งบุคลากร ผู้สอนให้เพียงพอในการดำเนินงานด้านการ ศึกษาผู้ต้องขัง	3.93	0.85	มาก
การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังเป็นหน้าที่ หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้อง พัฒนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น ๆ	4.58	1.18	มากที่สุด
การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถานควรจัดแบบให้เปล่า ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ	4.41	1.04	มากที่สุด
จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยเข้ามา ใช้ในการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถานอย่างเพียงพอ	4.88	0.89	มากที่สุด
เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง สนับสนุนให้ ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาตามความ ต้องการ	4.13	1.25	มาก

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่ง จัดให้มี แผนงาน/โครงการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง อย่างชัดเจน และปฏิบัติตามแผนอย่าง ต่อเนื่อง	4.28	1.22	มากที่สุด
จัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการ ศึกษาผู้ต้องขัง ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าฝ่าย ทุกฝ่ายของเรือนจำ ผู้แทนจาก กศน. และ ผู้แทนจากฝ่ายเอกชน โดยมีผู้บริหารเรือนจำ หรือทัณฑสถานเป็นประธาน	4.72	1.14	มากที่สุด
รวม	4.39	1.10	มากที่สุด

จากตาราง 9 แสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นโดยรวมสอดคล้องกันว่า แนวโน้ม
เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 -
2544 เป็นไปได้มากที่สุด มีค่ามัธยฐาน 4.39 มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.01 และเมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อปรากฏว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเป็นไปได้อย่างมากที่สุดในเรื่อง ผู้บริหารระดับกรมให้
การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังโดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้เพียงพอ
จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง การจัดการศึกษาผู้ใหญ่
ให้แก่ผู้ต้องขังควรจัดแบบให้เปล่าทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานควร
มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษารับผิดชอบงานการศึกษาผู้ต้องขัง

จัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษามือต้องชั่ง การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องชั่งเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานจะต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น ๆ และเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งจัดให้มีแผนงานโครงการจัดการศึกษามือต้องชั่งอย่างชัดเจนและปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง นอกนั้นเห็นว่าเป็นไปได้มาก

3. แนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอน ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษามือใหญ่สำหรับผู้ต้องชั่ง โดยการคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ ดังตาราง 10

ตาราง 10 มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษามือใหญ่สำหรับผู้ต้องชั่ง

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ระดับความคิดเห็น
หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่จัดให้บุคคลทั่วไปเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง ถ่ายโอนกันได้โดยไม่เสียโอกาส	4.50	1.29	มากที่สุด
ควรมีหลักสูตรหลากหลายให้ผู้ต้องชั่งเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล	4.06	1.15	มาก
หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นได้เพราะสภาพปัญหาของเรือนจำแต่ละแห่งความต้องการของผู้ต้องชั่งแตกต่างกัน	4.32	1.07	มากที่สุด

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
หลักสูตรสายสามัญสำหรับผู้ต้องขังจะมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา	4.60	1.26	มากที่สุด
หลักสูตรวิชาชีพจะเน้นหนักในด้านการปฏิบัติ และการใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปประกอบอาชีพ ภายหลังพ้นโทษแล้ว	4.30	1.14	มากที่สุด
หลักสูตรสายอาชีพ ควรจัดหลักสูตรในกลุ่มสนใจให้มากเพื่อผู้ต้องขังได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต	4.28	1.22	มากที่สุด
หลักสูตรสายอาชีพ อาจใช้หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดทำขึ้นเองตามสภาพความเหมาะสม	4.88	0.89	มากที่สุด

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
เรือนจาและทัณฑสถานร่วมมือกับองค์การ ศึกษาภายนอกปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการ เรียนการสอนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมี ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย	4.17	1.25	มาก
โครงการสอนผู้ต้องขังควรจะเน้นเป็นพิเศษ ในด้านหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา เพื่อฟื้นฟูจิตใจ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป	4.92	0.54	มากที่สุด
โครงการสอนควรแสวงหาความร่วมมือกับ สถานประกอบการภายนอกเพื่อฝึกทักษะอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อ ผู้เรียน	4.72	1.14	มากที่สุด
รวม	4.39	1.09	มากที่สุด

จากตาราง 10 แสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นโดยรวมสอดคล้องกันว่า แนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยชั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 เป็นไปได้มากที่สุด มีค่ามัธยฐาน 4.39 มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.09 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเป็นไปได้อย่างมากที่สุดในเรื่อง โครงการสอนผู้ด้อยชั้น ควรจะเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา เพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้ด้อยชั้นกลับตัวเป็นคนดี แสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอกเพื่อฝึกทักษะวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นได้ตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรวิชาชีพจะเน้นหนักในภาคปฏิบัติและการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาใช้ ควรจัดหลักสูตรกลุ่มสนใจให้มากเพื่อให้ผู้ด้อยชั้นได้เลือกเรียนได้อย่างหลากหลาย ส่วนหลักสูตรสายสามัญควรมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือจนถึงระดับอุดมศึกษา และควรเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่จัดให้แก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงถ่ายโอนกันได้โดยไม่มีเสียโอกาส นอกนั้นเห็นว่า เป็นไปได้อย่างมาก

4. แนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิเคราะห์แนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง โดยการคำนวณหาค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ ดังตาราง 11

ตาราง 11 มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ระดับความคิดเห็น
กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลากหลายและยืดหยุ่นได้ โดยใช้วิธีเทียบโอนให้เข้าตามหลักสูตรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	4.17	1.00	มาก
มีบริการแนะแนวเป็นรายบุคคลและกลุ่มเพื่อเสริมความพร้อมและความรู้พิเศษตามระดับความสามารถ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย	3.92	1.34	มาก
มีการเทียบโอนประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีความชำนาญมาแล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนให้จบหลักสูตรเร็วขึ้น	3.95	1.05	มาก
กิจกรรมการเรียนสาขาสามีระดับประถมศึกษา ควรจัดแบบชั้นเรียนเนื่องจากผู้เรียนไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อน	4.50	1.29	มากที่สุด

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
กิจกรรมการเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษา จะจัดแบบชั้นเรียน ตนเอง หรือทางไกลก็ได้ ตามความพร้อมของสถานศึกษา	4.50	1.29	มากที่สุด
กิจกรรมการเรียนสายอาชีพควรเป็นแบบ บูรณาการระหว่างการเรียนกับการทำงานให้ ผสมกลมกลืนกันไปในลักษณะการเรียนรู้จาก การทำงาน	4.58	1.29	มากที่สุด
กิจกรรมการเรียนสายอาชีพ ควรจัดให้ผู้ เรียนรู้กระบวนการประกอบอาชีพอิสระครบ วงจร เพื่อนำความรู้ไปใช้ได้ในอนาคต	4.20	1.16	มาก
กิจกรรมการสอนผู้ต้องขัง ต้องจัดเป็นระบบ มีการจำแนกผู้เรียนตามความเหมาะสม มี รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการวัดและ ประเมินผล ตลอดจนออกหลักฐานให้แก่ผู้จบ หลักสูตร	4.25	1.02	มากที่สุด

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
วิธีการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น กล่าวคิด กล่าวแสดงออก และเกิดความภาคภูมิใจ รู้จักใช้เหตุผล	4.60	1.38	มากที่สุด
วิธีการสอนต้องจัดการตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ระยะเวลาที่ต้องโทษของผู้เรียน และขนาดที่ตั้งของเรือนจำ หรือทัณฑสถานเป็นสำคัญ	4.65	1.17	มากที่สุด
รวม	4.33	1.19	มากที่สุด

จากตาราง 11 แสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นโดยรวมสอดคล้องกันว่า แนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 เป็นไปได้มากที่สุด มีค่ามัธยฐาน 4.33 มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.19 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเป็นไปได้มากที่สุดในเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอนผู้ต้องขังต้องจัดเป็นระบบ มีการจำแนกผู้เรียนตามความเหมาะสม มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการวัดผลประเมินผลตลอดจนออกหลักฐานให้แก่ผู้จบหลักสูตร วิธีการสอนต้องจัดตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึง เพศ อายุ และเวลาในการต้องโทษของผู้เรียน การสอนสาขาสีขาวควรเป็นแบบบูรณาการ ระหว่างการเรียนกับการทำงาน การสอนสาขาสีดำจะจัดแบบชั้นเรียน เนื่องจากผู้เรียนยังไม่มีพื้นฐานมาก่อน ระดับมัธยมศึกษาจะจัดแบบชั้นเรียน แบบทางไกล หรือแบบตนเองก็ได้ ตามความพร้อมของสถานศึกษา และวิธีการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น รู้จักใช้เหตุผล เพื่อให้เกิดความภูมิใจ กล่าวคิด กล่าวแสดงออก นอกนั้นเห็นว่า เป็นไปได้มาก

5. แนวโน้มเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ ดังตาราง 12

ตาราง 12 มัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความที่แสดงถึงแนวโน้มเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์	ระดับความคิดเห็น
กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ควรแสวงหาความร่วมมือส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบเครือข่ายกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4.50	1.11	มากที่สุด
การประสานความร่วมมือ จะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ	4.58	1.04	มากที่สุด
ประสานงานกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อจัดส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกงานหาประสบการณ์ก่อนพ้นโทษ	3.50	1.30	มาก

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
ประสานงานขอความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อพิจารณาให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วเข้าทำงาน	3.77	1.39	มาก
ควรขยายความร่วมมือไปยังองค์กรภาคเอกชนทุกประเภท เพื่อให้งานด้านการศึกษาผู้ต้องขังมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น	4.10	1.16	มาก
ประสานงานกับองค์กรทางศาสนา เข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต	4.71	0.82	มากที่สุด
ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดส่งวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยสอนผู้ต้องขัง	4.17	1.25	มาก
ประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีโอกาสได้ศึกษาถึงระดับปริญญา	4.00	1.02	มาก

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อความ	ค่ามัธยฐาน	ค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	ระดับ ความคิดเห็น
ประสานความร่วมมือในการจัดตั้งงบประมาณ ด้านการศึกษาผู้ต้องขังให้แก่สถานศึกษาใน เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งอย่างเพียงพอ	3.90	1.25	มาก
ประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครคุมประ พฤติในการติดตามผลการนำวิชาความรู้ที่ได้ รับระหว่างต้องโทษไปประกอบอาชีพ	3.95	1.05	มาก
รวม	4.11	1.13	มาก

จากตาราง 12 แสดงว่า กลุ่มผู้เชียวชาญมีความคิดเห็นโดยรวมสอดคล้องกันว่า แนวโน้ม
เกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง ในช่วงปี
พ.ศ. 2540 - 2544 เป็นไปได้มาก มีค่ามัธยฐาน 4.11 มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.13 และ
เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่ากลุ่มผู้เชียวชาญมีความคิดเห็นเป็นไปได้อย่างมากที่สุดในเรื่อง การ
ประสานงานกับองค์กรทางศาสนาเข้ามาอบรมผู้ต้องขังเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การประสานความร่วมมือ
จะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับ
ปฏิบัติ และกรมราชทัณฑ์ เรือนจำ ทัณฑสถาน ควรแสวงหาความร่วมมือส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบเครือ
ข่ายกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกนั้นเห็นว่า เป็นไปได้มาก

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะได้สรุปวิธีวิจัยเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการวิจัย วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย ผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ตามความคิดเห็นของผู้บริหารกรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสาขาการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียนและกรมราชทัณฑ์

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

1. การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์ครบถ้วน จึงได้ทำการคัดเลือกผู้บริหารและนักวิชาการที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีบทบาทในการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการศึกษาจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา รวม 4 แห่ง จำนวน 22 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวนสามรอบ รอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (open-ended form) รอบที่สองเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าห้าตัวเลือกแบบบลีเคิร์ท จำนวน 50 ข้อ รอบที่สามเป็นการสอบถามที่มีความเหมือนแบบสอบถามรอบที่สอง แต่ระบุตำแหน่งมีพื้นฐาน นิสิทธิ์ระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่สองเพื่อให้ทราบคำตอบของตนอีกครั้งว่าจะคงคำตอบเดิมหรือจะเปลี่ยนตามเสียงส่วนใหญ่ ถ้าคงไว้ให้ระบุเหตุผลประกอบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย ไปพบผู้เชี่ยวชาญและขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ด้วยตนเองได้รับแบบสอบถามคืนมาในรอบแรกจำนวน 22 ฉบับ นำแบบสอบถามรอบที่สอง ซึ่งเป็นการสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าห้าตัวเลือกไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้อันดับความสำคัญของแต่ละข้อความและรวบรวมคืนมาได้ทั้งหมด 22 ฉบับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสได้ทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้งว่าจะคงคำตอบเดิมหรือจะเปลี่ยนตามเสียงส่วนใหญ่ จึงได้นำแบบสอบถามรอบที่สามซึ่งมีข้อความเหมือนรอบที่สองแต่เพิ่มตำแหน่งมีชชฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่สอง เพื่อเป็นการยืนยันอีกครั้งและรวบรวมคืนมาได้ 22 ฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยได้จัดกระทำตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 นำแบบสอบถามในรอบแรกมาจัดหมวดหมู่และตัดข้อความที่ซ้ำซ้อนกันออกไปแล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่สอง

4.2 นำแบบสอบถามในรอบที่สองที่ได้รับกลับมาทั้งหมด 22 ฉบับ มาหาค่ามีชชฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ

4.3 สร้างแบบสอบถามรอบที่สามซึ่งมีข้อความเหมือนกับรอบที่สอง แต่เพิ่มมีชชฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์พร้อมกับตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในรอบที่สอง

4.4 นำแบบสอบถามรอบที่สามที่ได้รับกลับมาทั้งหมด 22 ฉบับ มาคำนวณหาค่ามีชชฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ นำมาวิเคราะห์เป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 ทั้งห้าด้าน

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานครั้งนี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสาขาการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน และจากกรมราชทัณฑ์ รวม 22 ท่าน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันดังต่อไปนี้

1. ในด้านเป้าหมายและนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด คือ เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง จัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังทุกคนตามระดับความรู้ในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต จัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาอย่างน้อยจบภาคบังคับของรัฐบาล กำหนดให้มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษามือต้องขังโดยตรง และกำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียนรู้มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ และเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมการยกระดับความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ต้องขังโดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการอย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชาก่อนพ้นโทษ กำหนดให้มีตำแหน่งนักวิชาการศึกษารับผิดชอบงานด้านการศึกษามือต้องขัง จัดให้มีหน่วยงานนี้เทศขึ้นเพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการศึกษามือต้องขัง และผู้ต้องขังที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระเบียบวินัยควรได้รับประโยชน์ตอบแทนตามความเหมาะสม

2. ในด้านการบริหารและการจัดการ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ ผู้บริหารระดับกรมให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษามือต้องขังโดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้อย่างเพียงพอ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษา การจัดการศึกษามือต้องขังเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น ๆ การจัดการศึกษามือต้องขังควรจัดแบบให้เปล่าทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จัดหาสื่อที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน จัดให้มีแผนงานโครงการอย่างชัดเจนและปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษามือต้องขังโดยเฉพาะเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ หัวหน้าสถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานมีอำนาจในการอนุมัติผลการเรียนและออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้จบหลักสูตร แต่งตั้งบุคลากรผู้สอนให้เพียงพอ และสนับสนุนให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาตามความต้องการ

3. ในด้านหลักสูตรและโครงการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเดียวกับที่จัดให้กับบุคคลทั่วไปเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงถ่ายโอนกันได้ มีความยืดหยุ่นได้ตามความต้องการ หลักสูตรสายสามัญควรเปิดสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้ต้องขังเลือกเรียนได้ตามความรู้พื้นฐาน หลักสูตรวิชาชีพควรเน้นหนักในภาคปฏิบัติ

เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง ควรจัดหลักสูตรให้หลากหลายโดยเฉพาะหลักสูตรการปรับปรุงคุณภาพชีวิต โครงการสอนผู้ต้องขังควรเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา และแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการหรือสถานศึกษาภายนอกเพื่อจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนแนวโน้มที่เป็นไปได้มากนั้นคือ ควรมีหลักสูตรหลากหลายให้ผู้ต้องขัง เลือกเรียนได้ตามความสนใจและความสามารถแต่ละบุคคล หลักสูตรสายอาชีพอาจใช้หลักสูตร ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดทำขึ้นเองและร่วมมือกับองค์กร การศึกษานอกโรงเรียนปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามสภาพสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไป

4. ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ กิจกรรมการเรียนการสอนสายสามัญระดับประถมศึกษาควร จัดแบบชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาจะจัดแบบชั้นเรียน ตนเอง หรือทางไกลก็ได้ตามความพร้อมของ สถานศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนสายอาชีพควรเป็นแบบบูรณาการระหว่างการเรียนกับ การทำงาน กิจกรรมการสอนผู้ต้องขังต้องจัดเป็นระบบมีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลายเปิดโอกาส ให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และวิธีสอนต้องจัดการสอนตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ระยะเวลาที่ต้องโทษและขนาดที่ตั้งของเรือนจำ ส่วนแนวโน้มที่เป็นไป ได้มากนั้นคือ กิจกรรมการเรียนการสอนมีรูปแบบที่หลากหลายยืดหยุ่นได้ เกือบโอนได้ตามความ เหมาะสม มีบริการแนะแนวเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม มีการเทียบโอนประสบการณ์ของผู้เรียน และควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการประกอบอาชีพอิสระครบวงจรเพื่อนำความรู้ไปประกอบ อาชีพได้

5. ในด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญมีความคิด เห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำและทัณฑสถาน ควร แสวงหาความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการศึกษาผู้ต้องขังใน รูปเครือข่าย การประสานความร่วมมือจะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ ประสานงานกับองค์กรทางศาสนาเข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนแก่ผู้ต้องขังเพื่อ ฟื้นฟูจิตใจแก่โทษพฤติกรรมให้ดีขึ้น ส่วนแนวโน้มที่เป็นไปได้มากนั้นคือ การประสานงานกับสถานประกอบ การภายนอกเพื่อส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกงานและรับผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วเข้าทำงาน ขยายความ

ร่วมมือไปยังองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีโอกาสได้รับการศึกษาถึงระดับปริญญา ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาผู้ต้องขัง และประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครชุมชนประเพณีในการติดตามผลการนำวิชาความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษไปประกอบอาชีพ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) นี้เมื่อก้าวโดยรวมแล้ว ปรากฏว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 4 ด้าน ได้แก่ด้านเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะช่วยแก้ไข พัฒนาพฤติกรรมให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีได้มากกว่าการให้การศึกษาบรม และเพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษาบรมผู้ต้องขังที่กรมราชทัณฑ์ดำเนินการอยู่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายและนโยบายให้ชัดเจน วางรูปแบบการบริหารและการจัดการให้ถูกต้อง กำหนดหลักสูตรและโครงการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ต้องขัง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ซึ่งเร่งรัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเป็นการพัฒนาคุณภาพประชากรด้วยการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากอีก 1 ด้าน ได้แก่ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาระดับใดภายในหรือภายนอกเรือนจำก็จัดเพื่อพัฒนาประชากรของชาติให้มีความสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปได้ อย่าง

เหมาะสม สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดระบบการศึกษาไว้ว่า เป็นระบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยอาศัยความร่วมมือตามแนวระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่เมื่อแยกพิจารณาให้ละเอียดเฉพาะด้านแล้วปรากฏดังต่อไปนี้

1. แนวโน้มเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบาย ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด เกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 มีจำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1. กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียนรู้มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89 มีค่ามัธยฐาน 4.88

2. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง เพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยตรง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.97 มีค่ามัธยฐาน 4.71

3. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.04 มีค่ามัธยฐาน 4.41

4. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังทุกคน ตามระดับความรู้ในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.14 มีค่ามัธยฐาน 4.72

5. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาอย่างน้อยจบภาคบังคับของรัฐบาล มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.18 มีค่ามัธยฐาน 4.58

การที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นไปได้มากที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งได้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง แต่โรงเรียนผู้ใหญ่ตามระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียนว่าด้วยการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสาขามัธยมศึกษา พ.ศ. 2535 ให้มีหน้าที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนสาขามัธยมศึกษาวิธีเรียนแบบชั้นเรียนเท่านั้น ไม่สะดวกกับกลุ่มเป้าหมายคือผู้ต้องขังซึ่งมีคดีและกำหนดโทษ

แตกต่างกัน จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้เร่งรัดจัดการศึกษาโดยมีลักษณะเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายทั้งรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535)

นอกจากนี้ยังพบว่า กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดให้มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังโดยตรง ซึ่งจะสามารถให้บริการการศึกษาแก่ผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึงตามระดับความรู้ความสามารถและความต้องการของผู้เรียนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อย่างน้อยต้องให้จบภาคบังคับของรัฐบาล และมีการอบรมพัฒนาจิตใจให้ผู้ต้องขังรู้สำนึกเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมทั่วไปได้ภายหลังพ้นโทษแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายสำคัญที่กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถานจะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วนและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแผนมหาดไทย ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2535 - 2539) ว่าเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษโดยขยายการศึกษา วิชาสามัญ วิชาชีพ และศาสนาศึกษาให้กว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมต่อไป

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากเกี่ยวกับเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน มีจำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีตำแหน่งนักวิชาศึกษาเพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยเฉพาะ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.05 มีค่ามัธยฐาน 3.95
2. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาวิชาชีพ ก่อตลาดแรงงานต้องการ อย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชาก่อนพ้นโทษ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.06 มีค่ามัธยฐาน 4.00
3. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมการยกระดับความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มอายุไม่เกิน 25 ปี มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.15 มีค่ามัธยฐาน 4.06

4. ผู้ต้องขังทุกคนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำหรือทัณฑสถาน ควรได้รับสิทธิประโยชน์ตอบแทนตามความเหมาะสม มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.21 มีค่ามัธยฐาน 3.80

5. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีหน่วยงานนิเทศและติดตามผลการศึกษาผู้ต้องขังชั้น เพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.31 มีค่ามัธยฐาน 3.61

การที่ผู้เชียวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นไปได้มากอาจมีเหตุผลว่า เมื่อกรมราชทัณฑ์กำหนดเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานแล้ว ไม่มีบุคลากรที่มีวุฒิทางด้านการศึกษามารับผิดชอบงานนโยบายย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องกำหนดให้มีตำแหน่งนักวิชาการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการอย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชาก่อนพ้นโทษ ส่งเสริมการยกระดับความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มให้มีความรู้ที่สูงขึ้นไป สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ซึ่งกำหนดไว้ว่า เพื่อพัฒนาประชากรในชาติให้มีคุณลักษณะตามนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือมีคุณธรรม มีปัญญา มีสมรรถภาพในการดำรงชีวิต มีทักษะในการประกอบอาชีพ และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของสังคม

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจจากการค้นพบครั้งนี้คือ ผู้ต้องขังทุกคนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำหรือทัณฑสถาน ควรได้รับสิทธิประโยชน์ตอบแทนตามความเหมาะสม เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ต้องขังเห็นความสำคัญของการศึกษาตั้งใจเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ซึ่งจะเป็นแนวทางในการฟื้นฟู แก่ไข พัฒนาจิตใจให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีต่อไป อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางปฏิบัติงานราชทัณฑ์ (กมล ประจวบเหมาะ. 2535) ข้อ 9 ว่าการให้การศึกษอบรมแก่ผู้ต้องขัง ทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ ถือเป็นนโยบายสำคัญยิ่ง เป็นวิธีการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง โดยการให้ความรู้ ทักษะ และอบรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมในสังคมได้โดยปกติสุข และเพื่อให้การดำเนินงานด้านการศึกษอบรมผู้ต้องขังบรรลุเป้าหมายตามนโยบายที่วางไว้ กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดให้มีหน่วยงานนิเทศการศึกษา เพื่อนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาผู้ใหญ่

สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม เชยกว้างศ์ (2534 : 244 - 245) ว่า ในอนาคตหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาเอนกระบบ โรงเรียนจะมีการวางแผนสำหรับการติดตาม ประเมินผล และการวิจัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ทั้งระยะสั้นและระยะยาวทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. แนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 มีจำนวน 7 ข้อ ดังนี้

1. ผู้บริหารระดับกรมให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขัง โดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้อย่างเพียงพอ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.60 มีค่ามัธยฐาน 4.72

2. จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างเพียงพอ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89 มีค่ามัธยฐาน 4.88

3. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานควรจัดแบบให้เปล่า ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.04 มีค่ามัธยฐาน 4.41

4. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถานควรมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษา เป็นหัวหน้าสถานศึกษา รับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยตรง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.07 มีค่ามัธยฐาน 4.32

5. จัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายทุกฝ่ายของเรือนจำ ผู้แทนจาก กรมการศึกษานอกโรงเรียน และผู้แทนจากฝ่ายเอกชน โดยมีผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นประธาน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.14 มีค่ามัธยฐาน 4.72

6. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น ๆ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.18 มีค่ามัธยฐาน 4.58

7. เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งจัดให้มีแผนงานโครงการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.22 มีค่ามัธยฐาน 4.28

จากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มเกี่ยวกับการบริหาร และการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ใน เรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดนั้น พบว่า ผู้บริหารระดับกรมจะต้องให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษามวลผู้ต้องขังโดยการจัดสรร บุคลากร งบประมาณ จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยให้อย่างเพียงพอ เพื่อให้การบริหาร และการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ใน เรือนจำและทัณฑสถานบรรลุตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ แผนทิศทางของกรมราชทัณฑ์ (พ.ศ. 2536 - 2545) ภารกิจข้อ 2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กำหนดไว้ว่า ให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งดำเนินการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังทุกคน พร้อมทั้งมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอและจัดให้มีบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาดำเนินงานด้านการ ศึกษาผู้ต้องขังและสอดคล้องกับการวิจัยของ สุจินดา อินทรมณี (2535 : 115) พบว่า ครูผู้สอนมีจำนวนไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดวุฒิทางครู มีงานอื่นต้องรับผิดชอบนอกเหนือ จากการสอน ไม่ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเท่าที่ควร และขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร ระดับสูงของเรือนจำและทัณฑสถาน สื่อการสอนมีไม่เพียงพอบางแห่งไม่มีเลย ครูผู้สอนไม่มีความรู้ ในการใช้สื่อ

นอกจากนี้การศึกษาค้างนี้ยังพบว่า เพื่อให้งานด้านการศึกษามวลผู้ต้องขังดำเนินไป ได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานควรมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการ ศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษารับผิดชอบงานด้านการศึกษาโดยเฉพาะ นอกจากนี้ควรจัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษามวลผู้ต้องขัง ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายทุกฝ่ายของเรือนจำ ผู้แทนจาก กรมการศึกษานอกโรงเรียน และผู้แทนจากฝ่ายเอกชน โดยมีผู้บริหารเรือนจำหรือ ทัณฑสถานเป็นประธานและให้ถือว่าการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง เป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำ หรือทัณฑสถานจะต้องเอาใจใส่พัฒนาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ โดยการจัดให้มีแผนงานโครงการอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสรุปผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางในการดำเนินงานการจัดการศึกษาสามัญและวิชาชีพใน เรือนจำและทัณฑสถาน ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรมราชทัณฑ์. 2535 : 20 - 31) ซึ่งพบว่า ปัญหาด้าน การบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ได้แก่ปัญหาขาดการเรือนจำและผู้ประสานงานทัณฑสถาน ไม่ให้การสนับสนุน งานด้านการศึกษามวลผู้ต้องขังอย่างจริงจัง ขาดนโยบายและแผนงานในการจัดการศึกษาที่ชัดเจน

ไม่มีหน่วยงานวิจัยสำหรับนิเทศติดตามผลการศึกษาผู้ต้องขัง และสอดคล้องกับการวิจัยของ สัทธพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2527 : 83 - 86) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการวางแผนซึ่งเกิดจากตัวผู้บริหารไม่มีความรู้ในด้านการวางแผน ครูและบุคลากรในโรงเรียนไม่เข้าใจในการปฏิบัติตามแผน และไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มาก เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน มีจำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งแต่งตั้งบุคลากรผู้สอนให้เพียงพอในการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.85 มีค่ามัธยฐาน 3.93
2. หัวหน้าสถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานมีอำนาจในการอนุมัติผลการเรียน และออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้จบหลักสูตร มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.91 มีค่ามัธยฐาน 3.94
3. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาตามความต้องการ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.25 มีค่ามัธยฐาน 4.13

จากการค้นพบแนวโน้มเกี่ยวกับการบริการและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากนั้น เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งแต่งตั้งบุคลากรผู้สอนให้เพียงพอในการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง และให้หัวหน้าสถานศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งแล้วอนุมัติผลการเรียนและออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้จบหลักสูตรได้ เพื่อให้การบริหารงานสะดวกรวดเร็วมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังของ โกวิท สากิยลักษณ์ (2535 : 6 - 7) ว่า กรมราชทัณฑ์มีนโยบายที่จะให้มีครูผู้สอนอยู่ในทุกเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้งานด้านการศึกษาผู้ต้องขังได้ผลดียิ่งขึ้น ควรจะได้มีการปรับปรุงอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับงานและสอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม เขียววงศ์ (2534 : 244 - 245) ว่า เพื่อให้การบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จะมีการลดความซ้ำซ้อนระหว่างขั้นตอนการบริหารงานในแต่ละหน่วยงาน ที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนและส่งเสริมให้องค์กรในระดับท้องถิ่นและประชาชนให้มาร่วมกันในการกำหนดแผนงานและดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง ต้องสนับสนุนให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาตามความต้องการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไปหรือนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางปฏิบัติงานราชทัณฑ์ (กมล ประจวบเหมาะ. 2535) ข้อ 9 การพัฒนาการศึกษาและการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง กำหนดว่า เรือนจำและทัณฑสถานจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดและพัฒนาให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาอบรมให้เหมาะสมกับความถนัด ความสนใจ เพศ อายุ สติปัญญา และพื้นฐานการศึกษาของผู้ต้องขังแต่ละคนโดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

3. แนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอน ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 มีจำนวน 7 ข้อ ดังนี้

1. โครงการสอนผู้ต้องขังควรจะเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา เพื่อแก้ไข พื้นจิตใจ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.54 มีค่ามัธยฐาน 4.92

2. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นได้ เพราะสภาพปัญหาของเรือนจำแต่ละแห่งและความต้องการของผู้ต้องขังแตกต่างกัน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.07 มีค่ามัธยฐาน 4.32

3. โครงการสอนควรแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.14 มีค่ามัธยฐาน 4.72

4. หลักสูตรวิชาชีพจะเน้นหนักในด้านการปฏิบัติและการใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษแล้ว มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.14 มีค่ามัธยฐาน 4.30

5. หลักสูตรสาขาอาชีพควรจัดหลักสูตรกลุ่มสนใจให้มากเพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.22 มีค่ามัธยฐาน 4.28

6. หลักสูตรสาขาสัมฤทธิ์สำหรับผู้ต้องขังจะมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถม ระดับมัธยม และระดับอุดมศึกษา มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.26 มีค่ามัธยฐาน 4.60

7. หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่จัดให้บุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง
ถ่ายโอนกันได้โดยไม่เสียโอกาส มีค่าเฉลี่ยระหว่างควอไทล์ 1.29 มีค่ามัธยฐาน 4.50

จากการค้นพบแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดนั้น โดยเฉพาะโครงการสอน
ผู้ต้องขังควรจะเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมือง ศิลธรรม จรรยา เพื่อแก้ไขฟื้นฟูจิตใจให้เป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้เชี่ยวชาญอาจจะเห็นว่าผู้ต้องขังที่กระทำความผิดเพราะ
ไม่รู้หน้าที่พลเมืองดี ขาดศีลธรรม จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข สอดคล้องกับการวิจัยของ ไพศาล
นาคนิยม (2527 : บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่าโครงการสอนควรจะเน้นให้ผู้เรียนเกิดสติปัญญา การ
ปฏิบัติจริง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกประเภท และเน้น
ให้ประชาชนมีความสำนึกรับผิดชอบ และช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นได้ตามสภาพของเรือนจำและความต้องการ
ของผู้ต้องขังที่เรียน และโครงการสอนก็ควรแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอก
เพื่อฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง สอดคล้องกับการวิจัยของ
พงศ์ศิริ สาลี (2525 : 51) ซึ่งพบว่า แนวโน้มในอนาคตนั้น เพื่อให้งานการศึกษานอกโรงเรียน
คล้องตัวทันต่อเหตุการณ์ และสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง จะต้องเปิดโอกาส
ให้องค์กรภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ภายใต้การวางแผนดำเนินงานร่วมกัน

ส่วนในเรื่องหลักสูตรวิชาชีพจะเน้นหนักในด้านการปฏิบัติและการใช้ประสบการณ์เดิม
ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ และควรจัดหลักสูตร
กลุ่มสนใจให้มากเพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการ
ปรับปรุงคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับการวิจัยของ วินัย สาขหงษ์ (2528 : 92 - 93) ซึ่งพบว่า
หลักสูตรการสอนและเนื้อหาวิชาชีพควรเน้นการปฏิบัติ ยึดหลักให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหา
เป็น หลักสูตรควรยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ควร
เปลี่ยนแปลงเนื้อหาหลักสูตรอยู่เสมอ ควรเน้นให้ผู้เรียนมองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพ
เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ได้ และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ
อารยา นครเขตต์ (2533 : บทคัดย่อ) พบว่า หลักสูตรและโครงการสอนวิชาชีพพระสงฆ์

มีแนวโน้มที่จะจัดทำหลักสูตรเป็นชุดวิชาให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้เป็นตอนสั้น ๆ มีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของผู้เรียน ยืดสภาพและปัญหาในการประกอบอาชีพของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตร และจะพัฒนาหลักสูตรเพิ่มมากขึ้นทั้งหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรท้องถิ่น

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ หลักสูตรสายสามัญสำหรับผู้ต้องขังจะมีหลายระดับตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือจนถึงระดับอุดมศึกษา และควรเป็นหลักสูตรเดียวกับที่จัดให้กับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงและถ่ายโอนกันได้โดยไม่เสียโอกาส เช่น ผู้ต้องขังเรียนยังไม่จบหลักสูตรทันโทษออกไปก็สามารถไปสมัครเรียนต่อในสถานศึกษาภายนอกได้ หรือบางคนกำลังเรียนอยู่ไปกระทำความผิดถูกจับได้และศาลตัดสินจำคุกก็สามารถนำผลการเรียนมาเทียบโอนเข้าในหลักสูตรได้โดยไม่เสียโอกาส สอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม เชษทีวงศ์ (2504 : 244 - 245) ได้กล่าวถึงแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเป็นไปในทิศทางที่มุ่งจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ช่วยเสริมเติมแต่งการศึกษาในระบบโรงเรียน และสานต่อจากการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนสามารถได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ยังเป็นความเสมอภาคทางการศึกษาของประชาชนในเมืองและในชนบท

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากเกี่ยวกับหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง มีจำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. หลักสูตรสายอาชีพอาจใช้หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดทำขึ้นเองตามสภาพของความเหมาะสม มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89

มีค่ามัธยฐาน 4.12

2. ควรมีหลักสูตรหลากหลายให้ผู้ต้องขังเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.15 มีค่ามัธยฐาน 4.06

3. เรือนจำและทัณฑสถานร่วมมือกับองค์การศึกษานอกโรงเรียนปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.25 มีค่ามัธยฐาน 4.17

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าหลักสูตรสายอาชีพอาจใช้หลักสูตรของ
กรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดทำขึ้นเองตามความเหมาะสม แต่อย่างไร
ก็ตามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญยังเห็นว่า ควรจะมีหลักสูตรหลากหลายเพื่อให้ผู้ต้องขังเลือกเรียนได้ตาม
ความสนใจและความต้องการของแต่ละบุคคล เรือนจำและทัณฑสถานควรร่วมมือกับองค์กรการศึกษา
ภายนอกปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดง
ความคิดเห็นด้วย เพื่อให้หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและเหมาะสม
กับสภาพความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ จำเริญ จันทรงาม (2536 : 152) พบว่า
หลักสูตรและเนื้อหาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้เพราะเนื้อหาในหลักสูตรวิชาชีพพระสะล้น
กำหนดไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทุกประการ โรงเรียนผู้ใหญ่เรือนจำนำมาใช้โดยมิได้ปรับเนื้อหา
ให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน และผู้เรียนไม่มีโอกาสได้เลือกวิชาที่ตนสนใจและต้องการ
นำไปประกอบอาชีพ

4. แนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิด
เห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษา
ผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 มีจำนวน 6 ข้อ ดังนี้

1. กิจกรรมการสอนผู้ต้องขังต้องจัดเป็นระบบ มีการจำแนกผู้เรียนตามความเหมาะสม
มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผลตลอดจนออกหลักฐานให้แก่ผู้จบหลักสูตร
มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.02 มีค่ามัธยฐาน 4.25

2. วิธีการสอนต้องจัดตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ระยะเวลาที่ต้องโทษ
ของผู้เรียน และขนาดที่ตั้งของเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นสำคัญ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.17
มีค่ามัธยฐาน 4.65

3. กิจกรรมการเรียนสายอาชีพควรเป็นแบบบูรณาการระหว่างการเรียนกับการทำงาน
ให้ผสมกลมกลืนกันไปในลักษณะการเรียนรู้เกิดจากการทำงาน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.29
มีค่ามัธยฐาน 4.58

4. กิจกรรมการเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษาควรจัดแบบชั้นเรียน เนื่องจากผู้เรียน
ไม่มีพื้นฐานมาก่อน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.29 มีค่ามัธยฐาน 4.50

5. กิจกรรมการเรียนสาขาสัมฤทธิ์ระดับมัธยมศึกษาจะจัดแบบชั้นเรียน ทางไกล หรือตนเอง
ก็ได้ตามความพร้อมของสถานศึกษา มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.29 มีค่านัยฐาน 4.50

6. วิธีการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้า
แสดงออก และเกิดความภาคภูมิใจ รู้จักใช้เหตุผล มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.38 มีค่านัยฐาน
4.60

จากการค้นพบแนวโน้มเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด คือ กิจกรรมการสอนผู้ต้องขัง ต้องจัดเป็นระบบครบวงจร เริ่ม
ตั้งแต่การประกาศรับสมัครและคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าเรียน มีการจำแนกผู้เรียนตามความเหมาะสม
มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผลตลอดจนการออกหลักฐานให้แก่ผู้จบหลักสูตร
วิธีการสอนก็ต้องจัดตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ระยะเวลาที่ต้องโทษ และขนาด
ที่ตั้งของเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ คิลโก (Kilgo. 1970 :
251 - 253) ที่ว่า การเรียนการสอนที่จะให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนต้องเข้าใจความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล จัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นได้ ใช้อุปกรณ์และการสอนหลาย ๆ วิธี นอกจากนี้ต้อง
คำนึงถึงองค์ประกอบด้านเวลาและขนาดของห้องเรียนด้วย และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เวอร์ดูอิน
และคนอื่น ๆ (Verduin and Others. 1977 : 24) ว่า การสอนผู้ใหญ่เป็นปฏิสัมพันธ์
ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ควรกำหนดเนื้อหาและจัดลำดับของเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในการ
การเรียนการสอน การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน วิธีสอน และดำเนินการสอนในสภาพบรรยากาศ
ที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ส่วนประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งคือ กิจกรรมการเรียนการสอนสาขาสีพ ควรเป็น
แบบบูรณาการระหว่างการเรียนกับการทำงานให้ผสมกลมกลืนกันไปในลักษณะการเรียนรู้จากการ
ทำงานนั้น ผู้เชี่ยวชาญอาจเห็นว่าในเรือนจำและทัณฑสถานมีโรงงานฝึกอาชีพอยู่มากมาย การจัด
การเรียนการสอนควรให้ผู้ต้องขังเรียนภาคทฤษฎีในชั้นเรียนตามโครงสร้างหลักสูตรนั้น ๆ และส่งเข้า
ฝึกภาคปฏิบัติในโรงงาน มีการประเมินผลทุกสิ้นตอนเป็นการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริงสอดคล้อง
กับการวิจัยของ วินัย สายหงษ์ (2528 : 92 - 93) พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ
ระยะสั้นนั้น ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังควรให้มีการยืดหยุ่นเกี่ยวกับการกำหนด

เกณฑ์อายุขั้นต่ำของผู้เรียนให้มีเกณฑ์มาตรฐานในการจัดสรรเครื่องมืออุปกรณ์ และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามาเรียน หรือจบสิ้นการเรียนได้ตามความต้องการ

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญอีกคือ กิจกรรมการเรียนการสอนสายสามัญระดับประถมศึกษาควรจัดแบบชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาจะจัดแบบชั้นเรียน แบบตนเอง หรือแบบทางไกลก็ได้ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้เพราะผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนจำเป็นต้องจัดให้เรียนแบบชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานมาแล้วสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีอื่นได้ ทั้งนี้ต้องมีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เพียงพอ ครูผู้สอนมีความเป็นกันเองกับผู้เรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้าแสดงออก รู้จักใช้เหตุผล สอดคล้องกับการวิจัยของ วรณนรา บุญสิน (2537 : 144) พบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจในการเรียนมากที่สุด ได้แก่ การสอนโดยใช้สื่อ เช่น เทปโทรทัศน์ เทปวีดิทัศน์ และการสอนโดยการสาธิต ครูสาธิตให้นักเรียนดู และให้นักเรียนมีโอกาสได้ทดลองทำด้วยตนเอง ครูควรแนะนำและเป็นมิตรกับผู้เรียนทุกคน

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง มีจำนวน 4 ข้อ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีหลากหลายและยืดหยุ่นได้โดยใช้วิธีเทียบโอนผลการเรียนให้เข้าตามหลักสูตรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.00 มีค่ามัธยฐาน 4.17
2. มีการเทียบโอนประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีความชำนาญมาแล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนให้จบหลักสูตรเร็วขึ้น มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.05 มีค่ามัธยฐาน 3.95
3. กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาชีพควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการประกอบอาชีพอิสระครบวงจร หรือนำความรู้ไปใช้ได้ในอนาคต มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.16 มีค่ามัธยฐาน 4.20
4. มีบริการแนะแนวเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อเสริมความพร้อมและความรู้พิเศษตามระดับความสามารถ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.34 มีค่ามัธยฐาน 3.92

จากการค้นพบครั้งนี้มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายอีกคือ ในอนาคตกิจกรรมการเรียนการสอนผู้ต้องขังนอกจากจะมีการสอนที่หลากหลายและยืดหยุ่นได้แล้วยังใช้วิธีเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้ต้องขังได้เรียนมาแล้วเข้าสู่หลักสูตรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีการเทียบโอนประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีความชำนาญมาแล้ว เพื่อให้การเรียนเชื่อมโยงและถ่ายโอนกันได้ไม่เสียโอกาสทางการศึกษา มีการวัดและประเมินผลตลอดจนออกหลักฐานให้แก่ผู้จบหลักสูตรทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับคำสั่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ 795/2532 เรื่องการศึกษาและเกณฑ์การเทียบโอนวิชาอาชีพตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2532 : 5) ที่ว่า นักศึกษาไปเรียนในแหล่งการศึกษาอื่นที่ใช้หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่หน่วยงานอื่นให้การรับรองและนำผลการเรียนกลับมาขอเทียบโอน และการให้นักศึกษาใช้ประสบการณ์ทางอาชีพที่ตนเองมีอยู่มารับการตรวจสอบเพื่อกำหนดค่าและประเมินผลการเรียน โดยมีคณะกรรมการที่สถานศึกษาแต่งตั้งเป็นผู้ทำการประเมิน และสอดคล้องกับการวิจัยของ พงศ์ศิริ สาลี (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวโน้มของการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคต พบว่า ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะจัดกิจกรรมที่ทำให้มีความรู้ทันต่อวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไป และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดทักษะและเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจตลอดจนกิจกรรมเพื่อพัฒนาครอบครัวและชุมชน

นอกจากนี้ยังพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาชีพ ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการประกอบอาชีพอิสระครบวงจร และมีบริการแนะแนวเป็นรายบุคคลและกลุ่ม ตรงกับการวิจัยของ อารสา นครเขตต์ (2533 : บทคัดย่อ) พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้น มีแนวโน้มที่จะจัดกิจกรรมการแนะแนวอาชีพทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียนอย่างต่อเนื่อง และจะให้โอกาสผู้เรียนอภิปราย ระดมความคิดเห็นเพื่อให้เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพก่อนตัดสินใจเลือกเรียน เมื่อตัดสินใจเลือกเรียนอาชีพใดแล้ว จะมีอิสระในการเลือกเนื้อหาและวิธีเรียนได้ตามความประสงค์

5. แนวโน้มเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด เกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 มีจำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. ประสานงานกับองค์กรทางศาสนา เข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.82 มีค่ามัธยฐาน 4.71
2. การประสานความร่วมมือ จะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.04 มีค่ามัธยฐาน 4.58
3. กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ควรแสวงหาความร่วมมือส่งเสริมการศึกษาในรูปเครือข่ายกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.11 มีค่ามัธยฐาน 4.50

จากการค้นพบแนวโน้มเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดคือ เรือนจำและทัณฑสถาน ควรประสานงานกับองค์กรทางศาสนาเข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้ดีขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ ทวีรัตน์ นาคเณียม (2530 : บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกสมาธิยอมรับว่า การฝึกสมาธิเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ต่อตัวเขาเอง ทำให้จิตใจสงบ อารมณ์โกรธลดน้อยลง มีเหตุผลมากขึ้นและสนใจในการศึกษาด้านธรรมะมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่สำคัญอีกคือ การประสานความร่วมมือจะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถานควรแสวงหาความร่วมมือกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง สอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม เชยกิจวงศ์ (2534 : 224 - 225) ให้แนวคิดว่า เพื่อให้การกระจายกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนทุกระดับให้มากขึ้น ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อระดมสรรพกำลัง และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด เกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง มีจำนวน 7 ข้อ ดังนี้

1. ประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีโอกาสได้ศึกษาถึงระดับปริญญา มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.02 มีค่ามัธยฐาน 4.00
2. ประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครคุมประพฤติในการติดตามผลการนำวิชาความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษไปประกอบอาชีพ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.05 มีค่ามัธยฐาน 3.95
3. ควรขยายความร่วมมือไปยังองค์กรภาคเอกชนทุกประเภท เพื่อให้งานด้านการศึกษาผู้ต้องขังมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.16 มีค่ามัธยฐาน 4.10
4. ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดส่งวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยสอนผู้ต้องขัง มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.25 มีค่ามัธยฐาน 4.17
5. ประสานความร่วมมือในการจัดตั้งงบประมาณด้านการศึกษาผู้ต้องขังให้แก่สถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งอย่างเพียงพอ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.25 มีค่ามัธยฐาน 3.90
6. ประสานงานกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อจัดส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกงานหาประสบการณ์ก่อนพ้นโทษ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.30 มีค่ามัธยฐาน 3.50
7. ประสานงานขอความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อพิจารณารับผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วเข้าทำงาน มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.39 มีค่ามัธยฐาน 3.77

จากการค้นพบครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือ ในอนาคตจะมีการส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีโอกาสได้ศึกษาถึงระดับปริญญามากยิ่งขึ้น โดยกรมราชทัณฑ์ประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษา และมีการประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครคุมประพฤติในการติดตามผลการนำวิชาความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแผนทิศทางของกรมราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2536 - 2545) ที่จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาวิชาสามัญตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติของผู้ต้องขังทั้งระหว่างอยู่ในเรือนจำและพ้นโทษแล้วว่าสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้มากน้อยแค่ไหน มีปัญหาอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (กรมราชทัณฑ์. 2536 : 20 - 22)

นอกจากนี้ยังพบว่า กรมราชทัณฑ์ควรประสานความร่วมมือไปยังองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณและวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยสอนผู้ต้องขัง สอดคล้องกับการวิจัยของ พงศ์สิริ สาลี (2525 : บทคัดย่อ) พบว่า บุคลากรทางด้าน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีหลายประเภท ทั้งข้าราชการ อาสาสมัครและประชาชนทั่วไป ส่วนในด้านการบริหารงานจะมีการมอบอำนาจและกระจายอำนาจออกไปสู่ระดับท้องถิ่นมากขึ้น

ส่วนในเรื่องที่ว่าในอนาคตกรมราชทัณฑ์ควรประสานกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อจัดส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกงานหาประสบการณ์ก่อนพ้นโทษ และขอความร่วมมือสถานประกอบการ เพื่อพิจารณาให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้ว เข้าทำงานนั้น ผู้เชี่ยวชาญอาจจะเห็นว่าในปัจจุบันผู้ต้องขังที่ได้รับการศึกษาอบรมจนกลับตนเป็นคนดีและมีทักษะอาชีพเป็นอยู่ดี แต่สังคมทั่วไปก็ยังไม่ยอมรับ และนี่กรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาอบรมให้แก่ผู้ต้องขังจำเป็นต้องประสานงานกับสถานประกอบการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อรับเข้าทำงานสอดคล้องกับแนวคิดของ ประยูร ศรีประสาธน์ (2528 : 98 - 205) ว่า การส่งเสริมการมีงานทำในสถานศึกษาแต่ละแห่ง มีบริการจัดหางาน โดยถือว่าการจัดหางานให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสถานศึกษา จัดให้มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างสถานศึกษากับภาคเอกชน ทั้งในรูปของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องสนองความต้องการของท้องถิ่น และในรูปของการร่วมมือในการฝึกงานของนักศึกษา และการหางานทำของผู้สำเร็จการศึกษา และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ สุรีย์ นาคนิคม (2528 : 50 - 57) ซึ่งพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพมีความต้องการให้มีบริการด้านจัดหางานให้ทำหลังจบการศึกษาแล้ว ทั้งยังมีความต้องการแหล่งเงินทุนสำหรับซื้ออุปกรณ์ในการเริ่มต้นการประกอบอาชีพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้กรมราชทัณฑ์ได้ข้อมูลที่เป็นแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง ในแผนพัฒนาการศึกษาผู้ต้องขังได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1.1 กรมราชทัณฑ์ควรกำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ
- 1.2 ผู้บริหารระดับกรมควรให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังอย่างจริงจังโดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้อย่างเพียงพอ
- 1.3 โครงการสอนผู้ต้องขังควรจะเน้นเป็นพิเศษในเรื่องหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา เพื่อแก้ไขฟื้นฟูจิตใจให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดี
- 1.4 กิจกรรมการเรียนการสอนผู้ต้องขังต้องจัดเป็นระบบมีรูปแบบและวิธีการสอนที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
- 1.5 กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถานควรแสวงหาความร่วมมือกับส่วนราชการ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการศึกษาผู้ต้องขังในรูปเครือข่าย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

- 2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง โดยตามความคิดเห็นของผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถานทุกแห่งทั่วประเทศ
- 2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
- 2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อหารูปแบบและวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

บรรณานุกรม
1

บรรณานุกรม

- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539). กรุงเทพฯ : โอเคีสสแควร์, 2534.
- . รู้จักกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2535. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- . แนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- กมล ประจวบเหมาะ, พันโท. นโยบายและแนวทางปฏิบัติงานราชทัณฑ์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2535. อัดสำเนา.
- เกษม บุญอ่อน. "เดลฟาย : เทคนิคการวิจัย," คุรุปริทัศน์. 10 : 26 - 28 ; ตุลาคม 2522.
- โกวิท สากิยลักษณ์. แนวนโยบายและหลักการในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2535. อัดสำเนา.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2535.
- . แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. "แผนพัฒนาสังคม," ใน วารสารเศรษฐกิจและสังคม. หน้า 24.(4) : 3 ; กรกฎาคม - สิงหาคม 2530.
- . "เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาหลักของประเทศในช่วงแผนฯ 7, ใน วารสารเศรษฐกิจและสังคม. หน้า 43. 28(5) ; กันยายน - ตุลาคม 2534.
- จรัส สุวรรณมาลา. การวางแผนนโยบาย โครงการและการบริหารโครงการ. เนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.
- จำเนียร จันทร์งาม. การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาอาชีวพระษะสันในเรือนจำและทัณฑสถาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.

ธีรวัฒน์ นิยมเนตร. "อนาคตศาสตร์การศึกษา," ใน วารสารครูปริทัศน์. หน้า 32 - 36.

7(6) ; มิถุนายน 2525.

ทวีรัตน์ นาคเนียม. ผลของการศึกษาสามัญที่มีต่อผลการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ต้องขัง.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2530. อัดสำเนา.

ประยูร ศรีประสาธน์. "เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย," ใน วารสารการศึกษาแห่งชาติ.

14 ; เมษายน- พฤษภาคม 2532.

———. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการมีงานทำและการประกอบอาชีพ

ใน รวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 5. หน้า 198 - 205. กรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน, 2528.

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักการบริหารและพัฒนาเรือนจำ. กรุงเทพฯ : บริษัทการพิมพ์, 2527.

พงศ์ศิริ สาลี. แนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคต.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525. อัดสำเนา.

ไพศาล นาคเนียม. การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับบทบาทของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด

ในภาคใต้ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

ราชทัณฑ์, กรม. ประวัติการราชทัณฑ์ 200 ปี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2533.

———. รายงานประจำปี 2532. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2534.

———. รายงานประจำปี 2534. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2535.

———. รายงานประจำปี 2535. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2536.

———. รายงานประจำปี 2536. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2537.

———. รายงานการศึกษาดูงานราชทัณฑ์. ณ ประเทศสวีเดน ฟินแลนด์ นอร์เวย์ และ
เดนมาร์ก ระหว่างวันที่ 3 - 17 พฤศจิกายน 2536.

———. รายงานการศึกษาดูงานราชทัณฑ์. ของนักศึกษาหลักสูตรนักบริหารราชทัณฑ์ระดับสูง
(นรส. รุ่นที่ 7) ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา, 2537.

———. รายงานการศึกษาดูงานราชทัณฑ์. ณ ประเทศอังกฤษและเยอรมัน ระหว่างวันที่
26 กุมภาพันธ์ - 14 มีนาคม 2537.

- ราชทัณฑ์, กรม. สรุปประเมินผลการประชุมสัมมนา เรื่อง แนวทางในการดำเนินงานการศึกษา
สายสามัญและสายอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2535.
- _____. แผนกิศทางการมราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา, 2536.
- วิชา อุตศาสตร์ และอุดม เขยกิจวงศ์. ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน.
 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2532.
- วินัย สายหงษ์. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้นของครูผู้สอนและ
ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนจังหวัด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528. อัดสำเนา.
- วรรณรา บุญขึ้น. การศึกษาสาเหตุของความสนใจในการเรียนของนักศึกษานอกระบบโรงเรียน
สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทัณฑสถานวัยหนุ่ม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537. อัดสำเนา.
- สมบัติ ดันยะ. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพด้านการสอนของ
ครูประจำการระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. การวางแผนงานของผู้บริหารโรงเรียนในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน
และครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.
- สุจินดา อินทรมณี. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ
ระดับประถมศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน.. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2535. อัดสำเนา.
- สุธรรม จันทร์หอม. "เคลฟายเทคนิคกับการบริหาร," ใน ศึกษาศาสตร์. 1(2) :
 93 - 99 ; ตุลาคม 2525 - มีนาคม 2536.
- สุกรณ์ ศรีพล. การวางแผนงานการศึกษาที่เป็นนโยบายระดับชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
 2524.

- สุรีย์ นาคนิคม. ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพหลักสูตรวิชาชีพพระษะสัน
ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในเขตการศึกษา 2. ปริญญาโท กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- สุวิทย์ อึ้งทอง และคนอื่น ๆ. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่
สายสามัญและสายอาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาพฤตินิสัย
กรมราชทัณฑ์, 2535. อัดสำเนา.
- เสน่ห์ เพ็ชรสม. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับหัวหน้าฝ่ายและครูใหญ่
เรื่อง แนวทางในการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ต้องขัง. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.,
 2535. อัดสำเนา.
- อมร รักษาสิทธิ์. นโยบายของรัฐ : อะไร ทำไม และอย่างไร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2522.
- อารยา นครเขตต์. การศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาวิชาชีพพระษะสันของกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- อุดม เชื้อก๊วงส์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ดวงกมล, 2534.
- Carvia, Anderson B. "Delphi Techniques," Encyclopedia of Educational
Evaluation. Sanfrancisco : Jossey-Bass, 1975.
- Care, Friedrich J. Man and His Goverment. New York : McGraw-Hill,
 1963.
- Ducanis, Alex. J. "The Possible Use of the Delphi Technique in I.R.
 and Planning in Higher Education," Institutional Research
and Communication in Higher Education. 10 - 154 : Annual
Forum, 1970.
- Glueck, willian F. Management. Hinsdal : Dryden Press, 1977.

- Glass, Gene V. and Julian G. Stanley. Statistical Methods in Education and Pshchology. Englewood Cliff, New Jersey : Prentice Hall, 1970.
- Kohtbantau, Sunthorn. Adult Education in Thailand : Needs Assessment. A Ph.D. Dissertation on, University of Oregon, 1978.
- Koontz, Harold, Cyril O'Donnel and Heinz Weihrich. Management Auckland : McGraw-Hill International Book Co., 1984.
- NAPCAE, Publications Committee, Test Techniques for Teachers of Adults. (Washington, D.C. : The National Association of Public Continuing and Adult Education, 1972) p.1. p.5.
- Reese, Danley Kilgo. "What the Good Teacher Does," Improving College and University Teaching. 18 (Autum 1970) : 251 - 253 p.
- Rasp, Alfred Jr. "Delphi : A Decision-maker's Dream." Nation School. 29 ; July, 1973.
- Ross, Norma Jennie. "Variables Influencing the Decision to Enter Adult Education Graduate Programs," Dissertation Abstracts International. 39 (5) : 2679 - A; November 1976.
- Rossman, Mark H. and Richard L. Bunning. "Knowlege and Skills for the Adult Educator : A Delphi Study," Adult Education. 3 : 139 - 155 ; Spring, 1978.
- Smith, Jene Elizabeth. "The Role of Citizens Committies in the Planning and Development of the Gentenial Educational Park in Plymouth, Michican," Dissertation Abstracts International. 32 : 2377 - A; 1971.

Thornton and others. "Decision Making with Delphi-Techniques,

Basyesian Procedure and Monte Carlo Simulation," Planning and Changing. 6 ; 1975.

Vertuin, John R. Jr. and others, Adults Teaching Adult : Principles and Strategies. (Austin : Learning Concepts, 1977), p.7, p.24.

Weaitherman, Richard and Karen Swenson. Futurism in Education Methodologies. McCutchan Publishing Corporation, 1974.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/1027

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

7 กุมภาพันธ์ 2538

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสุวิทย์ อึ้งทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมดูแลของ

รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ประธาน

อ.วิวิทย์ จตุปาริสุต กรรมการ

สิ่งที่นิติกรขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญ ดร.ทองอยู่ แก้วไทรยะ, ดร.บุญเลิศ มาแสง
ดร.ชัยณรงค์ สุวรรณสาร, อ.บุญสม นาวานุเคราะห์, อ.อุดม เขียวกิ่ง, ดร.สมบัติ
สุวรรณพิทักษ์ อ.ทวีป อภิสิทธิ์ และ อ.อารยา นครเขตต์ เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตอบแบบสอบถาม
โดยใช้เคลฟายเทคนิค ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2538 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณใน
ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่บัณฑิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ

(ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/1995

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

27 เมษายน 2538

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสุวิทย์ อึ้งทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท

วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง การศึกษานวนิพนธ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ประธาน

อ.วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ กรรมการ

สิ่งที่นิติกรขอความอนุเคราะห์ คือ ขอให้ข้าราชการตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนพฤษภาคม 2538 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ

(ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/1024

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

7 กุมภาพันธ์ 2538

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน คณะคณบดีศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสุวิทย์ อึ้งทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท

วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ประธาน

อ.วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญ รศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตอบ
แบบสอบถาม โดยใช้เคลฟาสเทคนิค ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2538 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำ
วิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณใน
ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ดร.ศิริสุภา พูลสุวรรณ

(ดร.ศิริสุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/1023

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

7 กุมภาพันธ์ 2538

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน อธิบดีกรมราชทัณฑ์

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสุวิทย์ อังทอง เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมดูแลของ

รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ประธาน

อ.วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญ รองอธิบดีฝ่ายพัฒนา, ผู้ตรวจราชการราชทัณฑ์,
ผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง, ผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม, ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษ
กรุงเทพมหานคร, ผู้อำนวยการทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง, ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่, ผู้อำนวยการ
ทัณฑสถานหญิงกลาง, ผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง และผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการ
ศึกษาอบรม เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตอบแบบสอบถามโดยใช้เคลฟายเทคนิค ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์
2538 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณใน
ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ

(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

(สำเนา)

ที่ ทม 1007/1309

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

23 กุมภาพันธ์ 2538

เรื่อง ขอเชิญเป็นกรรมการสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปริญญานิพนธ์

เรียน อธิบดีกรมราชทัณฑ์

ด้วย นายสุวิทย์ อึ้งทอง นิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ได้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน" มีความประสงค์จะขอสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปริญญานิพนธ์ ซึ่งบัณฑิตวิทยาลัยกำหนดสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปริญญานิพนธ์ของนิสิตผู้นี้ ในวันที่ 14 มีนาคม 2538 เวลา 9.00 - 12.00 น. ณ ห้องภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ (711) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่า อาจารย์วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ์ รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญมาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปริญญานิพนธ์ของนิสิตผู้นี้ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ และโปรดแจ้งให้ อาจารย์วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ์ทราบด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ

(นางสาวศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ภาคผนวก ข.
แบบสอบถามรอบที่ 1

แบบสอบถาม

การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง

ในเรือนจำและทัณฑสถาน

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารระดับสูงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาผู้ใหญ่แก่ผู้ต้องขัง จากกรมราชทัณฑ์ ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและกำหนดนโยบายการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน จากกรมการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อจะได้นำความคิดเห็นที่สอดคล้องกันไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนงานการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ต่อไป

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามตามวิธีการของเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) จำนวน 3 รอบ คือ ในรอบแรกนี้ ข้อคำถามจะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ส่วนรอบที่สองและสาม จะเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ตัวเลือก และเพื่อความเที่ยงตรงของการวิจัย ช่วงระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามแต่ละรอบไม่ควรห่างกันมากนัก ดังนั้นจึงขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 นี้โดยเร็วที่สุด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามครบทั้ง 3 รอบ การมีส่วนร่วมในการตอบแบบสอบถามทั้ง 3 รอบ มีความสำคัญเป็นที่สุด และมีความหมายเป็นอย่างยิ่งสำหรับความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้.

ขอแสดงความนับถือ

สวัทย์ อึ้งทอง

ผู้วิจัย

การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
ในเรือนจำและทัณฑสถาน

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตัวประพฤติตนเป็นคนดี อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขภายหลังพ้นโทษแล้ว

ตามความคิดเห็นของท่าน การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ที่ต้องชังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 ควรจะเป็นอย่างไร โปรดระบความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง (อาทิ เรียนจำ และทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ มีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ ผู้ต้องขังทุกคนต้องจบการศึกษาภาคบังคับหรือเรียนวิชาชีพอย่างน้อย 1 สาขาก่อนพ้นโทษ ฯลฯ)

[illegible]

2. ด้านการบริหารและการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน (อาทิ ขออนุญาต จัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง มีครูใหญ่ ครูธุรการ และครูผู้สอน ปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน อีกอย่างหนึ่งซึ่งจะต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าไปควบคู่กับงานด้านอื่น ๆ และจัดให้มีคณะกรรมการจัดการศึกษาผู้ต้องขังขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถาน ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง (อาทิ หลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนสามัญระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมต้น ระดับมัธยมปลาย มี 3 วิธีเรียน ได้แก่ เรียนแบบชั้นเรียน เรียนด้วยตนเอง และเรียนแบบทางไกล ผู้ต้องขังควรจะเรียนอย่างน้อยถึงระดับไหนด้วยวิธีการเรียนแบบใดจึงจะเหมาะสม ส่วนหลักสูตรวิชาชีพใช้หลักสูตรระยะสั้นของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา หรือสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานฯลฯ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง (อาทิ ระดับประถมศึกษา เปิดสอนแบบชั้นเรียน เนื่องจากผู้เรียนยังไม่มีพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ให้เรียนจำและทบทวนสถาน เปิดสอนทั้ง 3 วิชเรียนตามความพร้อม วิชาซึ่งจัดให้มีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตาม โครงสร้างหลักสูตรนั้น ๆ และจัดให้ผู้ต้องขังเรียนครึ่งวัน ทำงานครึ่งวัน ฯลฯ)

[illegible]

5. ด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง (อาทิ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สถาบันทางศาสนา และอาสาสมัครช่วยสอน หรือส่งผู้ต้องขังออกไปเรียนในสถานศึกษาภายนอก ฯลฯ)

[illegible]

6. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
ในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544

[illegible]

หมายเหตุ ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความในข้อคำถามให้ชัดเจน มิได้เป็นการ
ชี้แนะให้ท่านตอบตามที่ระบุไว้ ท่านสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ภาคผนวก ค.
แบบสอบถามรอบที่ 2

แบบสอบถามรอบที่ 2

การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
ในเรือนจำและทัณฑสถาน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่าน ที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544 รอบที่ 1 สำหรับแบบสอบถามรอบที่ 2 นี้ สร้างขึ้นจากการรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 1 โดยผู้วิจัยพยายามอย่างเต็มที่ที่จะคงรูปตามสำนวนเดิมของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และขณะเดียวกันก็ได้ลดความซ้ำซ้อนของข้อความลง จดหมายเหตุในการตอบแบบสอบถามรอบนี้ เพื่อให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้อันดับความสำคัญของข้อความแต่ละข้อที่เห็นด้วยและคิดว่าจะเป็นไปได้ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544

เพื่อความเที่ยงตรงของการวิจัย ช่วงระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ควรเป็นระยะเวลาที่ไม่ห่างกันมากนัก ดังนั้น จึงขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 นี้ ภายใน 1 สัปดาห์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านอีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามในรอบต่อไปอีก ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย.

ขอแสดงความนับถือ

สุวิทย์ อึ้งทอง

ผู้วิจัย

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

1. แนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่ผู้วิจัย
ศึกษานี้ หมายถึง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544
2. โปรดให้อันดับคะแนนตามที่ท่านผู้ให้สัมภาษณ์เห็นด้วย ดังต่อไปนี้
 - 5 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มากที่สุด
 - 4 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มาก
 - 3 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้ปานกลาง
 - 2 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อย
 - 1 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อยที่สุด

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
<u>ตัวอย่าง</u> (0) เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง เปิดดำเนินการ สอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง		✓			

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยทั้ง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
<u>ด้านเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยทั้ง</u> <u>ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544</u> 1. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ด้อยทั้งทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง					
2. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ด้อยทั้งทุกคน ตามระดับความรู้ในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต					
3. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดให้ผู้ด้อยทั้งทุกคนได้รับการศึกษาอย่างน้อยจบภาคบังคับของรัฐบาล					
4. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมการยกระดับความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ด้อยทั้งโดยเฉพาะผู้ด้อยทั้งวัยหนุ่มอายุไม่เกิน 25 ปี					
5. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมให้ผู้ด้อยทั้งทุกคนได้รับการศึกษาวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ อย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชาก่อนพ้นโทษ					

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
6. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง เพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังโดยตรง					
7. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีตำแหน่งนักวิชาการศึกษา รับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยเฉพาะ					
8. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีหน่วยงานนิเทศการศึกษารัฐ เพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ					
9. กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียน มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ					
10. ผู้ต้องขังทุกคนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำและทัณฑสถาน ควรได้รับประโยชน์ตอบแทนตามความเหมาะสม					

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
ด้านการบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน 11. ผู้บริหารระดับกรมให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขัง โดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้ได้อย่างเพียงพอ					
12. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ควรมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษา รับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยตรง					
13. หัวหน้าสถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน มีอำนาจในการอนุมัติผลการเรียนและออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้จบหลักสูตร					
14. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง แต่งตั้งบุคลากรผู้สอนให้เพียงพอในการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง					
15. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น ๆ					

แนวโน้มนำในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
16. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดแบบให้เปล่าทั้งสายสามัญและสายอาชีว					
17. จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างเพียงพอ					
18. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง สนับสนุนให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาตามความต้องการ					
19. เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่ง จัดให้มีแผนงาน/โครงการ จัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามแผนอย่าง ต่อเนื่อง					
20. จัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง ซึ่ง ประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายทุกฝ่ายของเรือนจำ ผู้แทนจาก กศน. และผู้แทนจากฝ่ายเอกชน โดยมีผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถาน เป็นประธาน					

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
<u>ด้านหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง</u> 21. หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่จัดให้บุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง ถ้าเชื่อมโยงกันได้โดยไม่เสียโอกาส					
22. ควรมีหลักสูตรหลากหลายให้ผู้ต้องขังเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล					
23. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นได้เพราะสภาพปัญหาของเรือนจำแต่ละแห่งและความต้องการของผู้ต้องขังแตกต่างกัน					
24. หลักสูตรสายสามัญสำหรับผู้ต้องขังจะมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ระดับประถม ระดับมัธยม และอุดมศึกษา					
25. หลักสูตรวิชาชีพจะเน้นหนักในด้านการปฏิบัติและการใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดทักษะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษแล้ว					
26. หลักสูตรสายอาชีพ ควรจัดหลักสูตรกลุ่มสนใจให้มาก เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต					

แนวโน้มนำในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยชั้น	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
27. หลักสูตรสายอาชีพ อาจใช้หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดทำขึ้นเองตามสภาพความเหมาะสม					
28. เรือนจำและทัณฑสถานร่วมมือกับองค์กรการศึกษาภายนอก ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยชั้นมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย					
29. โครงการสอนผู้ด้อยชั้นควรจะเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา เพื่อแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป					
30. โครงการสอนควรแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน					
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยชั้น					
31. กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลากหลายและยืดหยุ่นได้ โดยใช้วิธีเทียบโอนให้เข้าตามหลักสูตรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม					

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ด้อยทั้ง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
32. มีบริการแนะแนวเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อเสริมความพร้อมและความรู้พิเศษตามระดับความสามารถ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย					
33. มีการเทียบโอนประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีความชำนาญมาแล้ว ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการเรียนให้จบหลักสูตรเร็วขึ้น					
34. กิจกรรมการเรียนสาขาสามัญระดับประถมศึกษา ควรจัดแบบชั้นเรียน เนื่องจากผู้เรียนไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อน					
35. กิจกรรมการเรียนสาขาสามัญระดับมัธยมศึกษาจะจัดแบบชั้นเรียน ตนเอง หรือทางไกลก็ได้ตามความพร้อมของสถานศึกษา					
36. กิจกรรมการเรียนสาขาสามัญควรเป็นแบบบูรณาการระหว่างการเรียนกับการทำงานให้ผสมกลมกลืนกันไปในลักษณะการเรียนรู้จากการทำงาน					
37. กิจกรรมการเรียนสาขาสามัญ ควรจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการประกอบอาชีพอิสระครบวงจร เพื่อนำความรู้ไปใช้ได้ในอนาคต					

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
38. กิจกรรมการสอนผู้ต้องขัง ต้องจัดเป็นระบบ มีการจำแนกผู้เรียนตามความเหมาะสม มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผล ตลอดจนออกหลักฐานให้แก่ผู้จบหลักสูตร					
39. วิธีการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นกล้าคิด กล้าแสดงออก และเกิดความภาคภูมิใจ รู้จักใช้เหตุผล					
40. วิธีการสอนต้องจัดการตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึง เพศ อายุ ระยะเวลาที่ต้องโทษของผู้เรียน และขนาดที่ตั้งของเรือนจำ					
<u>ด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง</u>					
41. กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ควรแสวงหาความร่วมมือส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบเครือข่ายกับส่วนราชการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					

แนวโน้มนำในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
42. การประสานความร่วมมือ จะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ					
43. ประสานงานกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อจัดส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกงานหาประสบการณ์ก่อนพ้นโทษ					
44. ประสานงานขอความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอกเพื่อพิจารณาให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วเข้าทำงาน					
45. ควรขยายความร่วมมือไปยังองค์กรภาคเอกชนทุกประเภท เพื่อให้งานด้านการศึกษาผู้ต้องขังมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น					
46. ประสานงานกับองค์กรทางศาสนา เข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต					
47. ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดส่งวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยสอนผู้ต้องขัง					

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
48. ประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีโอกาสได้ศึกษาถึงระดับปริญญา					
49. ประสานความร่วมมือในการจัดตั้งงบประมาณด้านการศึกษาผู้ต้องขังให้แก่สถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งอย่างเพียงพอ					
50. ประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครชุมชนประเพณีในการติดตามผลการนำวิชาความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษไปประกอบอาชีพ					

ภาคผนวก ง.
แบบสอบถามที่ 3

แบบสอบถามรอบที่ 3

การศึกษาแนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง
ในเรือนจำและทัณฑสถาน

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 ซึ่งเป็นรอบสุดท้ายของการวิจัย ผู้วิจัย
ได้แสดงความสอดคล้องของแต่ละข้อความ จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ
โดยระบุค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้ พร้อมทั้งระบุอันดับคะแนนการตอบ
ของท่านในรอบที่ 2

ค่ามัธยฐานแสดงด้วยเครื่องหมาย * สีดำ

ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แสดงด้วยเครื่องหมาย

อันดับคะแนนการตอบแสดงด้วยเครื่องหมาย * สีแดง

จุดมุ่งหมายในการตอบแบบสอบถามรอบนี้เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านทราบผลการตอบ
ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ของแต่ละข้อความ และทบทวนคำตอบของท่านเองซึ่งอาจเปลี่ยน
คำตอบใหม่หรือยังคงยืนยันคำตอบเดิม ในการตอบครั้งสุดท้ายหากข้อใดเปลี่ยนคำตอบใหม่กรุณา
เขียนเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องตัวเลือกใหม่ และหากข้อคำตอบมิได้อยู่ในขอบเขตของ
พิสัยระหว่างควอไทล์ กรุณาให้เหตุผลประกอบด้วย ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถาม
รอบสุดท้าย ภายใน 1 สัปดาห์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความร่วมมือจากท่านอีกเช่นเคย และขอบขอบพระคุณ
เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

สุวิทย์ อึ้งทอง

ผู้วิจัย

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

1. แนวโน้มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ที่ผู้วิจัย
ศึกษานี้ หมายถึง ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544
2. โปรดให้อันดับคะแนนตามที่ท่านผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วย ดังต่อไปนี้
 - 5 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มากที่สุด
 - 4 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้มาก
 - 3 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้ปานกลาง
 - 2 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อย
 - 1 หมายถึง ข้อความนั้นเป็นไปได้น้อยที่สุด

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
<u>ตัวอย่าง</u> (0) เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง เปิดดำเนินการ สอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง			*		

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
<u>ด้านเป้าหมายและนโยบายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง</u> <u>ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2544</u>					
1. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเปิดดำเนินการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง		*			
2. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังทุกคน ตามระดับความรู้ในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต		*			
3. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาอย่างน้อยจบภาคบังคับของรัฐบาล		*			
4. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมการยกระดับความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ต้องขังโดยเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มอายุไม่เกิน 25 ปี		*			
5. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งส่งเสริมให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ อย่างน้อยหนึ่งสาขาวิชาก่อนพ้นโทษ		*			

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
6. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง เพื่อรับผิดชอบงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขังโดยตรง		*			
7. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีตำแหน่งนักวิชาการศึกษา รับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยเฉพาะ			*		
8. กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีหน่วยงานนิเทศการศึกษาระดับสูง เพื่อติดตามผลการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ			*		
9. กำหนดให้เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียน มีสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยไว้บริการอย่างเพียงพอ		*			
10. ผู้ต้องขังทุกคนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำและทัณฑสถาน ควรได้รับประโยชน์ตอบแทนตามความเหมาะสม			*		

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
<u>ด้านการบริหารและการจัดการการศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและ</u> <u>ทัณฑสถาน</u>					
11. ผู้บริหารระดับกรมให้การสนับสนุนงานด้านการศึกษาอบรมผู้ต้องขัง โดยการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณให้ได้อย่างเพียงพอ		* []			
12. ผู้บริหารเรือนจำและทัณฑสถาน ควรมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่มีวุฒิทางการศึกษาเป็นหัวหน้าสถานศึกษา รับผิดชอบงานด้านการศึกษาผู้ต้องขังโดยตรง		* []			
13. หัวหน้าสถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน มีอำนาจในการอนุมัติผลการเรียนและออกหลักฐานการศึกษาให้แก่ผู้จบหลักสูตร		* []			
14. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง แต่งตั้งบุคลากรผู้สอนให้เพียงพอในการดำเนินงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง		* []			
15. การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งซึ่งผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับงานด้านอื่น ๆ		* []			

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
16. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ควรจัดแบบให้เปล่าทั้งสายสามัญและสายอาชีว		*			
17. จัดหาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานอย่างเพียงพอ		*			
18. เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่ง สนับสนุนให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการศึกษาตามความต้องการ		*			
19. เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่ง จัดให้มีแผนงาน/โครงการ จัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามแผนอย่าง ต่อเนื่อง		*			
20. จัดให้มีคณะกรรมการบริหารงานด้านการศึกษาผู้ต้องขัง ซึ่ง ประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายทุกฝ่ายของเรือนจำ ผู้แทนจาก กศน. และผู้แทนจากฝ่ายเอกชน โดยมีผู้บริหารเรือนจำหรือทัณฑสถาน เป็นประธาน		*			

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
ด้านหลักสูตรและโครงการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง					
21. หลักสูตรควรเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่จัดให้บุคคลทั่วไป เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง ถ้าเชื่อมโยงกันได้โดยไม่เสียโอกาส		*			
22. ควรมีหลักสูตรหลากหลายให้ผู้ต้องขังเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความสามารถของแต่ละบุคคล		*			
23. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นได้เพราะสภาพปัญหาของเรือนจำแต่ละแห่งและความต้องการของผู้ต้องขังแตกต่างกัน		*			
24. หลักสูตรสายสามัญสำหรับผู้ต้องขังจะมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับไม่รู้หนังสือ ระดับประถม ระดับมัธยม และอุดมศึกษา		*			
25. หลักสูตรวิชาชีพจะเน้นหนักในด้านการปฏิบัติและการใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดทักษะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษแล้ว		*			
26. หลักสูตรสายอาชีพ ควรจัดหลักสูตรกลุ่มสนใจให้มาก เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต		*			

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
27. หลักสูตรสายอาชีพ อาจใช้หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน หรือหลักสูตรที่กรมราชทัณฑ์จัดทำขึ้นเองตามสภาพความเหมาะสม		*			
28. เรือนจำและทัณฑสถานร่วมมือกับองค์กรการศึกษานอกโรงเรียน ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย		*			
29. โครงการสอนผู้ต้องขังควรจะเน้นเป็นพิเศษในด้านหน้าที่พลเมืองดี ศีลธรรม จรรยา เพื่อแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป		*			
30. โครงการสอนควรแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน		*			
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง					
31. กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลากหลายและยืดหยุ่นได้ โดยใช้วิธีเทียบโอนให้เข้าตามหลักสูตรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม		*			

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
32. มีบริการแนะแนวเป็นรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อเสริมความพร้อมและความรู้พิเศษตามระดับความสามารถ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย			*		
33. มีการเทียบโอนประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีความชำนาญมาแล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนให้จบหลักสูตรเร็วขึ้น			*		
34. กิจกรรมการเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา ควรจัดแบบขึ้นเรียน เนื่องจากผู้เรียนไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อน			*		
35. กิจกรรมการเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาจะจัดแบบขึ้นเรียน ตนเอง หรือทางไกลก็ได้ตามความพร้อมของสถานศึกษา			*		
36. กิจกรรมการเรียนสายอาชีพควรเป็นแบบบูรณาการระหว่างการเรียนกับการทำงานให้ผสมกลมกลืนกันไปในลักษณะการเรียนรู้จากการทำงาน			*		
37. กิจกรรมการเรียนสายอาชีพ ควรจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการประกอบอาชีพอิสระครบวงจร เพื่อนำความรู้ไปใช้ได้ในอนาคต			*		

แนวโน้มนในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
38. กิจกรรมการสอนผู้ต้องขัง ต้องจัดเป็นระบบ มีการจำแนกผู้เรียนตามความเหมาะสม มีรูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย มีการวัดและประเมินผล ตลอดจนออกหลักฐานให้แก่ผู้จบหลักสูตร		*			
39. วิธีการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นกล้าคิด กล้าแสดงออก และเกิดความภาคภูมิใจ รู้จักใช้เหตุผล		*			
40. วิธีการสอนต้องจัดการตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ระยะเวลาที่ต้องโทษของผู้เรียน และขนาดที่ตั้งของเรือนจำ		*			
<u>ด้านการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง</u>					
41. กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ควรแสวงหาความร่วมมือส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบเครือข่ายกับส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		*			

แนวโน้มนำในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
42. การประสานความร่วมมือ จะเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ		*			
43. ประสานงานกับสถานประกอบการภายนอก เพื่อจัดส่งผู้ต้องขังออกไปฝึกงานหาประสบการณ์ก่อนพ้นโทษ			*		
44. ประสานงานขอความร่วมมือกับสถานประกอบการภายนอกเพื่อพิจารณาให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วเข้าทำงาน			*		
45. ควรขยายความร่วมมือไปยังองค์กรภาคเอกชนทุกประเภท เพื่อให้งานด้านการศึกษาผู้ต้องขังมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น		*			
46. ประสานงานกับองค์กรทางศาสนา เข้ามาอบรมหลักธรรมคำสอนของศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต		*			
47. ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดส่งวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยสอนผู้ต้องขัง		*			

แนวโน้มในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับผู้ต้องขัง	อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
48. ประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้ต้องขังให้มีโอกาสได้ศึกษาถึงระดับปริญญา		*			
49. ประสานความร่วมมือในการจัดตั้งงบประมาณด้านการศึกษาผู้ต้องขังให้แก่สถานศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งอย่างเพียงพอ		*			
50. ประสานความร่วมมือกับอาสาสมัครคุมประพฤติในการติดตามผลการนำวิชาความรู้ที่ได้รับระหว่างต้องโทษไปประกอบอาชีพ		*			

ภาคผนวก จ.

เปรียบเทียบผลการตอบแบบสอบถามของผู้ที่เข้าฉาย
ในรอบที่ 2 และรอบที่ 3

ตาราง 13 เปรียบเทียบผลการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 และรอบที่ 3

ข้อที่	รอบที่ 2					รอบที่ 3				
	อันดับคะแนน					อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1	12	10	-	-	-	10	11	1	-	-
2	9	6	5	2	-	9	6	5	2	-
3	13	7	2	-	-	12	7	2	-	1
4	9	7	4	1	1	7	9	4	2	-
5	10	7	5	-	-	5	12	4	-	1
6	15	6	1	-	-	14	7	1	-	-
7	6	12	3	1	-	5	11	5	-	1
8	4	8	9	-	1	4	8	9	-	1
9	9	5	5	3	-	8	6	6	2	-
10	5	9	8	-	-	4	10	7	-	1
11	8	6	5	3	-	9	7	5	1	-
12	9	10	1	2	-	9	11	2	-	-
13	10	6	3	3	-	6	9	3	3	1
14	6	8	4	3	1	7	7	4	3	1
15	12	6	3	1	-	12	7	2	1	-
16	10	11	-	1	-	10	11	-	1	-

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อที่	รอบที่ 2					รอบที่ 3				
	อันดับคะแนน					อันดับคะแนน				
17	7	8	4	3	-	8	6	5	2	1
18	8	5	4	4	1	8	8	3	3	-
19	11	5	5	-	1	9	6	5	1	1
20	11	5	5	1	-	9	6	5	1	1
21	12	5	4	1	-	11	7	3	-	1
22	9	5	4	3	1	7	9	4	1	1
23	9	8	2	2	1	9	11	1	-	1
24	11	7	3	-	1	10	8	3	-	1
25	11	9	2	-	-	9	10	2	-	1
26	9	8	3	1	1	9	9	3	-	1
27	9	11	1	1	-	6	13	1	-	1
28	7	10	3	1	1	8	9	4	-	1
29	19	-	3	-	-	19	2	1	-	-
30	11	5	6	-	-	9	6	7	-	-
31	9	10	2	1	-	7	12	2	1	-
32	6	10	1	3	2	4	12	1	3	2
33	7	9	5	1	-	5	11	5	1	-
34	11	7	4	-	-	11	7	4	-	-
35	11	7	3	-	1	11	7	3	-	1

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อที่	รอบที่ 2					รอบที่ 3				
	อันดับคะแนน					อันดับคะแนน				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
36	13	6	1	2	-	12	6	3	1	-
37	11	9	2	-	-	8	10	4	-	-
38	11	10	-	1	-	8	12	-	1	1
39	11	6	3	2	-	10	7	4	1	-
40	13	6	2	1	-	13	6	2	1	-
41	12	9	1	-	-	11	9	2	-	-
42	12	8	2	-	-	12	9	1	-	-
43	5	7	5	3	2	2	9	8	2	1
44	6	9	3	3	1	3	11	4	2	2
45	8	7	4	3	-	7	10	3	2	-
46	13	9	-	-	-	14	8	-	-	-
47	8	8	3	3	-	8	9	4	1	-
48	7	8	6	-	1	7	8	6	-	1
49	5	10	4	2	1	7	8	6	-	1
50	4	10	5	3	-	5	11	5	1	-

ภาคผนวก จ.

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถาม

รอบที่ 2 และรอบที่ 3 เรียงตามลำดับข้อ

ผลการวิเคราะห์แต่ละข้อความในแบบสอบถามรอบ 2

ข้อที่	มีฐาน	ควอไทล์ที่ 3 – ควอไทล์ที่ 1	พิสัยระหว่างควอไทล์
1	4.58	5.04 – 4.05	0.99
2	4.72	4.89 – 3.75	1.14
3	4.65	5.08 – 4.00	1.08
4	4.72	4.89 – 3.57	1.32
5	4.60	4.95 – 3.57	1.38
6	4.77	5.13 – 4.25	0.88
7	4.08	4.58 – 3.63	0.95
8	3.61	4.31 – 3.00	1.31
9	4.72	4.89 – 4.00	0.89
10	3.83	4.44 – 3.19	1.25
11	4.88	4.81 – 3.92	0.89
12	4.30	4.89 – 3.75	1.14
13	4.60	4.95 – 3.58	1.37
14	3.88	5.04 – 3.75	0.77
15	4.58	5.04 – 3.75	1.29
16	4.41	4.95 – 3.91	1.04
17	4.00	4.71 – 3.69	1.02
18	4.88	4.81 – 4.20	0.61
19	4.50	5.00 – 3.60	1.40
20	4.50	5.00 – 3.60	1.40
21	4.58	5.04 – 3.60	1.44

ข้อที่	มาตรฐาน	ควอไทล์ที่ 3 - ควอไทล์ที่ 1	พิสัยระหว่างควอไทล์
22	4.72	4.89 - 4.00	0.89
23	4.72	4.89 - 3.56	1.33
24	4.50	5.00 - 3.71	1.29
25	4.50	5.00 - 3.89	1.11
26	4.72	4.89 - 3.56	1.33
27	4.32	4.89 - 3.82	1.07
28	4.10	4.71 - 3.55	1.16
29	4.92	5.21 - 4.33	0.88
30	4.50	5.00 - 3.42	1.58
31	4.30	4.89 - 3.75	1.14
32	4.00	4.58 - 3.55	1.03
33	4.06	4.71 - 3.56	1.15
34	4.50	5.00 - 3.71	1.29
35	4.50	5.00 - 3.71	1.29
36	4.65	5.08 - 3.92	1.16
37	4.50	5.00 - 3.89	1.11
38	4.50	5.00 - 3.95	1.05
39	4.50	5.00 - 3.58	1.42
40	4.65	5.08 - 3.92	1.16
41	4.58	5.04 - 4.00	1.04
42	4.58	5.04 - 3.94	1.10

ข้อที่	มีมาตรฐาน	ควอไทล์ที่ 3 – ควอไทล์ที่ 1	พิสัยระหว่างควอไทล์
43	3.64	4.43 - 2.60	1.83
44	3.94	4.58 - 3.67	0.19
45	4.88	4.81 - 3.71	1.10
46	4.65	5.08 - 4.11	0.97
47	4.13	4.81 - 3.56	1.25
48	4.00	4.71 - 3.69	1.02
49	3.90	4.60 - 3.65	0.95
50	3.80	4.35 - 3.00	1.35

ผลการวิเคราะห์แต่ละข้อความในแบบสอบถามรอบที่ 3

ข้อที่	มัชฐาน	ควอไทล์ที่ 3 - ควอไทล์ที่ 1	พิสัยระหว่างควอไทล์
1	4.41	4.95 - 3.91	1.04
2	4.72	4.89 - 3.75	1.14
3	4.58	5.04 - 3.86	1.18
4	4.06	4.71 - 3.56	1.15
5	4.00	4.60 - 3.54	1.06
6	4.71	5.11 - 4.14	0.97
7	3.95	4.45 - 3.40	1.05
8	3.61	4.31 - 3.00	1.31
9	4.88	4.81 - 3.92	0.89
10	3.80	4.35 - 3.14	1.21
11	4.72	4.89 - 4.29	0.60
12	4.32	4.89 - 3.82	1.07
13	3.94	4.58 - 3.67	0.91
14	3.93	4.71 - 3.86	0.85
15	4.58	5.04 - 3.86	1.18
16	4.41	4.95 - 3.91	1.04
17	4.88	4.81 - 3.92	0.89
18	4.13	4.81 - 3.56	1.25
19	4.28	4.89 - 3.67	1.22
20	4.72	4.89 - 3.75	1.14
21	4.50	5.00 - 3.71	1.29

ข้อที่	มีถฐาน	ควอไทล์ที่ 3 - ควอไทล์ที่ 1	พิสัยระหว่างควอไทล์
22	4.06	4.71 - 3.56	1.15
23	4.32	4.89 - 3.82	1.07
24	4.60	4.95 - 3.69	1.26
25	4.30	4.89 - 3.75	1.14
26	4.28	4.89 - 3.67	1.22
27	4.12	4.58 - 3.69	0.89
28	4.17	4.81 - 3.56	1.25
29	4.92	5.21 - 5.75	0.54
30	4.72	4.89 - 3.75	1.14
31	4.17	4.71 - 3.71	1.00
32	3.92	4.88 - 3.54	1.34
33	3.95	4.45 - 3.40	1.05
34	4.50	5.00 - 3.71	1.29
35	4.50	5.00 - 3.71	1.29
36	4.58	5.04 - 3.75	1.29
37	4.20	4.81 - 3.65	1.16
38	4.25	4.81 - 3.79	1.02
39	4.60	4.95 - 3.57	1.38
40	4.65	5.08 - 3.91	1.17
41	4.50	5.00 - 3.89	1.11
42	4.58	5.04 - 4.00	1.04

ข้อที่	มัธยม	ควอไทล์ที่ 3 - ควอไทล์ที่ 1	พิสัยระหว่างควอไทล์
43	3.50	4.11 - 2.81	1.30
44	3.77	4.27 - 2.88	1.39
45	4.10	4.71 - 3.55	1.16
46	4.71	4.11 - 4.19	0.82
47	4.17	4.81 - 3.56	1.25
48	4.00	4.71 - 3.69	1.02
49	3.90	4.45 - 3.20	1.25
50	3.95	4.45 - 3.40	1.05

ภาคผนวก ช.

ตัวอย่างการคำนวณหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์

ตัวอย่างการคำนวณหาค่ามัธยฐานและพิสัยระหว่างควอไทล์

1. การหาค่ามัธยฐาน

สูตรที่ใช้ในการคำนวณหาค่ามัธยฐานของแต่ละข้อความ มีดังนี้

$$Mdn = L + I \left(\frac{\frac{N}{2} - F_1}{F_2 - F_1} \right)$$

เมื่อ	Mdn	แทน	มัธยฐาน
	L	แทน	ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นคะแนนที่มีมัธยฐานตกอยู่
	I	แทน	อันตรภาคชั้นคะแนน
	N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด
	F ₁	แทน	ความถี่สะสมจากชั้นคะแนนต่ำสุดถึงชั้นคะแนนที่เป็นขีดจำกัดบนของชั้นก่อนที่มีมัธยฐานตกอยู่
	F ₂	แทน	ความถี่ของชั้นคะแนนที่มีมัธยฐานตกอยู่

ตัวอย่างการคำนวณหาค่ามัธยฐาน

ข้อที่ 1

คะแนน	ความถี่	ความถี่สะสม
5	10	22
4	11	12
3	1	1
2	0	0
1	0	0

$$\text{จะน้ มัธยฐาน} = 3.51 + 1 \left[\frac{\frac{22}{2} - 1}{11} \right]$$

$$= 3.5 + 1 (0.909)$$

$$= 4.41$$

2. การหาพิสัยระหว่างควอไทล์

พิสัยระหว่างควอไทล์ คือ ค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 สูตรที่ใช้ในการคำนวณคล้ายกับสูตรหาค่ามัธยฐานเพียงแต่การหาควอไทล์ที่ 3 (Q_3) และควอไทล์ที่ 1 (Q_1) นั้น แทนค่า $\frac{N}{2}$ $\frac{3N}{4}$ และ $\frac{N}{4}$ ตามลำดับ ดังนี้

$$I.R. = Q_3 - Q_1$$

เมื่อ I.R. แทน อินเตอร์ควอไทล์เรนจ์

Q_3 แทน ควอไทล์ที่ 3

Q_1 แทน ควอไทล์ที่ 1

$$\text{สูตรหาค่า } Q_1 = L + I \left[\frac{\frac{N}{4} - F_1}{F_2} \right]$$

$$\text{สูตรหาค่า } Q_3 = L + I \left[\frac{\frac{3N}{4} - F_1}{F_2} \right]$$

เมื่อ L แทน ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของชั้นคะแนนที่มีควอไทล์ตกอยู่

I แทน อัตรากาชั้นคะแนน

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

F_1 แทน ความถี่สะสมจากชั้นคะแนนต่ำสุดถึงชั้นคะแนนที่เป็น
ขีดจำกัดบนของชั้นก่อนที่มีควอไทล์ตกอยู่

F_2 แทน ความถี่ของชั้นคะแนนที่มีควอไทล์ตกอยู่

ตัวอย่างการคำนวณหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ข้อที่ 1

คะแนน	ความถี่	ความถี่สะสม
5	10	22
4	11	12
3	1	1
2	0	0
1	0	0

$$\text{ควอไทล์ที่ 1} = 3.51 + \left[\frac{\frac{22}{4} - 1}{11} \right]$$

$$= 3.5 + 1 \quad (0.409)$$

$$= 3.91$$

$$\text{ควอไทล์ที่ 3} = 4.5 + 1 \left[\frac{\frac{3(22)}{4} - 12}{10} \right]$$

$$= 4.5 + 1 \quad (0.45)$$

$$= 4.95$$

$$\text{เพราะฉะนั้น พิสัยระหว่าง ควอไทล์} = 4.95 - 3.91$$

$$= 1.04$$

ภาคผนวก ซ.

รายชื่อผู้เข้ารับการทดสอบแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม

ร.ก	ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน
1	ดร.ทองอยู่ แก้วไทรยะ	กรมการฝึกหัดครู
2	ดร.บุญเลิศ มาแสง	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
3	ดร.ชัยณรงค์ สุวรรณสาร	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
4	อาจารย์อุดม เขียวแก้ว	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
5	อาจารย์บุญสม นาวานุเคราะห์	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
6	อาจารย์ทวีป อภิสัท	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
7	อาจารย์อารยา นครเขตต์	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
8	ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	กรมการศึกษานอกโรงเรียน
9	ดร.วิชัย ต้นศิริ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
10	ดร.เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
11	ดร.เพ็ญแข ประจวบปัจจนิก	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
12	รศ.ดร.ทองปลิว ช่มชื่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
13	รศ.ดร.สุรกุล เจนอบรม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14	รศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
15	ดร.รุจิรา พลกษชาชีวะ	สำนักตรวจการราชทัณฑ์
16	นายเสน่ห์ เพ็ชรสม	เรือนจำกลางบางขวาง
17	นายณรงค์ชัย สุวารี	เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
18	นายสุทธิ นุ่นสังข์	ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง
19	นายสมบูรณ์ ประสพเนตร	ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง
20	นายอาทิตย์ โพนทอง	กองการเจ้าหน้าที่
21	นางอุไร เจริญจิตติ	ทัณฑสถานหญิงกลาง
22	นางอารีสา ไชยานวงศ์	สำนักพัฒนาพฤตินิสัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายสุวิทย์	นามสกุล	อึ้งทอง
วัน เดือน ปีเกิด		23 มิถุนายน พ.ศ. 2495	
สถานที่เกิด		อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี	
สถานที่อยู่ปัจจุบัน		33/476 หมู่ที่ 19 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900	
ตำแหน่งปัจจุบัน		เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพ 5 เรือนจำกลางคลองเปรม กรมราชทัณฑ์	
สถานที่ทำงานปัจจุบัน		สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โทร. 5894921	
ประวัติการศึกษา		พ.ศ. 2518 ปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต สำนักเรียนวัดชัยพฤกษ์มาลา พ.ศ. 2523 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2526 ประกาศนียบัตรพิเศษวิชาการศึกษา (พกศ.) พ.ศ. 2529 ประกาศนียบัตรครุพิเศษมัธยม (พ.ม.) พ.ศ. 2533 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2539 การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร	